

EKSPERTYZA DOTYCZĄCA DOBRYCH PRAKTYK W ZAKRESIE WSPIERANIA OSÓB Z RÓŻNYMI RODZAJAMI NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI – ODBIORCÓW DZIAŁAŃ INSTYTUCJI KULTURY.

Ekspertyza opracowana przez:

Fundację Aktywizacja, ul. Chałubińskiego 9 lok. 9A 02-004 Warszawa

i Spółdzielnię Socjalną Fado, ul. Nawrot 94/96, 90-040 Łódź

Autorzy:

Fundacja Aktywizacja – Dariusz Gosk,

Spółdzielnia Socjalna Fado - Bartosz Stępień i Piotr Kowalski.

Skład:

Spółdzielnia Socjalna Fado

Korekta:

Ewa Twardowska

Spis treści

Wstęp	6
ROZDZIAŁ 1. Charakterystyka różnorodności potrzeb osób z niepełnosprawnościami.....	8
Definicje: projektowanie uniwersalne i racjonalne usprawnienia (usługi dostępne)	8
Sposób funkcjonowania osób głuchych	10
Sposób funkcjonowania osób słabosłyszących	10
Sposób funkcjonowania osób niewidomych i słabowidzących	10
Sposób funkcjonowania osób o ograniczonej mobilności.....	11
Sposób funkcjonowania osób z niepełnosprawnością intelektualną i problemami poznawczymi...	11
ROZDZIAŁ 2. Opis narzędzi pozwalających ocenić dostępność dla osób z różnymi niepełnosprawnościami	13
Strony internetowe	13
WCAG 2.0	13
Narzędzia pozwalające na samodzielne sprawdzenie strony internetowej.....	14
Multimedia	14
Narzędzia pozwalające na stworzenie audiodeskrypcji	14
Narzędzia pozwalające na stworzenie napisów dla niesłyszących i niedosłyszących	14
Narzędzia pozwalające na stworzenie filmów w języku migowym dla niesłyszących i niedosłyszących	15
Dostępny tekst.....	15
Dostępność przestrzeni publicznej.....	16
ROZDZIAŁ 3. Dostępność architektoniczna obiektów z uwzględnieniem grup osób z różnego typu niepełnosprawnościami	17
Dostępność obiektów nowo powstałych	17
Dojście do budynku i otoczenie.....	17
Obszar wejścia	19
Windy i platformy dźwigowe.....	24
Korytarze	30
Schody	33
Pochylnie i rampy	35
Poręcze i balustrady	36
Toalety, pomieszczenia sanitarne	38
Obsługa klienta	42
Nawigacja	43

Informacja	45
Bezpieczeństwo	46
Wymagania dodatkowe.....	47
Przykłady dobrych praktyk w obszarze dostępności w obiektach nowo powstałych	48
Dostępność obiektów zabytkowych.....	58
Dojście do budynku i otoczenie.....	58
Obszar wejścia	61
Windy i platformy.....	67
Komunikacja pozioma wewnątrz budynku – korytarze	74
Schody	75
Pochylnie i rampy	76
Poręcze i balustrady	79
Toalety, pomieszczenia sanitarne	81
Obsługa klienta	84
Nawigacja	86
Informacja	87
Bezpieczeństwo	88
Przykłady dobrych praktyk w obszarze dostępności w obiektach zabytkowych	89
Ocena efektywności, uniwersalności zastosowania i kosztochłonności proponowanych rozwiązań.....	94
Efektywność.....	94
Uniwersalność	94
Kosztochłonność.....	94
ROZDZIAŁ 4. Dostępność oferty instytucji kultury dla osób z różnymi niepełnosprawnościami	95
Usługi dostępne dla osób głuchych (tłumaczenia na polski język migowy, migane przewodniki, materiały informacyjne, tłumaczenie on-line itp.).....	95
Usługi dostępne dla osób słabosłyszących (pętle indukcyjne, napisy, napisy na żywo, itp.)	96
Usługi dostępne dla osób niewidomych (audiodeskrypcja, tyflografiki, audioprzewodniki, nawigacja itp.)	98
Usługi dostępne dla osób słabowidzących (materiały w wersji elektronicznej, powiększony druk itp.)	100
Usługi dostępne dla osób z niepełnosprawnością intelektualną (tekst łatwy do czytania itp.)... ..	101
Usługi dostępne dla osób mających trudności z poruszaniem się (sposób organizacji wystaw i wydarzeń)	103
ROZDZIAŁ 5. Strona internetowa i materiały/systemy elektroniczne spełniające standard WCAG 2.0. Opis najważniejszych wymagań odnośnie stron internetowych i dokumentów elektronicznych.....	105
Warstwa zasad	106

Warstwa wytycznych.....	108
Warstwa kryteriów sukcesu	108
Warstwa dobrych praktyk	109
ROZDZIAŁ 6. Organizacja działalności edukacyjnej dla osób z różnymi niepełnosprawnościami	111
Organizacja zajęć w polskim języku migowym i z wykorzystaniem tłumacza.....	111
Trudności, na jakie mogą napotkać prowadzący zajęcia w pracy z osobami słabosłyszącymi i głuchymi:	111
Zasady pracy z osobami głuchymi	112
Przygotowywanie materiałów edukacyjnych dla osób głuchych	113
Organizacja zajęć dla osób z niepełnosprawnością intelektualną.....	116
ROZDZIAŁ 7. Zestaw list sprawdzających i narzędzi umożliwiających ocenę dostępności oferty instytucji kultury do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.....	119
Lista sprawdzająca 1. Jak sprawdzić czy inwestycja (budynek) jest dostępna dla wszystkich?	120
Lista sprawdzająca 2. Organizacja wydarzeń zgodnych z zasadami dostępności	133
Lista sprawdzająca 3: Dostępność serwisów internetowych i aplikacji	136
ROZDZIAŁ 8. Przykładowy katalog firm, organizacji, ekspertów i podmiotów świadczących usługi w zakresie dostępności.....	140

Wstęp

Konwencja o prawach osób z niepełnosprawnościami (KPON) ratyfikowana przez Polskę w 2012 roku definiuje niepełnosprawność w zupełnie nowy sposób.

Do osób z niepełnosprawnością zalicza się te osoby, które mają długotrwale naruszoną sprawność fizyczną, umysłową, intelektualną lub w zakresie zmysłów, co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać im pełny i skuteczny udział w życiu społecznym, na zasadzie równości z innymi osobami.

Niepełnosprawność nie wynika w tym podejściu z ograniczeń leżących w człowieku, a z tego, jak skonstruowane lub zorganizowane jest jego otoczenie i środowisko. Przenosi więc ciężar ograniczeń z tego, jaki jest konkretny człowiek, na to, co można i należy zmienić w otoczeniu, by każdy z nas mógł korzystać z niego na równych zasadach. Równość jest więc podstawową kwestią, na którą należy zwrócić uwagę w jakiegokolwiek działalności społecznej czy gospodarczej. Równość musi też dotyczyć dostępu do życia kulturalnego, wypoczynku, rekreacji czy sportu. Zwraca na to uwagę artykuł 31 Konwencji.

1. *Państwa Strony uznają prawo osób niepełnosprawnych do udziału, na zasadzie równości z innymi osobami, w życiu kulturalnym i podejmą wszelkie odpowiednie środki w celu zapewnienia, że osoby niepełnosprawne:*
 - a. *będą miały dostęp do materiałów w dziedzinie kultury w dostępnych dla nich formach,*
 - b. *będą miały dostęp do programów telewizyjnych, filmów, teatru i innego rodzaju działalności kulturalnej, w dostępnych dla nich formach,*
 - c. *będą miały dostęp do miejsc działalności kulturalnej lub usług z nią związanych, takich jak teatry, muzea, kina, biblioteki i usługi turystyczne oraz, w miarę możliwości, będą miały dostęp do zabytków i miejsc ważnych dla kultury narodowej.*
2. *Państwa Strony podejmą odpowiednie środki w celu zapewnienia, że osoby niepełnosprawne będą miały możliwości rozwoju i wykorzystywania potencjału twórczego, artystycznego i intelektualnego, nie tylko dla własnej korzyści, ale także dla wzbogacenia społeczeństwa.*
3. *Państwa Strony podejmą odpowiednie środki, zgodne z prawem międzynarodowym, w celu zapewnienia, że przepisy chroniące prawa autorskie nie będą stanowiły nieuzasadnionej lub dyskryminacyjnej bariery dla osób niepełnosprawnych w dostępie do materiałów w dziedzinie kultury.*
4. *Osoby niepełnosprawne będą uprawnione, na zasadzie równości z innymi osobami, do uznania ich szczególnej tożsamości kulturowej i językowej, w tym języków migowych i kultury osób niesłyszących, a także do uzyskania wsparcia w tym zakresie.*

Celem niniejszej analizy jest wskazanie rozwiązań, które przyczyniają się do zapewnienia równego dostępu do dóbr kultury i obiektów muzealnych dla osób z różnymi niepełnosprawnościami. Niniejsze

opracowanie będzie służyło jako materiał pomocniczy w ocenie projektów infrastrukturalnych w obszarze kultury pod kątem zastosowanych rozwiązań sprzyjających zwiększeniu dostępności obiektów dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Opracowanie odnosi się zarówno do rozwiązań stricte technicznych, jak również organizacyjnych – kształtowanie oferty kulturalnej i edukacyjnej, które będą konsekwencją działań inwestycyjnych. Dokument ten powinien służyć zarówno refleksji osób przygotowujących projekty, których celem jest zwiększenie dostępności instytucji kultury jak i tym, którzy będą oceniali, czy kwestie równościowe zostały w opisach projektów i w ich realizacji uwzględnione. W opracowaniu szczególną uwagę zwracamy na stosowanie rozwiązań, które wyrównują szanse. Celem niniejszej analizy jest przedstawienie perspektywy, w której przy zastosowaniu zasady projektowania uniwersalnego i racjonalnych usprawnień można zapewnić dostęp dla osób z niepełnosprawnościami na takich samych zasadach. Jeśli w opisie danego rozwiązania nie znajduje się informacja, że jest ono „ponadstandardowe” i faktycznie można potraktować je jako ułatwienie, to znaczy, że opisane rozwiązanie należy traktować jako takie, które w ogóle umożliwi korzystanie z danej instytucji.

Dostępność dla osób z niepełnosprawnościami to zagadnienie bardzo złożone. Po pierwsze, należy pamiętać, że różne osoby mają różne potrzeby (opisuje to szerzej rozdział 1) co oznacza, że dane miejsce lub wydarzenie może być dostępne dla jednej grupy osób i zupełnie niedostępne dla innych. Po drugie, należy uznać, że zapewnianie dostępności jest procesem i zawsze można coś zrobić lepiej, wykorzystać nowsze technologie czy rozwiązania organizacyjne. Oznacza to też, że dostępność nie jest osiągnięta raz na zawsze. Po trzecie, należy, w miarę możliwości, angażować w proces zapewniania dostępności podmioty ekonomii społecznej. W takiej sytuacji osiągamy podwójny efekt społeczny wydatkowanych środków. Zapewniona jest dostępność dla osób z niepełnosprawnościami oraz dzięki aktywności podmiotów ekonomii społecznej zapewniona jest aktywizacja zawodowa takich osób.

Rozważając zastosowanie w praktyce poszczególnych opisanych rozwiązań należy przyjąć następujące zasady:

- 1) Zapewnij jak największą samodzielność. Rozwiązania stosowane w instytucjach kultury muszą umożliwiać jak największej grupie osób samodzielne korzystanie z oferty kulturalnej. Planując adaptację, rozbudowę lub dostosowanie budynku (a także poszczególnych wydarzeń) należy zacząć od szukania takich rozwiązań, które spowodują, że (przykładowy katalog czynności):
 - a) osoba na wózku sama dostanie się do budynku – należy zaplanować fizyczną niwelację różnic wysokości (winda albo prawidłowe pochylnie – szczegółowe opisy w rozdziale 3.), a nie tzw. schodołaz, do którego obsługi potrzebna jest dodatkowa osoba),
 - b) osoba niewidoma sama zapozna się z treścią na stronie internetowej – należy zapewnić zgodność strony ze standardem WCAG 2.0 (szegóły w rozdziale 5.), a nie publikować informacje w formie, która będzie wymagała korzystania z pomocy widzącego asystenta,
 - c) osoba głucha sama zwiedzi wystawę – należy zapewnić nagrane tłumaczenie przewodnika w polskim języku migowym (PJM) zamiast każdorazowo wzywać tłumacza, wymagając wcześniej od osoby głuchej zapowiedzenia swojej obecności.
- 2) Planuj rozwiązania, które są trwałe i będzie można je wykorzystać w długim okresie czasu – lepiej przygotować nagranie tłumaczenia, niż każdorazowo korzystać z usługi tłumacza.
- 3) Zwracaj uwagę na uniwersalność rozwiązań. Lepiej zastosować rozwiązanie, z którego będą korzystały różne osoby – winda będzie lepsza niż platforma przyschodowa. Pochylnia dla wszystkich będzie wygodniejsza niż osobno pochylnia i schody. Konkretnie przykłady poszczególnych rozwiązań oczywiście zależeć będą od uwarunkowań w danej instytucji.

ROZDZIAŁ 1. Charakterystyka różnorodności potrzeb osób z niepełnosprawnościami

Definicje: projektowanie uniwersalne i racjonalne usprawnienia (usługi dostępne)

Zapewnienie równego dostępu dla osób z niepełnosprawnościami można uzyskać poprzez stosowanie dwóch mechanizmów: projektowania uniwersalnego i racjonalnych usprawnień.

Aby udostępnić wszystkim osobom dobra kultury należy przewidzieć, jakie trudności mają osoby w korzystaniu z danego przedmiotu czy w zdobyciu informacji o przedmiocie. Do tego służy idea uniwersalnego projektowania. Aby ułatwić zrozumienie koncepcji uniwersalnego projektowania przedstawiono przykład telefonu komórkowego. Producent telefonów projektując telefon przewiduje, że telefonu będą używać np.:

- osoby praworęczne i leworęczne – producent instaluje aplikację-menu umożliwiającą obsługę osobom prawo- lub leworęcznym,
- osoby słabosłyszące – funkcja głośnomówiąca,
- osoby niewidome – aplikacja czytająca na głos,
- osoby słabowidzące – producent zapewnia wybór wielkości czcionki czy stopień jasności oraz kontrast wyświetlacza,
- osoby głuche – producent wyposaża telefon w kamery z dwóch stron, z czego kamera przednia umożliwia wideokonferencję, wibracja telefonu,
- osoby z niepełnosprawnością motoryczną – producent zapewnia większą klawiaturę wirtualną lub możliwość dyktowania poleceń głosem.

Jak wynika z powyższego przykładu, jest możliwe stworzenie produktu lub usługi dostępnej dla szerokiej gamy odbiorców.

Uniwersalne projektowanie to takie rozwiązania, które są użyteczne dla wszystkich osób, w najszerszym możliwym zakresie, bez konieczności adaptacji lub innych specjalistycznych zmian. Uniwersalne projektowanie programów, budynków czy usług zakłada możliwość korzystania z nich przez osoby z niepełnosprawnościami bez konieczności stosowania urządzeń pomocniczych dla poszczególnych grup osób niepełnosprawnych. Przykładem uniwersalnego projektowania jest strona internetowa zaprojektowana w sposób, który umożliwia osobom z niepełnosprawnościami możliwie łatwy i pełny dostęp do zawartych na niej informacji.

Główne zasady projektowania uniwersalnego:

- **Identyczne zastosowanie** – dla każdego, bez dodatkowych warunków, np. automatyczne drzwi rozsuwane są dobre nie tylko dla osób na wózkach, ale także osób wynoszących ze sklepu zakupy, rodziców z dziećmi w wózkach, osób doświadczających problemów w poruszaniu się (osoby po wylewach, osoby starsze).

- **Elastyczność użycia** – użycie przez możliwie najszerszą grupę odbiorców, np. bankomat na odpowiedniej wysokości, z miejscem na wózek, brajlem, podparciem nadgarstka komunikatami głosowymi i możliwością wyboru języka.
- **Prosta i intuicyjna obsługa** – unikanie skomplikowania, np. instrukcja obrazkowa użycia defibrylatora.
- **Zauważalna informacja** – niezależnie od okoliczności przestrzennych i możliwości odbiorcy, np. informacja głosowa na stanowiskach wystawowych jest bardzo nieuniwersalna, a napisy do audycji telewizyjnych wyświetlanych w hałaśliwej poczekalni kolejowej to przykład uniwersalnego podejścia.
- **Tolerancja dla błędów** – niezależnie od własnych możliwości psychofizycznych, np. klucz dwustronny (działa niezależnie od sposobu włożenia do zamka), możliwość sprawdzenia formularza internetowego przed jego wystaniem (np. serwisy aukcyjne stosują takie rozwiązanie – najpierw przygotowujemy ogłoszenie, potem je sprawdzamy i dopiero w ostatnim kroku umieszczamy w serwisie).
- **Niski poziom wysiłku fizycznego** – np. klamki/dźwignie, które bez wysiłku można nacisnąć pięścią lub łokciem (popularne dawnej klamko-kule lub gałki drzwiowe dla osoby z ograniczoną chwytliwością dłoni były przeszkodą nie do przejścia).
- **Wymiary i przestrzeń dla podejścia i użycia** – odpowiednie wymiary i przestrzeń dla każdego, bez dodatkowych warunków, np. metro w Warszawie jest dobrym przykładem – są tam windy, schody ruchome, bramki wąskie i szerokie, toalety, w których zmieści się nawet osoba na wózku elektrycznym.

Stosowanie filozofii projektowania uniwersalnego w naszych działaniach nie jest trudne. Nie zawsze wymaga ponoszenia dodatkowego wysiłku lub nakładów finansowych. Może natomiast uczynić nasze działania bardziej dostępnymi. Projektowanie uniwersalne musi być standardem przy powstawaniu nowych budynków i produktów finansowanych ze środków Unii Europejskiej. Szczegółowo określają to Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014–2020¹.

Wszędzie tam, gdzie nie było możliwości wdrożenia zasad projektowania uniwersalnego, powinien być dostępny mechanizm racjonalnych usprawnień. Szczególnie istotne będzie to więc w budynkach już istniejących, zwłaszcza w budynkach wpisanych do ewidencji lub rejestru zabytków. Nie można jednak dopuszczać do sytuacji, w której wymogi „konserwatorskie” są argumentem do niezapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Mechanizm racjonalnych usprawnień – konieczne i odpowiednie zmiany oraz dostosowania, nienakładające nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia, rozpatrywane osobno dla każdego konkretnego przypadku, w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami.

¹ [Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014–2020](#)

Potrzeby poszczególnych grup osób z niepełnosprawnościami są różne i wynikają z różnych sposobów funkcjonowania. Poniżej przedstawiamy ogólną charakterystykę osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

Sposób funkcjonowania osób głuchych

Do niedawna najczęściej stosowanym podziałem określającym funkcjonowanie osób, które mają uszkodzony słuch, był podział proponowany przez Międzynarodową Organizację Zdrowia, który określał poszczególne grupy ze względu na ubytek słuchu. W niniejszym opracowaniu chcielibyśmy zaproponować zupełnie inny podział. Kluczowym aspektem funkcjonowania osób, które mają na różnym poziomie uszkodzony słuch, jest funkcjonowanie językowe. Podział ten będzie więc wyglądał następująco:

- osoby głuche – te, dla których pierwszym/ naturalnym językiem jest polski język migowy,
- osoby słabosłyszące – dla których pierwszym/ naturalnym językiem jest język polski.

Przy takim podziale trzeba więc zwrócić uwagę na dostępność informacji w zupełnie różnych kanałach. Dla osób głuchych kluczowe będzie zapewnienie tłumaczeń informacji fonicznych i pisemnych w języku polskim na polski język migowy. Obie kwestie są bardzo ważne. Ze względu na fakt, że dla osób głuchych język polski jest językiem obcym, należy zapewniać tłumaczenie tekstów na PJM. Przekaz informacji w formie tekstu pozostaje przekazem w języku polskim (obcym), jest zatem niewystarczający. Żeby dobrze zrozumieć tę kwestię, należy zrozumieć, że polski język migowy i język polski to dwa osobne języki. Znajomość jednego nie przekłada się na znajomość drugiego. Języki te są nie tylko odrębne, ale także są bardzo różne od siebie. Osoby głuche mogą znać język polski, lecz nie jest to regułą.

Osoby głuche nie mają problemów w dotarciu do wybranego miejsca. Problemem jest natomiast uzyskanie jakichkolwiek informacji w danej instytucji, na co należy zwrócić szczególną uwagę.

Sposób funkcjonowania osób słabosłyszących

Osoby słabosłyszące w komunikacji posługują się językiem polskim (czytając lub słuchając). W tym drugim przypadku wspierają się aparatami słuchowymi lub implantami ślimakowymi, które poprawiają słyszenie. Zazwyczaj znają pisaną odmianę języka polskiego, przyswajanego drogą słuchową (w odróżnieniu od osób głuchych). Istotnym zapewnieniem dostępności będzie dla nich zastąpienie komunikatów dźwiękowych pisanymi. Wszędzie tam, gdzie występuje dźwięk z przekazem w języku polskim, powinien być on uzupełniony napisami.

Sposób funkcjonowania osób niewidomych i słabowidzących

Światowa Organizacja Zdrowia posługuje się kryterium medycznym opierającym się na ostrości wzroku oraz polu widzenia. I tak za osobę całkowicie niewidomą uznaje się tę, którą:

- dotyka całkowity brak wzroku (nie ma poczucia światła),
- jej ostrość wzroku przy maksymalnej korekcji okularowej nie przekracza 0,05,
- jej pole widzenia jest zawężone do maksymalnie 20 stopni (u osoby prawidłowo widzącej pole widzenia wynosi około 180 stopni w poziomie i 160 stopni w pionie).

Definicja prawna stosowana w Polsce zakłada, iż osoba niewidoma posiada ostrość wzroku od 0 do 5/50 (pełna ostrość wzroku osoby widzącej prawidłowo to 5/5), a jej pole widzenia mieści się w przedziale do 30 stopni. Upraszczając: osoba o prawidłowej ostrości wzroku z 5 metrów widzi to,

co powinna widzieć właśnie z 5 metrów. Osoba niewidoma (wg powyższej definicji prawnej) z 5 metrów widzi to, co osoba dobrze widząca jest w stanie zobaczyć z 50 metrów².

Z kolei przywołując definicję funkcjonalną można stwierdzić, iż osoby słabowidzące posiadają pewne możliwości wzrokowe, ale ich poziom widzenia nawet przy użyciu najlepszej dostępnej korekcji soczewkowej uniemożliwia wykonywanie codziennych czynności i zalicza je do grona osób niepełnosprawnych. Ich funkcjonowanie może poprawić wykorzystanie pomocy optycznych i nieoptycznych czy adaptacja otoczenia, w którym na co dzień funkcjonują. Osoby słabowidzące to najszersza grupa osób z problemami wzrokowymi, gdyż zaliczamy do nich zarówno te, które mają jedynie poczucie światła oraz te, które w funkcjonowaniu wzrokowym posługują się np. resztkami widzenia, borykają się z zaburzeniem widzenia barw czy oczopląsem.

Pod względem medycznym osoba słabowidząca to taka, której ostrość wzroku wynosi od 0,05 do 0,3, a jej pole widzenia może ograniczać się do 30 stopni.

Sposób funkcjonowania osób o ograniczonej mobilności

Osoby o ograniczonej mobilności to nie tylko osoby poruszające się na wózkach (ręcznych lub elektrycznych), ale także osoby, które wykorzystują do chodzenia kule lub chodzik, albo osoby starsze czy kontuzjowane, które nie są w pełni sprawne ruchowo. Dla tej grupy osób kluczowe jest zniwelowanie różnic poziomów (wszelkiego rodzaju progi, stopnie itp.) oraz umożliwienie ominięcia schodów (windy, pochylnie, platformy przyschodowe). Równie istotne jest zadbanie o to, żeby powierzchnia, po której się poruszają, nie była ani zbyt śliska, ani zbyt porowata. Osobną kwestią (omówioną w dalszej części opracowania) jest właściwa organizacja przestrzeni. W przypadku osób poruszających się na wózkach istotne będzie także umieszczenie włączników światła czy sterowania windy na wysokości, która jest osiągalna z siedzenia wózka.

Osoby o ograniczonej mobilności mogą korzystać z różnego rodzaju wózków. Mogą to być wózki ręczne (te z kolei dzielą się na aktywne i nieaktywne) oraz wózki elektryczne. Wózki aktywne to wózki wyprodukowane zwykle z lekkich materiałów i wykorzystywane do samodzielnego poruszania się. Najczęściej korzystają z nich osoby, które mają problemy z poruszaniem nogami, ale mają sprawne lub częściowo sprawne ręce. Wózki nieaktywne to takie, na których można poruszać się samodzielnie, jednak zwykle wykorzystuje się pomoc asystenta, który pcha wózek. Są zbudowane z lekkich materiałów, ale na ogół są cięższe niż wózki aktywne. Są też od nich większe i mają wyższe oparcie oraz uchwyty do pchania wózka. Najczęściej korzystają z nich osoby, których ręce nie są na tyle sprawne, żeby samodzielnie się poruszać. Wózki elektryczne są największe i najcięższe. Służą osobom, które mają porażenie czterokończynowe i trudności z utrzymaniem ciała w pozycji pionowej (siedząc). Wózek taki jest sterowany najczęściej przy pomocy joysticka. Zwykle wózki takie są wyposażone w sygnalizację cofania.

Sposób funkcjonowania osób z niepełnosprawnością intelektualną i problemami poznawczymi

Zaburzenia poznawcze mogą mieć różną formę i w różnym stopniu utrudniać korzystanie z informacji. Dolegliwości te to np. dysleksja, trudności z koncentracją i pamięcią krótkotrwałą oraz poważniejsze schorzenia, takie jak zespół Downa. Aby ułatwić osobom nimi dotkniętym swobodne korzystanie z witryn internetowych, należy zwrócić uwagę na takie czynniki, jak: prosty i zrozumiały język,

² Polski Związek Niewidomych – <http://pzn.org.pl/niewidomy-ociemniały-slabowidzacy-tracacy-wzrok-definicje-roznice/>

czytelna struktura strony, możliwość korzystania z wyszukiwarki i ułatwienia w postaci ikon. Przy okazji należy zaznaczyć, że animacje na stronach utrudniają skupienie uwagi. Jeśli użycie animacji jest konieczne, należy dać użytkownikom możliwość wyłączenia ich.

Należy uważać na materiały zmieniające się w tempie szybszym niż 3 zmiany na sekundę (np. banery reklamowe). U osób cierpiących na padaczkę fotogenną błyskające/mrugające elementy mogą wywołać atak. Wytyczne WCAG 2.0 bardzo precyzyjnie wskazują, jak przygotowywać takie materiały, by ryzyko ataku nie występowało.

ROZDZIAŁ 2. Opis narzędzi pozwalających ocenić dostępność dla osób z różnymi niepełnosprawnościami

Strony internetowe

WCAG 2.0

Wytyczne WCAG 2.0³ zostały opracowane zgodnie z procedurami Konsorcjum W3C, we współpracy z osobami indywidualnymi oraz różnymi organizacjami z całego świata. Celem było stworzenie wspólnego standardu dostępności treści internetowych, który spełniałby oczekiwania użytkowników, firm czy administracji państwowej w różnych krajach.

Poniższa tabela przedstawia w sposób uproszczony standard WCAG 2.0. Okna tabeli zaznaczone czarną ramką wskazują poziom zgodności z WCAG określony w rozporządzeniu⁴.

Zasada	Wytyczna	Poziom A	Poziom AA	Poziom AAA
1. Postrzegalność	1.1 Tekst alternatywny	1.1.1		
	1.2 Media zmienne w czasie	1.2.1 - 1.2.3	1.2.4 - 1.2.5	1.2.6 - 1.2.9
	1.3 Adaptowalność	1.3.1 - 1.3.3		
	1.4 Możliwość rozróżnienia	1.4.1 - 1.4.2	1.4.3 - 1.4.5	1.4.6 - 1.4.9
2. Funkcjonalność	2.1 Dostępność z klawiatury	2.1.1 - 2.1.2		2.1.3
	2.2 Wystarczająca ilość czasu	2.2.1 - 2.2.2		2.2.3 - 2.2.5
	2.3 Ataki padaczki	2.3.1		2.3.2
	2.4 Możliwość nawigacji	2.4.1 - 2.4.4	2.4.5 - 2.4.7	2.4.8 - 2.4.10
3. Zrozumiałość	3.1 Możliwość odczytania	3.1.1	3.1.2	3.1.3 - 3.1.6
	3.2 Przewidywalność	3.2.1 - 3.2.2	3.2.3 - 3.2.4	3.2.5
	3.3 Pomoc przy wprowadzaniu informacji	3.3.1 - 3.3.2	3.3.3 - 3.3.4	3.3.5 - 3.3.6
4. Solidność	4.1 Kompatybilność	4.1.1 - 4.1.2		

Warto zwrócić uwagę, że istnieje wiele stron zawierających przydatne wskazówki dotyczące wdrażania tego standardu⁵.

³ Dokument dostępny jest na stronie www.w3.org/TR/WCAG. Tłumaczenie na język polski można znaleźć pod adresem: www.fdc.org.pl/wcag2.

⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych

⁵ Do takich stron należy m.in. www.informaton.pl, www.dostepnestrony.pl. Przydatne informacje znajdują się również w serwisie "Kuchnia dostępnych stron" (<http://dostepny.joomla.pl/>) – portal zawiera wskazówki dotyczące projektowania stron internetowych w zakresie dostępności, w tym bezpłatne szablony stron dla szerokiej grupy odbiorców: szkół, instytucji publicznych, bibliotek, kultury, NGO, jednostek samorządowych.

Narzędzia pozwalające na samodzielne sprawdzenie strony internetowej

Poniżej przedstawiono kilka podstawowych narzędzi pozwalających dokonać autoanalizy własnej strony internetowej pod kątem zgodności z WCAG 2.0. Przeprowadzając regularne testy możemy zapewnić naszej stronie wysoki poziom dostępności:

- **WAVE Web Accessibility Evaluation Toolbar**

Wave jest automatycznym narzędziem, opracowanym przez organizację pozarządową WebAIM (ang. Web Accessibility in Mind). Wave dostępne jest w dwóch wersjach:

- jako narzędzie online pod adresem <http://wave.webaim.org/>,
- jako rozszerzenie (wtyczka) do przeglądarki Firefox do pobrania pod adresem <http://wave.webaim.org/toolbar/>.

- **WCAG Contrast checker**

Dodatek sprawdzający poziom kontrastów strony www uruchamiamy z menu prawego przycisku myszy. Po kliknięciu wybierać należy WCAG Contrast checker (dodatek można wywołać również skrótem klawiatury alt + c). Po uruchomieniu dodatek w bocznym oknie wyświetla nam wyniki testu.

<https://addons.mozilla.org/pl/firefox/addon/wcag-contrast-checker/>

- **HTML Validator**

HTML Validator to automatyczne narzędzie do weryfikacji poprawności znaczników używanych w języku HTML czy XHTML. Walidator analizuje, czy osadzone na stronie znaczniki są zgodne ze specyfikacją danej wersji języka HTML.

<http://validator.w3.org>

- **Utilitia**

Utilitia jest narzędziem internetowym umożliwiającym automatyczne zbadanie serwisu internetowego pod kątem wybranych wytycznych standardu WCAG 2.0 (Web Content Accessibility Guidelines) oraz zgodności z rozporządzeniem Rady Ministrów z dn. 12 kwietnia 2012 r. Konstrukcja Utilitii sprawia, iż za jej pomocą możliwe jest przebadanie praktycznie każdej podstrony analizowanego serwisu.

<http://www.utilitia.pl/>

Multimedia

Narzędzia pozwalające na stworzenie audiodeskrypcji

Dostosowanie dla osób niewidomych i słabowidzących odbywa się przez opatrzenie filmów audiodeskrypcją. Takim narzędziem umożliwiającym stworzenie audiodeskrypcji jest serwis Youdescribe.com, które obsługuje największą platformę filmową w sieci, czyli serwis YouTube.

Audiodeskrypcję do materiałów zamieszczonych na portalu Youtube można wykonać w youdescribe.com bez konieczności poznawania skomplikowanych mechanizmów czy programów do edycji wideo. Może mieć ona zastosowanie w sytuacji, gdy nagranie z wydarzenia realizowane jest przez pracowników instytucji kultury (realizacja filmów nie jest zlecana podwykonawcy). Nagrany film można umieścić w serwisie Youtube i wyposażyć go w audiodeskrypcję korzystając z serwisu Youdescribe. Jest to rozwiązanie niegenerujące kosztów.

Narzędzia pozwalające na stworzenie napisów dla niesłyszących i niedosłyszących

Do wykonania napisów dla osób niesłyszących nadaje się narzędzie dostępne pod adresem www.amara.org/pl/.

Serwis amara.org jest serwisem uniwersalnym, bo może importować pliki z wielu innych serwisów filmowych, takich jak YouTube, Vimeo czy Dailymotion. Dodatkowo efekty pracy można wyeksportować w postaci pliku napisów *.srt, co daje nam możliwość dalszej edycji praktycznie w każdym innym stacjonarnym programie do napisów.

Narzędzia pozwalające na stworzenie filmów w języku migowym dla niesłyszących i niedosłyszących

Do realizacji filmów w języku migowym można wykorzystać różnego rodzaju oprogramowanie służące do obróbki filmów, zawierające m.in. możliwość kluczowania. Kluczowanie jest to specjalna technika umożliwiająca wstawienie tłumacza języka migowego do istniejącego filmu. Możliwe jest nagranie tylko samego tłumacza języka migowego.

Do takich programów zaliczamy:

- Adobe Premiere
- Sony Vegas
- Corel Video Studio
- MAGIX Movie Edit Pro
- Pinnacle Studio

Dostępny tekst

Aby dobrze przygotować informacje, należy ustalić cechy odbiorców tej informacji, np. dla osób głuchych lepiej jest opracować informacje w języku migowym. Natomiast dla osób z niepełnosprawnością intelektualną należy opracować specjalne teksty tzn. uproszczone, czyli skrócone lub ze zmienionym słownictwem.

Istnieją narzędzia sprawdzające tzw. mglistość tekstu (indeks FOG), np.:

- www.logios.pl
Narzędzie sprawdzające tzw. indeks FOG (indeks mglistości tekstu). Wynik prezentowany przez narzędzie pokazuje liczbę lat edukacji językowej niezbędnej do pełnego zrozumienia tekstu. Na przykład indeks FOG gazety Fakt to średnio 7, tygodnika Polityka 12, a tekstów prawniczych średnio 20.
- www.jasnopis.pl
Narzędzie stworzone przez badaczy z dziedzin lingwistyki, psycholingwistyki i informatyki Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie. W odróżnieniu od logios.pl jasnopis.pl analizuje tekst wskazując jego trudne fragmenty. Dodatkowo aplikacja podpowiada, jak zmienić tekst, by był bardziej zrozumiały.
- [Poradnik „Komunikacja pisemna – rekomendacje”⁶](#)
Bardzo dobry poradnik wydany przez Kancelarię Prezesa Rady Ministrów, a skierowany do pracowników administracji publicznej. Można znaleźć w nim wskazówki, jak pisać zrozumiale.

Należy również pamiętać o dostępnym dokumencie elektronicznym. Jeśli udostępniono utworzony dokument w wersji elektronicznej, to powinien być dostępny dla osób korzystających z oprogramowania wspomagającego dla osób niewidomych. Udostępniamy dokumenty otwarte w formacie .doc, .rtf, .pdf.

⁶ https://dsc.kprm.gov.pl/sites/default/files/pliki/komunikacja_pisemna_0.pdf

W przypadku udostępniania dokumentów w formie skanu, obowiązkowo należy dołączyć do nich plik w wersji tekstowej zawierający pełną treść zeskanowanego dokumentu (zeskanowane wersje dokumentów są niedostępne).

Dostępność przestrzeni publicznej

Podstawowym warunkiem pełnej dostępności jest zapewnienie wszystkim osobom możliwości funkcjonowania w przestrzeni publicznej w sposób samodzielny, bez względu na posiadane ograniczenia sprawności, mobilności czy percepcji. Należy wziąć pod uwagę w szczególności potrzeby osób :

- z różnymi rodzajami ograniczenia mobilności i trudnościami w poruszaniu się – osoby poruszające się na wózkach/skuterach, przy pomocy sprzętu rehabilitacyjnego (kule, balkoniki, laski itp.), osób starszych, osób po urazach i chorobach, osób z ciężkim bagażem, wózkiem dziecięcym i innych;
- z ograniczeniami w percepcji – osoby niewidome i niedowidzące, głuche i słabosłyszące;
- osoby z innymi niepełnosprawnościami.

Podstawowymi narzędziami do sprawdzania dostępności przestrzeni są specjalne aplikacje⁷ oraz techniczne narzędzia pomiarowe.

⁷ Np. aplikacja „Dostępnościomierz” dostępna w serwisie <https://play.google.com/store?hl=pl>.

ROZDZIAŁ 3. Dostępność architektoniczna obiektów z uwzględnieniem grup osób z różnego typu niepełnosprawnościami

Zaproponowane w rozdziale rozwiązania w zakresie dostępności zostały podzielone na standardowe i ponadstandardowe. Rozwiązania standardowe w części wynikają wprost z *Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie* i Polskich Norm, a w części z opracowań własnych (np. Standardy dostępności dla osób z niepełnosprawnościami – opracowanie na zlecenie Zarządu Dróg i Transportu w Łodzi). Rozwiązania ponadstandardowe wynikają z opracowań własnych Fado.

Należy zwrócić uwagę, że samo spełnienie wymagań na poziomie *Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie* oraz Polskich Norm nie jest wystarczające dla uznania budynku/obiektu za dostępny dla osób z niepełnosprawnościami.

Dostępność obiektów nowo powstałych

Obiekty nowo budowane należy projektować zgodnie z zasadami projektowania uniwersalnego. Korzystanie z obiektów powinno być możliwe dla jak najszerszej grupy odbiorców bez konieczności spełniania żadnych dodatkowych warunków, np. przywoływania obsługi do uruchomienia platformy lub korzystania z pomocy asystenta w czasie zwiedzania.

Dojście do budynku i otoczenie

Rozwiązania standardowe

1. dojście do budynku musi być wolne od przeszkód – progów, podjazdów, schodów itp.;
2. drogi/ścieżki/chodniki prowadzące do budynku muszą zapewniać bezpieczeństwo użytkownikom w każdych warunkach atmosferycznych;
3. niedozwolone jest stosowanie nawierzchni sypkich, ażurowych na drogach/ścieżkach przeznaczonych dla ruchu pieszego;
4. budynek musi być wyraźnie oznakowany tablicą informacyjną;
5. obszar dojścia do budynku i otoczenie budynku muszą być dobrze oświetlone (natężenie minimum 30lx, współczynnik odwzorowania barw Ra >80);
6. miejsca parkingowe dla osób z niepełnosprawnościami należy zawsze lokalizować możliwie najbliżej głównego, dostępnego wejścia do budynku. Miejsca parkingowe muszą być wykonane zgodnie z obowiązującymi z Polsce przepisami. Z miejsca parkingowego należy zapewnić bezpieczny i wolny od przeszkód dostęp do głównego, dostępnego wejścia do budynku. Nawierzchnia parkingów musi być utwardzona. Niedozwolone jest stosowanie nawierzchni sypkich, ażurowych lub o nierównomiernej powierzchni (np. z kostki kamiennej).

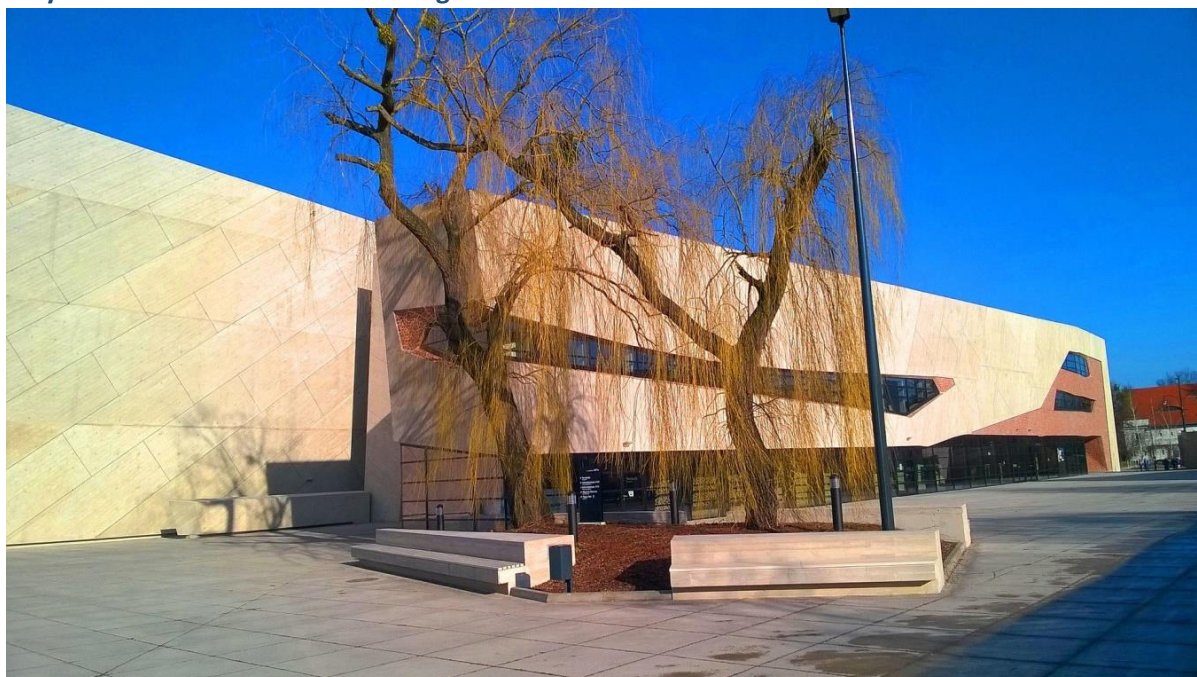
Rozwiązania ponadstandardowe

1. dojście do budynku powinno być na jednym poziomie z ciągiem pieszym/obszarem, z którego wchodzi się do budynku;

2. obszar dojścia do budynku i otoczenie budynku muszą być dobrze oświetlone (natężenie minimum 100lx, współczynnik odwzorowania barw Ra >80);
3. zaleca się, by miejsca parkingowe dla osób z niepełnosprawnościami miały wymiary 3,6 m x 7 m. Zwiększona długość umożliwia korzystanie z miejsc parkingowych osobom posiadającym samochód typu van/bus z tylną rampą/windą;
4. główne wejście do budynku jest dostępne dla osób poruszających się na wózkach (stosowanie oddzielnych wejść dla osób z niepełnosprawnościami jest działaniem niezgodnym z ideą projektowania uniwersalnego i jest postrzegane jako działanie dyskryminujące).

Przykład – Centrum Kulturalno-Kongresowe Jordanki w Toruniu

Dojście do budynku pozbawione przeszkód. Wejścia znajdują się na jednym poziomie z otoczeniem budynku. Miejsca parkingowe znajdują się na parkingu podziemnym, pod budynkiem. Dostęp z parkingu do budynku poprzez windy.

Źródło zdjęcia: https://pl.wikipedia.org/wiki/Centrum_Kulturalno-Kongresowe_Jordanki#/media/File:Centrum_Kulturalno-Kongresowe_Jordanki_w_Toruniu92.jpg
[dostęp: 25.10.2016]

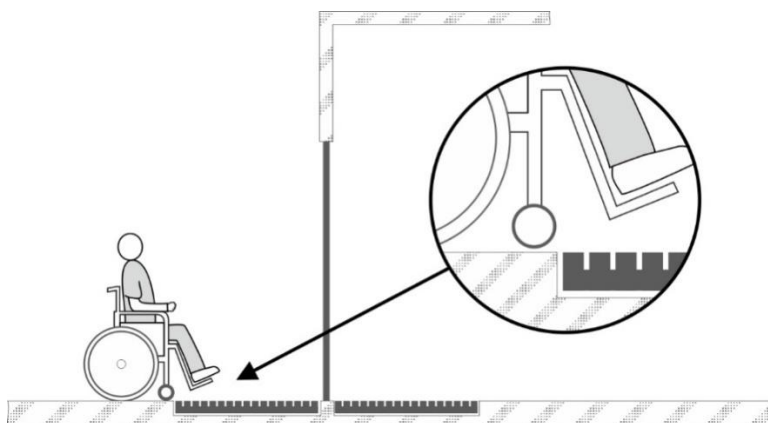

Obszar wejścia

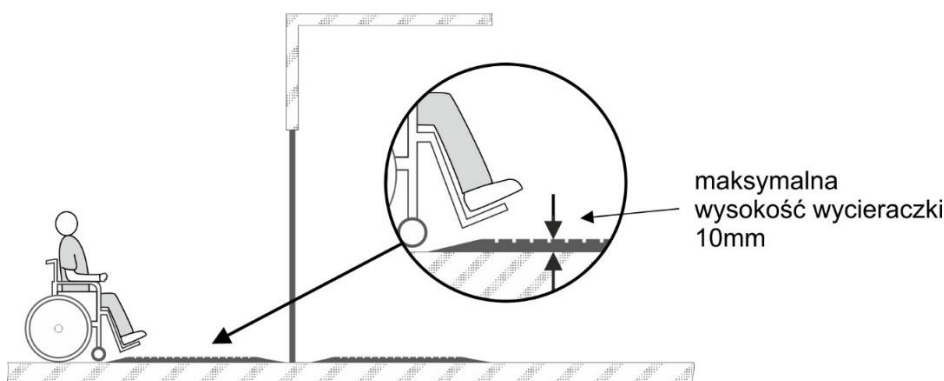
Wymagania ogólne

Rozwiązania standardowe

1. wejście musi być wyraźnie widoczne na tle fasady. Należy zapewnić różnicę kolorystyczną (kontrast barwny) pomiędzy kolorem fasady i kolorem wejścia/drzwi. Zgodnie z zaleceniami Polskiego Związku Niewidomych kontrast barwny musi wynosić minimum 70%. Do obliczenia kontrastu barwnego można posłużyć się wzorem $C = [(B1 - B2) / B1] \times 100\%$, gdzie:
B1 – to współczynnik odbicia światła jaśniejszej powierzchni,
B2 – to współczynnik odbicia światła ciemniejszej powierzchni.
2. wejście do budynku musi być oświetlone równomiernym światłem o natężeniu minimum 100lx;
3. wejście do budynku musi być pozbawione progów i pochyłości;
4. stosowanie podjazdów w wejściu jest dopuszczalne o ile do budynku/pomieszczenia prowadzą drzwi otwierane automatycznie lub drzwi pozostają stale otwarte w godzinach pracy instytucji, nachylenie podjazdu nie może przekraczać 6%;
5. wycieraczki przed i za wejściem do budynku muszą być układane tak, by ich powierzchnia była na jednym poziomie z chodnikiem/posadzką;

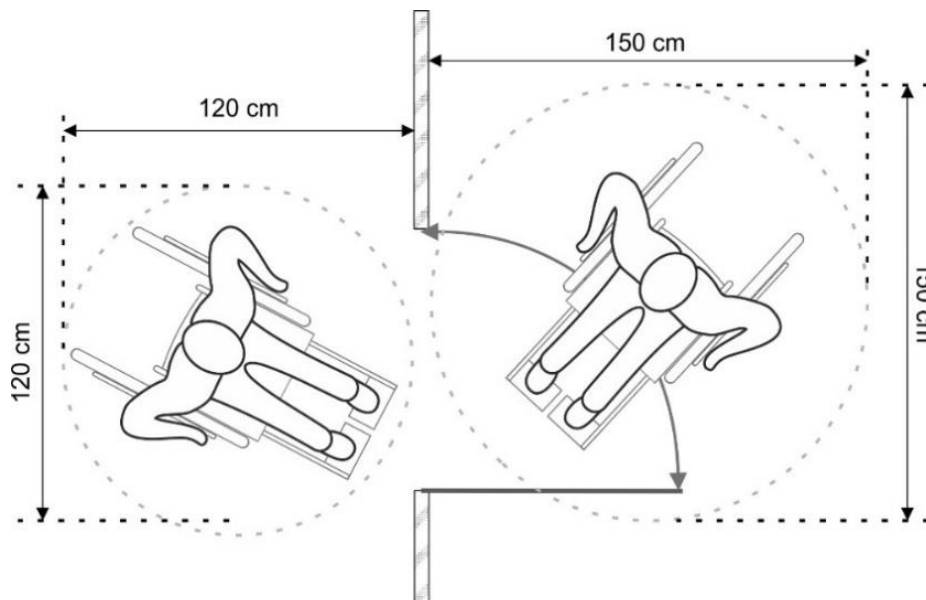

6. stosowanie wycieraczek układanych na posadzce jest dopuszczalne, o ile wycieraczka wyposażona jest w pochyłe krawędzie umożliwiające wjazd kołem, a jej wysokość nie przekracza 10 mm;

7. przed drzwiami rozwieranymi musi być zapewniona wystarczająca, pozbawiona nachyleń przestrzeń manewrowa dla osób poruszających się na wózkach – 150 cm x 150 cm od strony otwarcia skrzydła drzwi i 120 cm x 120 cm od drugiej strony;

Rozwiązania ponadstandardowe

1. wielkość oczek wycieraczki powinna zabezpieczać przed utknięciem koła wózka lub laski osoby niewidomej – średnica oczek okrągłych wynosi maksymalnie 40 mm, wymiary oczek krat stalowych maksymalnie 15 mm x 100 mm;

Przykład – Muzeum Narodowe w Poznaniu

Wejście do budynku pozbawione przeszkód. Drzwi otwierane automatycznie. Wystarczająca przestrzeń manewrowa przed i za wejściem. Szklane płaszczyzny oznaczone kolorem żółtym. Wycieraczka na jednym poziomie z posadzką.

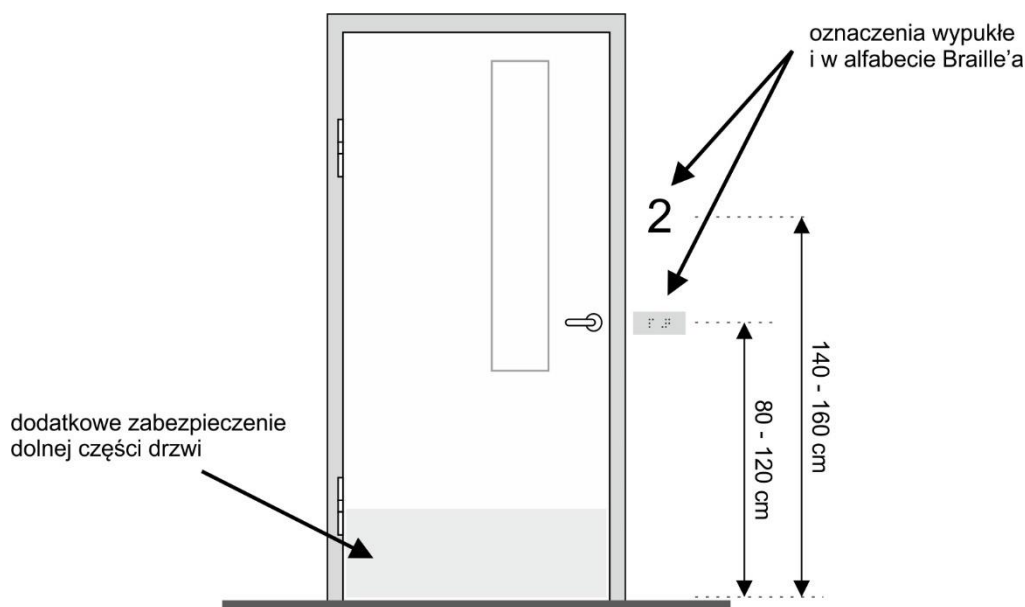

Źródło zdjęcia: <http://www.mnp.art.pl/fileadmin/pliki/MNP/GMiR/prezentacja/index.html>
[dostęp: 25.10.2016]

Drzwi wejściowe i wewnętrzne:

Rozwiązania standardowe

1. nie zaleca się stosowania drzwi obrotowych (zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie* obok drzwi obrotowych należy zapewnić wejście do budynku poprzez drzwi rozsuwane bądź rozwierane);
2. duże i ciężkie drzwi skrzydłowe, których otwarcie wymaga dużego wysiłku fizycznego należy wyposażyć w siłowniki wspomagające otwieranie;
3. szerokość światła drzwi nie może być mniejsza niż 90 cm;
4. drzwi szklane muszą być oznaczone kontrastowym pasem (optymalnie żółtym) o szerokości minimum 20 cm na wysokości około 160 cm na całej szerokości skrzydła;
5. wszystkie drzwi należy wyposażyć w klamki/uchwyty nie wymagające ściskania bądź przekręcania i umożliwiające obsługę jedną ręką. Niedozwolone jest stosowanie gałek, klamkokul itp. rozwiązań;
6. klamkę/uchwyt należy umieścić na wysokości 80–120 cm;
7. dolną część drzwi należy zabezpieczyć materiałem odpornym na uszkodzenia mechaniczne (np. blachą);
8. w budynkach użyteczności publicznej należy wyraźnie oznaczyć wszystkie pomieszczenia – oznaczenia należy umieszczać konsekwentnie w tym samym miejscu w obrębie całego budynku. Oznaczenia powinny być wypukłe.

Rozwiązania ponadstandardowe

1. we wszystkich wejściach do budynku instytucji publicznej znajdują się drzwi rozsuwane lub rozwierane otwierane automatycznie;

2. w przypadku stosowania drzwi obrotowych dodatkowe drzwi rozsuwane lub rozwierane umieszczone są obok drzwi obrotowych. Korzystanie z dodatkowych drzwi rozsuwanych lub rozwieranych nie wymaga wzywania obsługi budynku;
3. jeśli drzwi obrotowe obracane są automatycznie, dostępny jest mechanizm zwalniający tempo obrotu drzwi;
4. obok wszystkich drzwi wewnętrznych na wysokości klamki z prawej strony drzwi należy umieścić oznaczenia w alfabecie Braille'a.

Przykład

Drzwi obrotowe i umieszczone po bokach drzwi rozwierane. Drzwi obrotowe dodatkowo wyposażono w przycisk zwalniający prędkość obrotu dla osób z niepełnosprawnościami.

Domofony

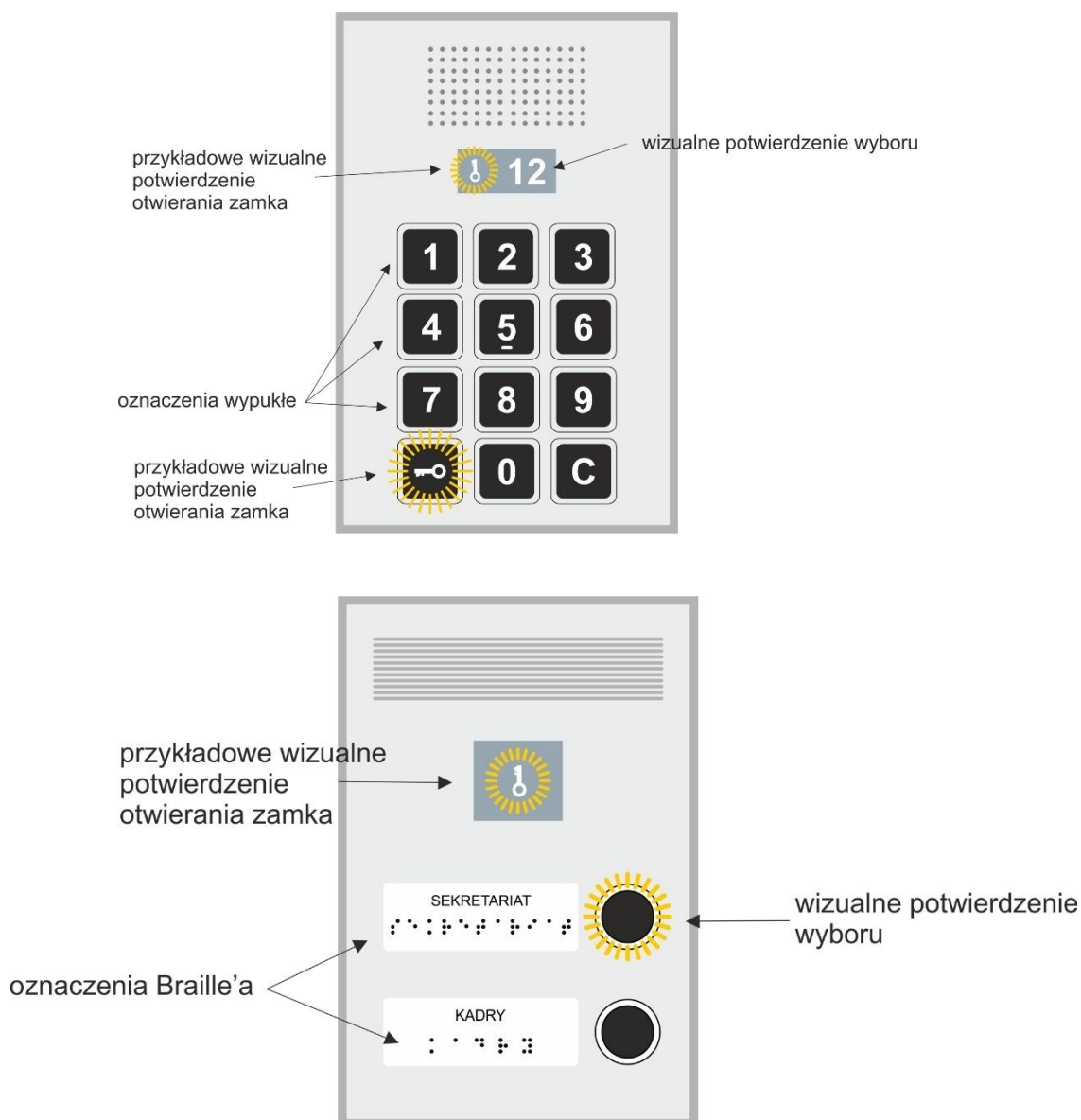
Jeśli przed wejściem do budynku zainstalowany jest domofon, musi on spełniać następujące wymagania:

Rozwiązania standardowe

1. wysokość montażu panelu nie więcej niż 120 cm, przy czym, jeśli panel domofonu ma być pochylony, maksymalna wysokość montażu wynosi 100 cm;
2. potwierdzenie dźwiękowe i wizualne wybranego przycisku;
3. świetlne i dźwiękowe potwierdzenie otwierania zamka;
4. zaleca się, by przyciski wyraźnie odróżniały się kolorystycznie (kontrastowo) od panelu na którym są umieszczone;
5. niedozwolone są panele dotykowe lub z tzw. klawiaturą optyczną;
6. oznaczenia Braille'a należy umieszczać przy lub na przyciskach.

Rozwiązania ponadstandardowe

1. domofon wyposażony jest w funkcję rozmowy wideo – tzw. wideodomofon.

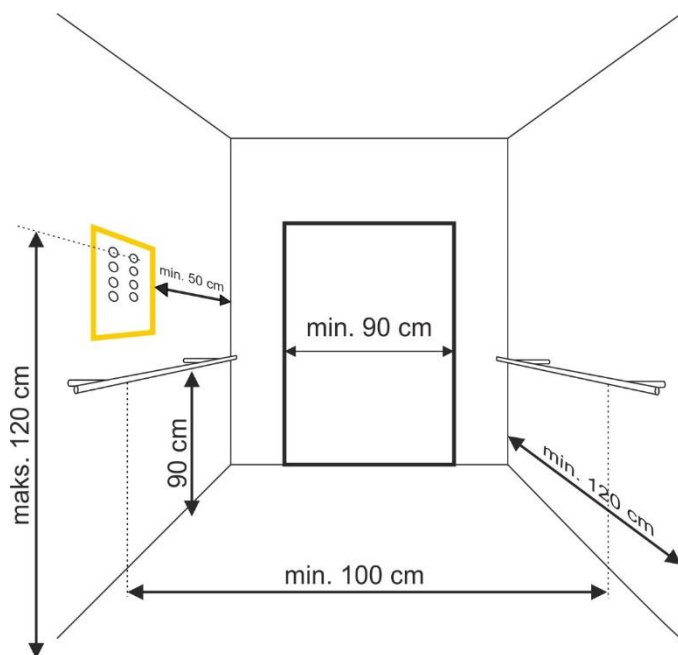
Windy i platformy dźwigowe

Przestrzeń wewnątrz budynku musi być tak zaprojektowana i wykonana, aby zapewniała możliwość samodzielnego dotarcia i poruszania się po budynku każdej osobie bez względu na posiadane przez nią ograniczenia. Zaleca się, by każdy budynek mający 2 lub więcej kondygnacji był wyposażony w dźwig osobowy ogólnodostępny dla użytkowników.

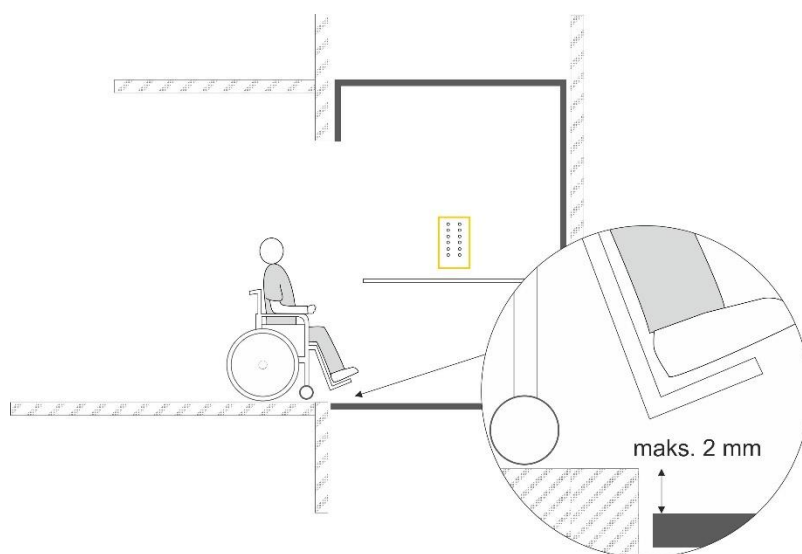
Kabina dźwigu

Rozwiązanie standardowe:

1. szerokość wejścia do windy (światło otworu): minimum 90 cm;
2. minimalna przestrzeń manewrowa wewnątrz windy (pomiędzy poręczami): 100 cm x 120 cm (zalecana 150 cm x 150 cm);
3. na wszystkich ścianach windy należy montować poręcze na wysokości ok. 90 cm;

4. maksymalna tolerancja dla precyzji zatrzymania windy wynosi 2 mm;

5. winda musi być wyposażona w komunikat głosowy i wizualny potwierdzający dojechanie na określone piętro;
6. winda musi być wyposażona w czujniki ruchu zabezpieczające przed uderzeniem drzwiami osób wchodzących i wychodzących.

Rozwiązanie ponadstandardowe

1. szerokość wejścia do kabiny >100 cm;
2. wymiary przestrzeni wewnętrznej kabiny > 150 cm x 150 cm.

Przykład – winda w Państwowym Muzeum Etnograficznym w Warszawie

Duże wnętrze, poręcze na wszystkich ścianach, panele oznaczone alfabetem Braille'a, wystarczająca przestrzeń manewrowa przed kabiną dźwigu.

Źródło zdjęć: <http://www.lift.pl/galeria/warszawa-muzeum-etnograficzne> [dostęp: 25.10.2016]

Panel sterowania w kabinie

Panel musi być zaprojektowany w sposób przewidywalny i konsekwentny (jeśli w budynku jest kilka dźwigów, to we wszystkich należy instalować jednakowe pod względem układu przycisków panele sterowania):

Rozwiązania standardowe

1. najniżej umieszczony przycisk na panelu nie może być na wysokości mniejszej niż 80 cm, zaś najwyżej umieszczony przycisk nie może być wyżej niż 120 cm od poziomu podłogi kabiny;
2. panel sterowania powinien być umieszczony na jednej ze ścian bocznych (względem wejścia windy, w odległości nie mniejszej niż 50 cm od krawędzi ściany (narożników windy));
3. przyciski powinny się wyraźnie kolorystycznie odróżniać od panelu/ścian kabiny;
4. przyciski muszą być oznaczone alfabetem Braille'a i mieć wypukłe numery pięter;⁸
5. przycisk parteru musi być dodatkowo wyróżniony spośród pozostałych przycisków;
6. przycisk wybrany musi być podświetlony;

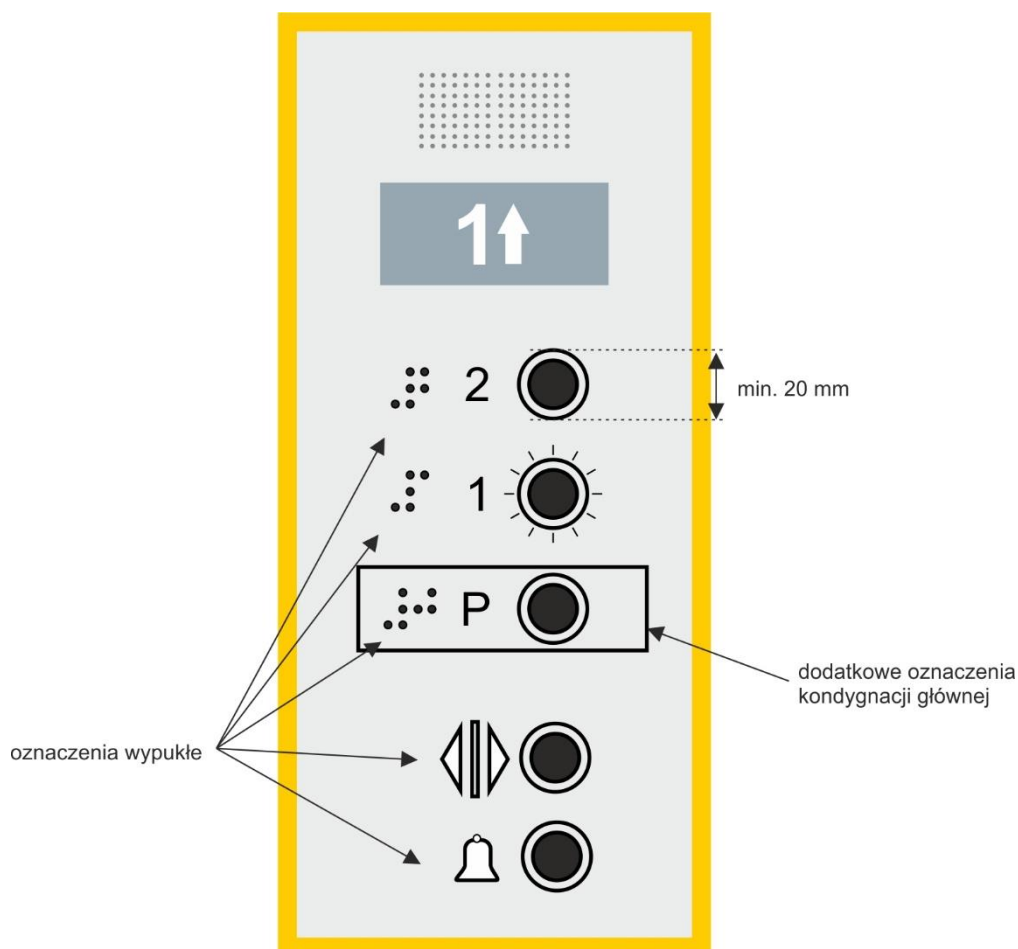
⁸ Oznaczenia Braille'a, a także cyfry wypukłe lepiej umieszczać obok przycisku, a nie na nim samym. Dzięki temu można uniknąć przypadkowych naciśnień

7. wybór piętra musi być dodatkowo potwierdzony na wyświetlaczu umieszczonym bezpośrednio przy panelu sterowania;
8. średnica/szerokość przycisków nie powinna być mniejsza niż 20 mm;
9. panel sterowania musi być wyposażony w przycisk alarmowy ze świetlnym potwierdzeniem naciśnięcia. System alarmowy windy powinien umożliwiać bezpośrednie połączenie z obsługą techniczną dźwigu. niedozwolone jest instalowanie w kabinach wind dotykowych paneli sterowania – poprzez dotykowe panele sterowania należy rozumieć wszelkie urządzenia, w których wybór dokonywany jest przez dotknięcie palcem (ekrany, wyświetlacze, szklane płytki itp.).

Rozwiązania ponadstandardowe

1. z uwagi na osoby głuche (niekomunikujące się mową) winda powinna być wyposażona w kamerę umożliwiającą pracownikom obsługi technicznej podgląd wnętrza kabiny (w celu wykluczenia nieuzasadnionego korzystania z systemu alarmowego). Najlepszymi i najbardziej uniwersalnym rozwiązaniem dla systemu alarmowego jest komunikacja wideo-głosowa.

Przykład – Teatr Wielki Opera Narodowa w Warszawie

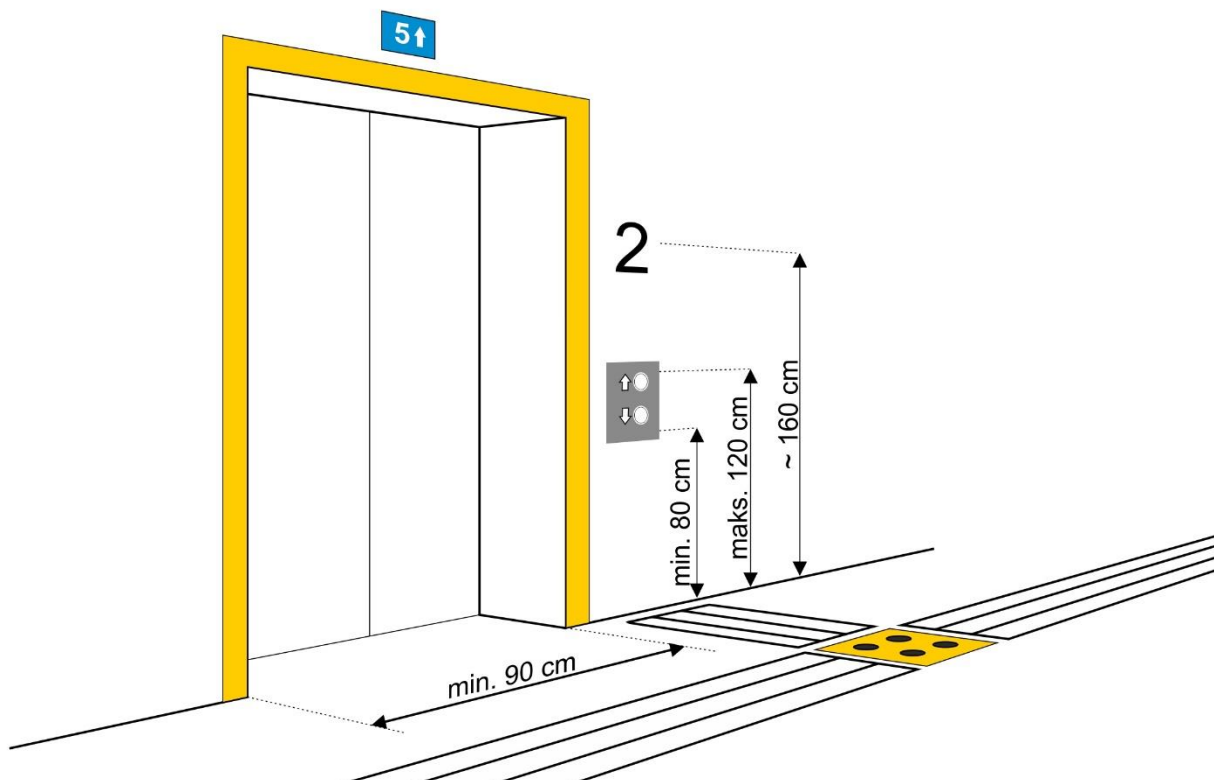
Panel sterowania windą – przyciski oznaczone kontrastowym względem panelu kolorem, numery pięter wypukłe i oznaczone alfabetem Braille'a, przycisk kondygnacji głównej dodatkowo wyróżniony spośród pozostałych przycisków.

Źródło zdjęcia: <http://www.lift.pl/galeria/warszawa-teatr-wielki-opera-narodowa> [dostęp: 25.10.2016]

Strefa oczekiwania na windę

Rozwiązania standardowe

1. należy zapewnić wystarczającą przestrzeń manewrową przed drzwiami windy (kwadrat o boku 150 cm);
2. przed drzwiami windy należy umieścić urządzenia informujące wizualnie i głosowo o przyjeździe i kierunku jazdy windy;
3. przed drzwiami windy (powyżej przycisków przywoływania) należy umieścić oznaczenie piętra w postaci cyfry kontrastującej z kolorem ściany;
4. obrys drzwi windy należy oznaczyć kolorem kontrastowym względem koloru ściany/drzwi windy (optymalnie kolorem żółtym);
5. przyciski wzywające windę należy umieścić na wysokości pomiędzy 80 cm a 120 cm, konsekwentnie z tej samej strony wejścia do windy (zalecana jest strona prawa);
6. panel sterowania powinien odróżniać się kolorystycznie od ściany (można stosować np. żółte obramowanie panelu);
7. przyciski panelu należy oznaczyć pismem Braille'a i oznaczeniami wypukłymi (nie dozwolone jest stosowanie dotykowych paneli przywoływania windy).

Rozwiązania ponadstandardowe

1. włączenie wind w system nawigacji dla osób niewidomych i słabowidzących wykonany z elementów TGSI.

system sterowania ruchem TGSI – system wykonany z elementów wypukłych montowanych w podłodze, umożliwiający poruszanie się po budynku osobom niewidomych i słabowidzącym. W systemach kierowania ruchem stosuje się dwa rodzaje elementów:

kierunkowy – element stanowiący integralną część podłóg w budynku, wyposażony w podłużne, ułożone równolegle wypustki, które tworzą ścieżkę prowadzenia;

sygnalizacyjny – element stanowiący integralną część podłóg w budynku, wyposażony w wypukłe stożki o ściętym czubku. Pola wykonane z elementów sygnalizacyjnych informują o niebezpieczeństwie lub np. zmianie kierunku ścieżek kierunkowych.

Platformy pionowe i schodowe

Zaleca się stosowanie platform w miejscach, w których zastosowanie windy jest niemożliwe/niecelowe. Platformy jako urządzenia dedykowane osobom z niepełnosprawnościami spełniają standardy dostępności. Należy zapewnić wystarczającą przestrzeń manewrową (150 cm x 150 cm) w miejscach, gdzie platforma rozpoczyna i kończy bieg.

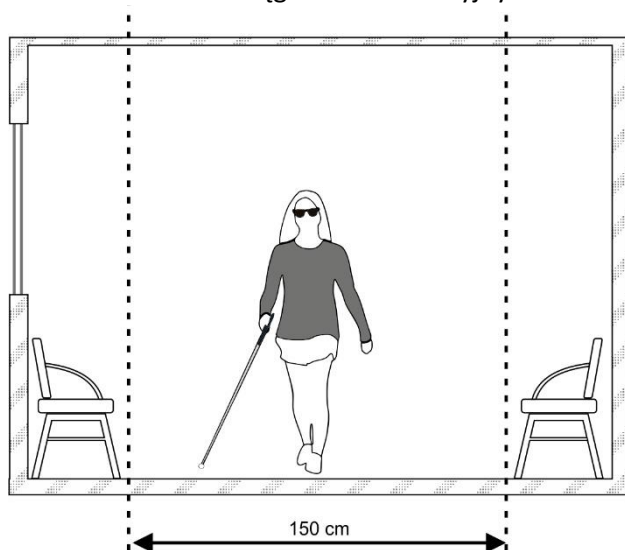
* Nie zaleca się stosowania tzw. krzesłek schodowych i schodołazów jako urządzeń zwiększających dostępność architektoniczną budynków. Urządzenia te nie pozwalają na samodzielne korzystanie osobie poruszającej się na wózku.

Korytarze

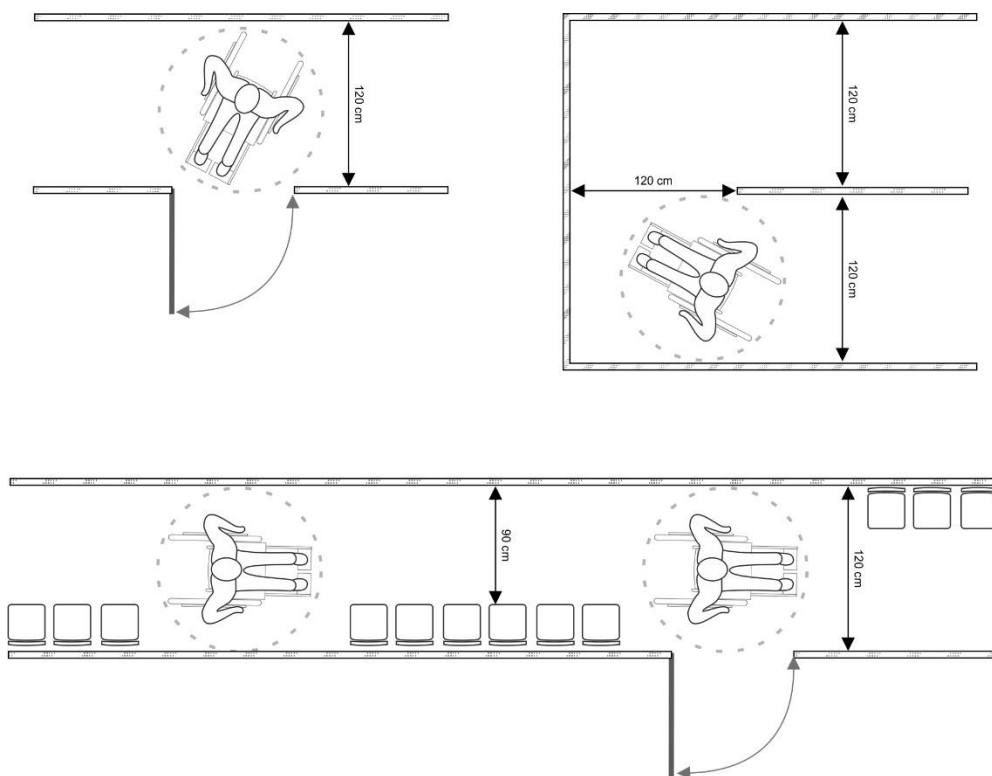
Rozwiązania standardowe

Należy zapewnić pozbawione przeszkód poziomych i pionowych ciągi komunikacyjne w budynkach:

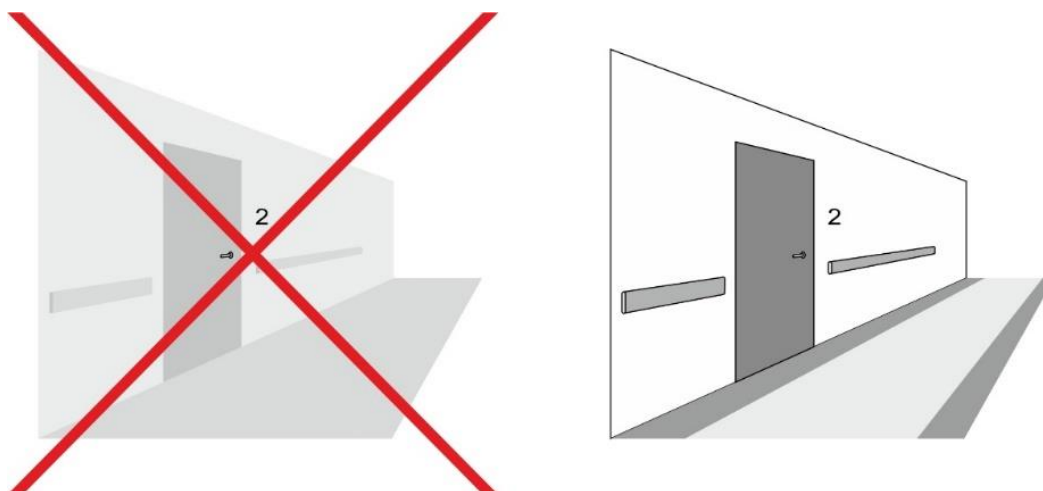
1. zalecana szerokość ciągów komunikacyjnych to minimum 150 cm;

2. dopuszczalne są miejscowe przewężenia szerokości ciągów komunikacyjnych do 90 cm, przy czym należy zapewnić miejsca umożliwiające swobodne manewrowanie/wymijanie co nie więcej niż 10 metrów;

3. należy zapewnić wystarczającą przestrzeń manewrową przed drzwiami do pomieszczeń w budynku;
4. powierzchnia podłóg powinna być równa, antypoślizgowa, niepowodująca odbicia światła i jednolita kolorystycznie;
5. dywany, wykładziny dywanowe muszą być przymocowane do podłoża;
6. należy zapewnić odpowiednią różnicę koloru (kontrast) pomiędzy podłogami i ścianami, ścianami i drzwiami, ścianami i poręczami oraz ścianami i elementami informacyjnymi. Dobrą praktyką jest również zachowanie odpowiedniego kontrastu pomiędzy podłogą, ścianami i wyposażeniem;

7. Wszelkie ściany, przepierzenia, przegrody itp. elementy wykonane ze szkła w obrębie poruszania się osób należy oznaczyć tak, by zminimalizować ryzyko przypadkowego zderzenia

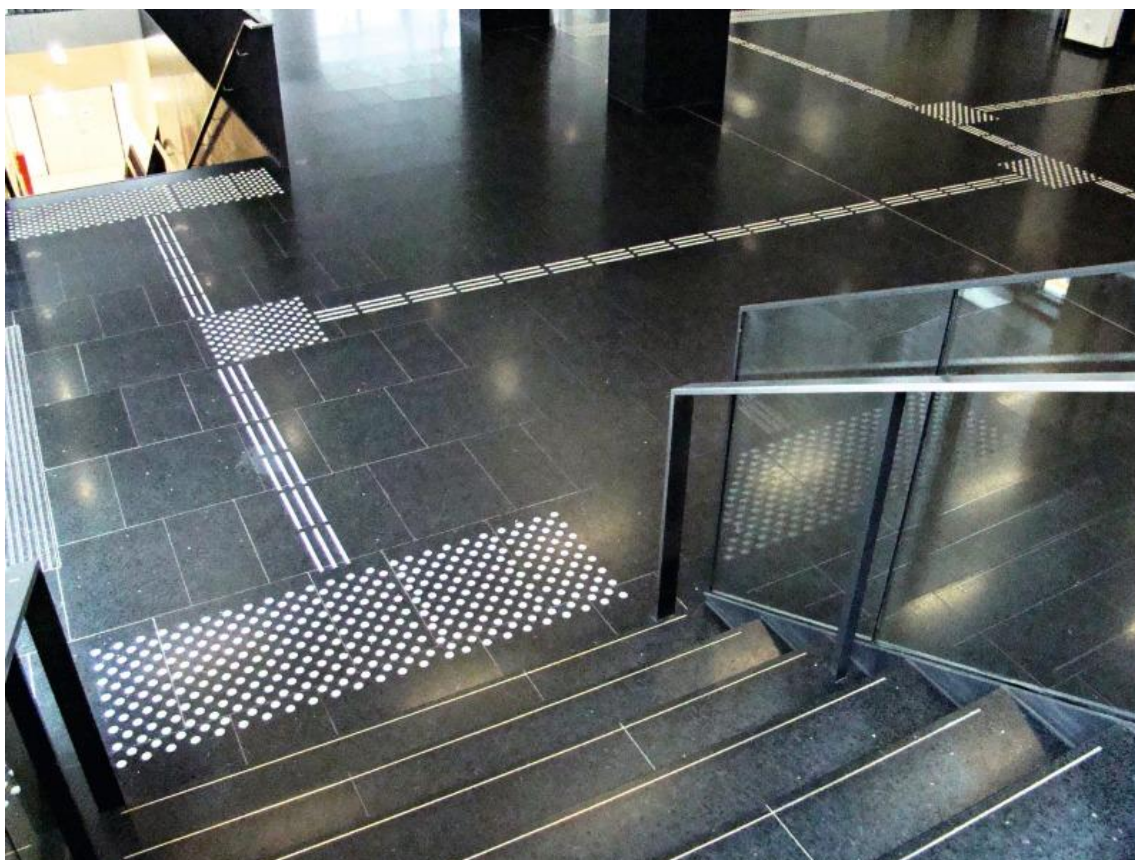
z takim elementem. Zwykle stosuje się żółte taśmy szerokości ok. 20 cm naklejone na powierzchnie szklane na wysokości ok. 160 cm.

Rozwiązania ponadstandardowe

1. dobrą praktyką jest takie projektowanie ciągów komunikacyjnych, by przecinały się pod kątem prostym;
2. w obiekcie zainstalowany jest kompletny system nawigacji dla osób niewidomych i słabowidzących oparty o tzw. elementy wskaźnikowe TGSI. System taki składa się ze ścieżek kierunkowych (prowadzących) oraz pól rozejścia i pól uwagi.

Przykład

System nawigacji oparty o elementy TGS

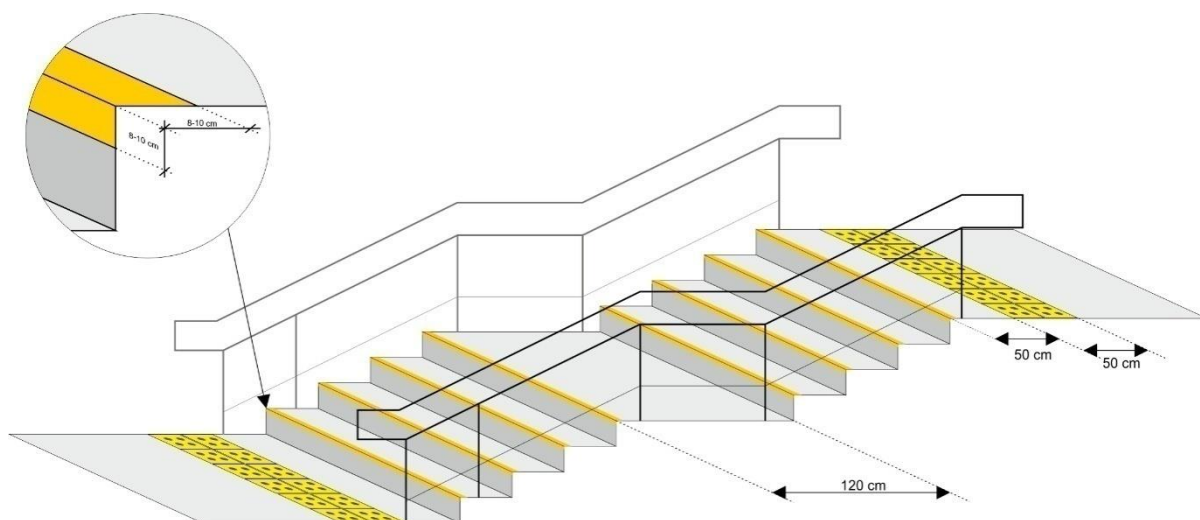
Źródło zdjęcia: http://www.tab.de/imgs/47904088_7e39550b50.jpg [dostęp: 25.10.2016]

Schody

Schody muszą być projektowane zgodnie z obowiązującymi w Polsce przepisami. Dostępne schody muszą dodatkowo spełniać następujące wymagania minimum:

Rozwiązania standardowe

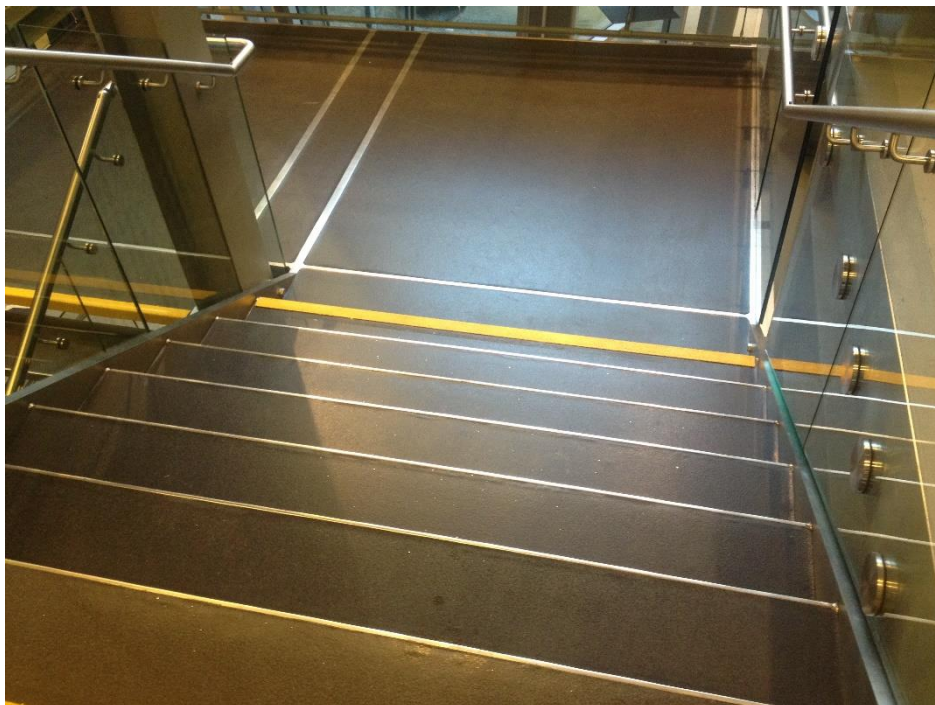
1. maksymalna wysokość stopnia 15 cm,
2. początek i koniec schodów musi być oznaczony kontrastem barwnym i fakturowym (element sygnalizacyjny TGS szerokości 50 cm w kolorze żółtym na całej szerokości schodów) odsunięty od krawędzi schodów o minimum 50 cm, (dotyczy to również schodów ruchomych);
3. krawędzie stopni należy oznaczyć kolorem kontrastowym (optymalnie kolorem żółtym);
4. schody zabiegowe i wachlarzowe są niedozwolone ponieważ utrudniają poruszanie się osobom o ograniczonej sprawności, osobom niewidomym i słabowidzącym;
5. zalecana minimalna głębokość spocznika to 120 cm;
6. stopnie są pozbawione podcięć i nosków;
7. schody muszą być wyposażone w poręcze;

Rozwiązania ponadstandardowe

1. maksymalna wysokość stopnia 12 cm.

Przykład – Centrum Nauki Kopernik

Pierwszy stopień oznaczony kolorem żółtym. Krawędzie pozostałych stopni oznaczone kolorem kontrastującym z kolorem stopni.

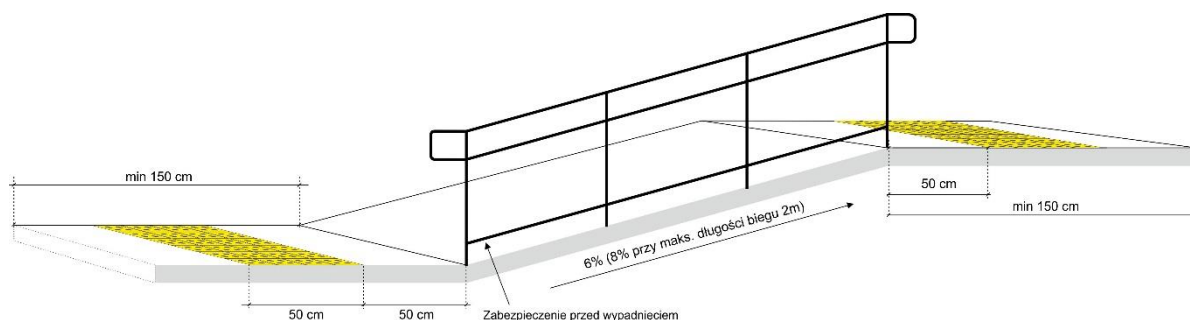

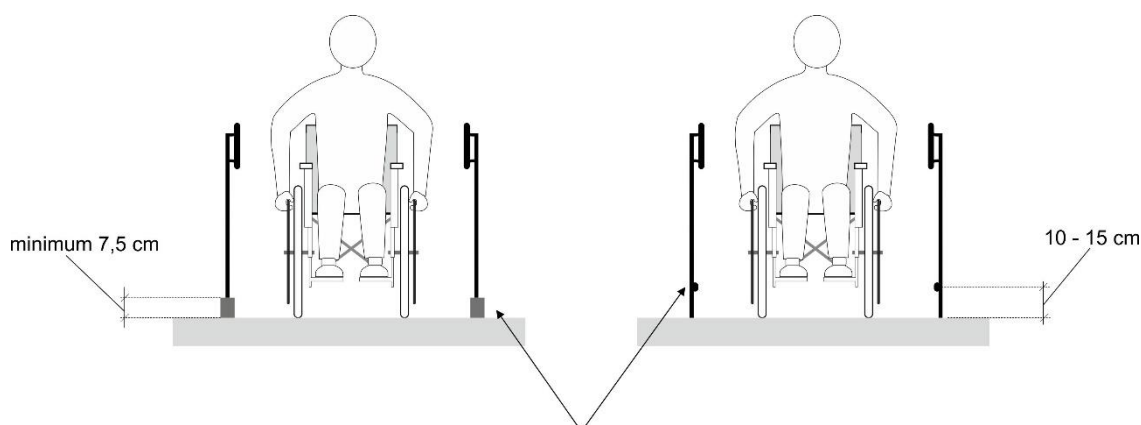
Pochylnie i rampy

Wszelkie różnice poziomów w przestrzeni zewnętrznej i w budynkach stanowią potencjalne utrudnienia dla osób o ograniczonej sprawności ruchowej. Dlatego w miarę możliwości należy tak projektować przestrzeń, by minimalizować miejsca, w których konieczne będzie zbudowanie pochylni dla osób poruszających się na wózkach. Nie zaleca się instalacji ramp wewnątrz budynków.

Rozwiązania standardowe

1. nachylenie biegów pochylni nie może być większe niż 6%;
2. nachylenie 8% jest dopuszczalne wyłącznie dla pochylni jednobiegowych o długości biegu do 2 metrów;
3. spoczniki pochylni muszą umożliwiać bezpieczne i wygodne manewrowanie osobom poruszającym się na wózkach, w tym na wózkach i skuterach elektrycznych;
4. minimalna szerokość światła biegu pochylni to 100 cm;
5. minimalna długość spocznika pochylni prostej to 150 cm;
6. minimalne wymiary spocznika pochylni o łamanych biegach to 200 x 200 cm;
7. maksymalna długość pojedynczego biegu pochylni to 9 metrów;
8. przed i za pochylnią musi być zapewniona wystarczająca przestrzeń manewrowa umożliwiająca swobodne i bezpieczne najechanie (zalecana długość 150 cm, szerokość zależna od szerokości ciągu pieszego),
9. nawierzchnia pochylni musi zapewniać bezpieczeństwo niezależnie od warunków atmosferycznych (można instalować systemy antyoblodzeniowe);
10. pochylnia musi być wyposażona w poręcze (dla pochylni o szerokości większej niż 2,2 metra można zaplanować montaż dodatkowej, środkowej poręczy);
11. pochylnia musi zapewniać zabezpieczenie przed przypadkowym wypadnięciem/zjechaniem z rampy;
12. początek i koniec pochylni oznaczony jest kontrastowym elementem sygnalizacyjnym TGSi na całej szerokości;
13. pochylnia nie może mieć nachylenia poprzecznego.

Zabezpieczenia przed wypadnięciem

Rozwiązania ponadstandardowe

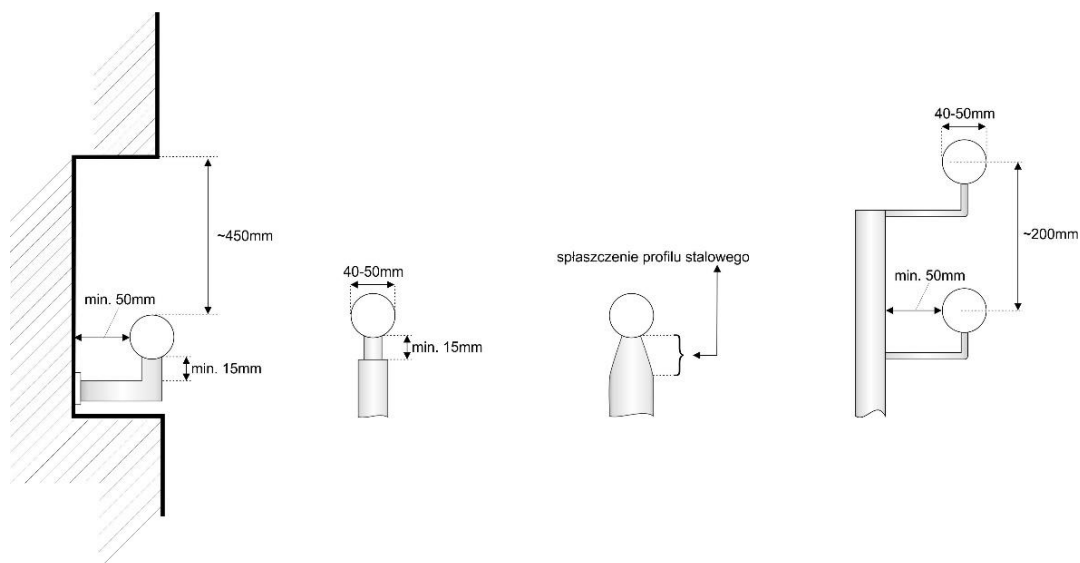
1. nachylenie biegów pochylni nie większe niż 5%;
2. maksymalna długość biegu pochylni wynosi 6 m;
3. minimalna długość spocznika rampy prostej to 180 cm.

Poręcze i balustrady

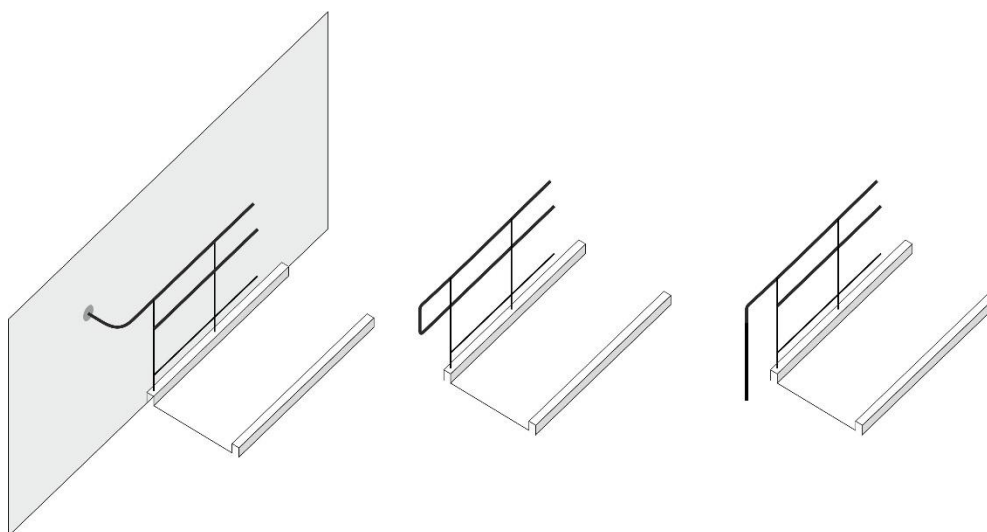
Rozwiązania standardowe

Poręcze muszą zapewniać pewny chwyt wszystkim ich użytkownikom:

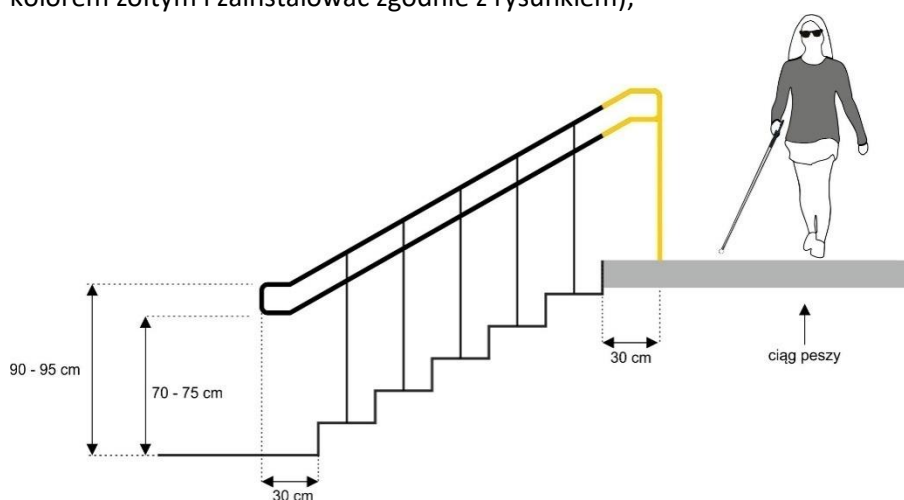
1. zalecana średnica poręczy to 40–50 mm;
2. poręcz powinna być dwururowa o wysokości rur ok. 75 cm i 90 cm od płaszczyzny ruchu;
3. zalecany przekrój poręczy to koło lub elipsa;
4. poręcze instalowane blisko ścian muszą być od nich odsunięte na minimum 50 mm;
5. zaleca się, by elementy montażowe umieszczane były pod poręczami w celu zapewnienia wygodnego chwytu na całej długości;

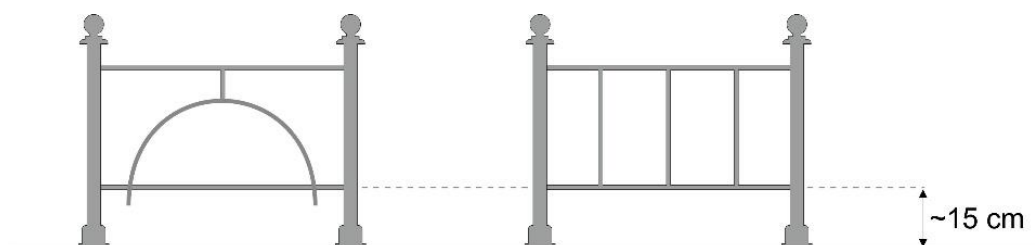
6. poręcze muszą być pozbawione ostrych zakończeń;

7. poręcze powinny być wysunięte na odległość minimum 30 cm przed pierwszym i ostatnim stopniem (jeżeli wysunięcie wychodzi na ciąg pieszy/korytarz, poręcz należy oznaczyć kolorem żółtym i zainstalować zgodnie z rysunkiem);

8. balustrady można stosować jako dodatkowe elementy. Balustrady powinny być wyposażone w dolną poprzeczkę umieszczoną na wysokości około 15 cm od powierzchni podłoża;

Rozwiązanie ponadstandardowe

1. zaleca się, by na poręczach umieszczać informacje w alfabecie Braille'a.

Przykład

Tabliczka z informacją w alfabecie Braille'a i informacją wypukłą umieszczona na poręczy

Źródło zdjęcia: <http://www.archiexpo.fr/prod/moedel-schilderfabrikation-gmbh/product-119551-1269695.html> [dostęp: 25.20.2016]

Toalety, pomieszczenia sanitarne

Na każdej kondygnacji budynku użyteczności publicznej powinna znajdować się przynajmniej jedna toaleta dostępna dla osób poruszających się na wózkach.

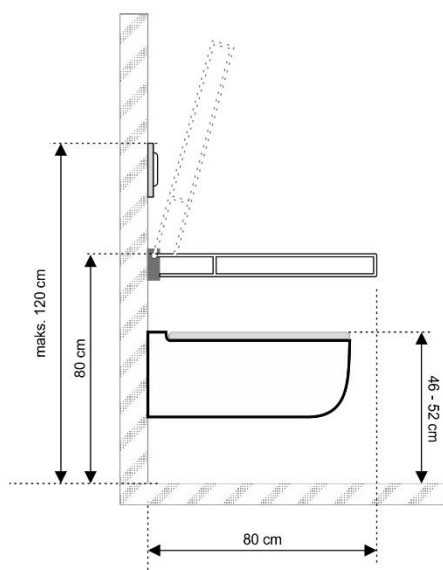
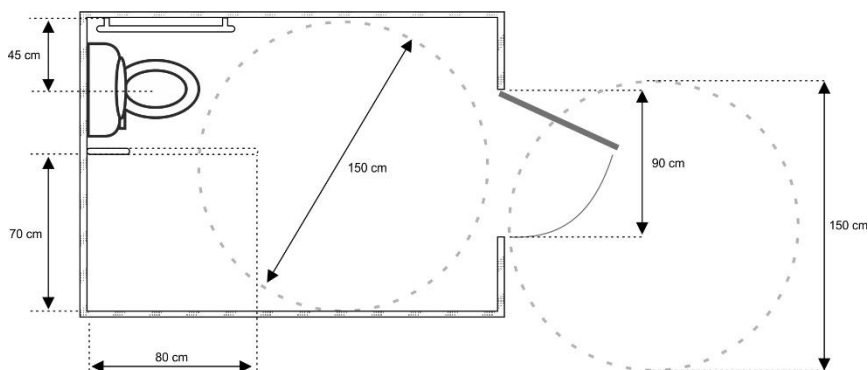
Zaleca się, by minimum jedna toaleta była oddzielnym pomieszczeniem przeznaczonym do korzystania przez osoby obu płci, nawet jeśli w toaletach zbiorowych przewidziano dostępne kabiny i umywalki. Z oddzielnych toalet mogą korzystać osoby z niepełnosprawnościami korzystające z pomocy asystenta/asystentki.

Należy zwracać szczególną uwagę na jakość montażu uchwytów, bowiem przenoszą one bardzo duże obciążenia. Przy planowaniu montażu uchwytów na ścianach wykonanych w technologii suchej zabudowy lub innych ścianach lekkich należy przewidzieć dodatkowe wzmocnienia.

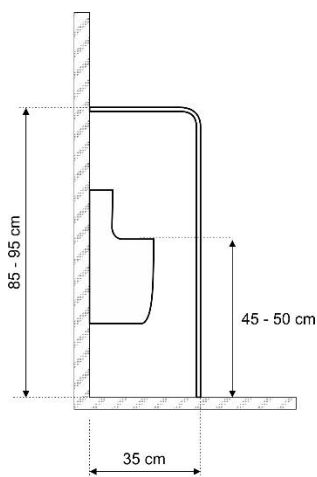
Rozwiązania standardowe

Minimalne wymagania dla pomieszczeń sanitarnych:

1. do toalety prowadzi dostępne wejście – szerokość minimalna 90 cm;
2. powierzchnia manewrowa przed muszlą toaletową wynosi przynajmniej 150 cm x 150 cm;
3. po lewej i po prawej stronie muszli toaletowej znajdują się uchwyty. Przynajmniej jeden z nich jest składany;
4. powierzchnia do przesiadania się obok muszli toaletowej po lewej lub prawej stronie wynosi przynajmniej 80 cm x 70 cm;
5. wysokość muszli toaletowej mieści się w przedziale między 46 cm – 52 cm;
6. przycisk spłukiwania jest umieszczony na wysokości nie większej niż 120 cm;

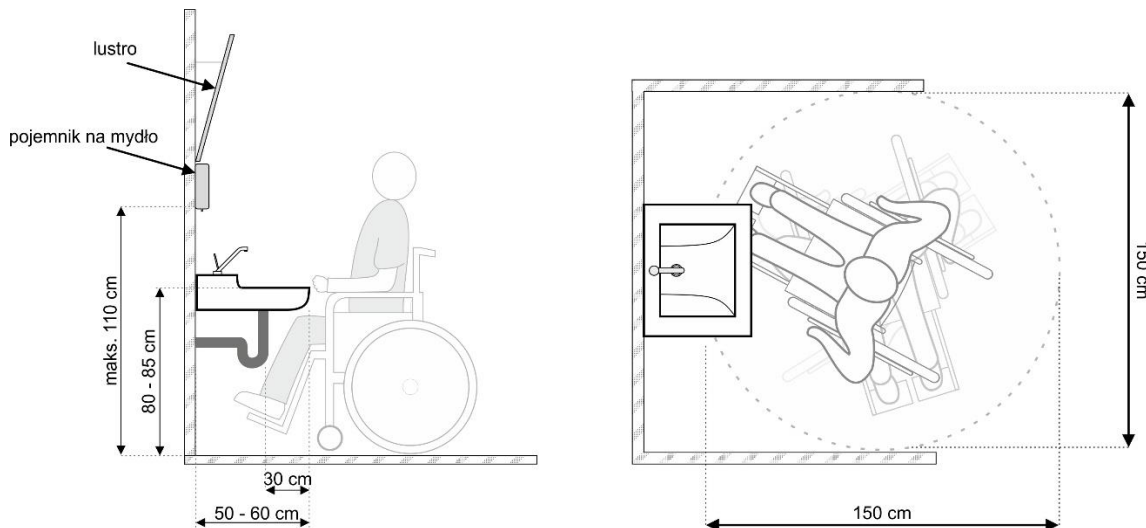

7. minimum jeden pisuar w toalecie zbiorowej wyposażony jest w boczne uchwyty;

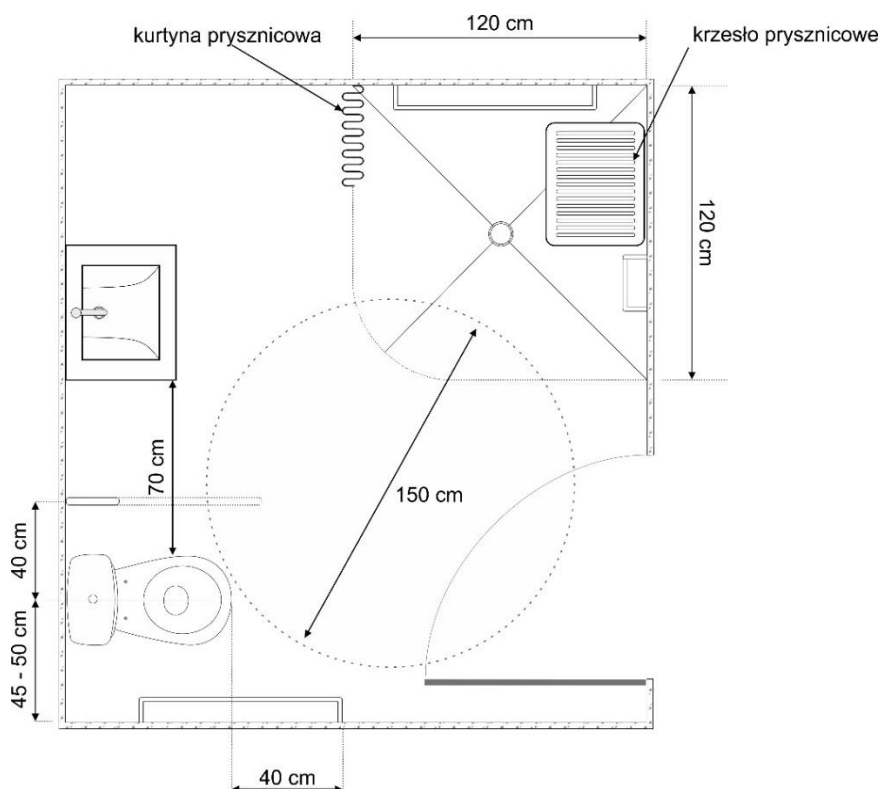

8. przestrzeń wjazdu pod umywalkę wynosi minimum 75 cm szerokości i 30 cm głębokości;
9. lustro nad umywalką jest pochylone tak, by osoba poruszająca się na wózku również mogła z niego korzystać;

10. baterie kranowe, pojemniki z mydłem, pojemniki z ręcznikami papierowymi, suszarki powinny być w zasięgu rąk osób poruszających się wózkach. Urządzenia te muszą umożliwiać obsługę jedną ręką bez potrzeby ściskania i skręcania ich elementów.

11. dostępny jest wyposażony w uchwyty natrysk bezprogowy, którego powierzchnia wynosi przynajmniej 120 cm x 120 cm.

Rozwiązania ponadstandardowe

1. oddzielna toaleta ma wystarczającą przestrzeń oraz wyposażona jest w przewijak dla dorosłych;
2. baterie kranowe i pojemniki na mydło są uruchamiane fotokomórką. Suszarka do rąk umieszczona jest na wysokości ~100 cm.

Przykład – Muzeum im. Emeryka Hutten-Czapskiego

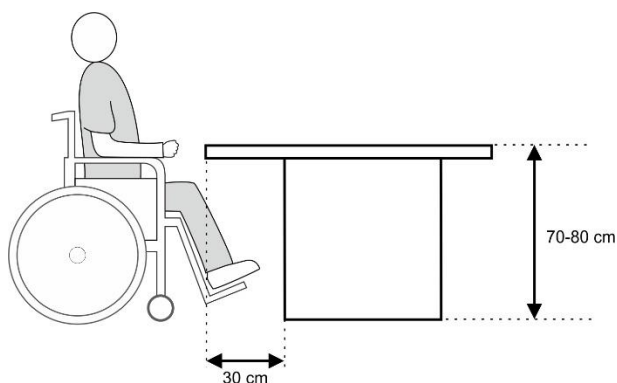
Przestronna toaleta wyposażona w uchwyty. Duża przestrzeń przesiadania z prawej strony muszli klozetowej.

Źródło zdjęcia: <http://mnk.pl/fotogalerie/muzeum-czapskich-udogodnienia-dla-osob-niepelnosprawnych> [dostęp: 25.20.2016]

Obsługa klienta

Rozwiązania standardowe

1. recepcje, kontuary, okienka obsługi klienta muszą umożliwiać obsługę osób poruszających się na wózkach (wysokość blatu 70–80 cm, miejsce na podejście wózkami minimum 75 cm szerokości i 30 cm głębokości);

- repcje, kontuary, okienka obsługi klienta, sale wykładowe, sale koncertowe itp. należy wyposażać w pętle indukcyjne. Miejsca wyposażone w pętle należy odpowiednio oznaczyć;

Pomieszczenie wyposażone
w pętlę indukcyjną

- punkty obsługi klienta winny dysponować możliwością obsługi w języku migowym. Zalecane jest stosowanie tłumacza online. Informacja o tłumaczeniu powinna być uwidoczniiona za pomocą standardowego piktogramu;

- główny punkt obsługi klienta powinien znajdować się możliwie najbliżej głównego wejścia do budynku;
- przeźren, w której zlokalizowany jest punkt obsługi musi być równomiernie oświetlona. Nie należy umieszczać źródeł światła za plecami osób pracujących w recepcjach/punktach obsługi klienta;
- informacje (ulotki, broszury) dostępne w punkcie obsługi klienta przygotowane są w formie papierowej i elektronicznej. Wersja papierowa uwzględnia materiały drukowane alfabetem Braille'a, zaś wersja elektroniczna – materiały przetłumaczone na język migowy;
- wyposażenie punktu obsługi klienta (meble itp.) zachowuje wystarczający kontrast barwny względem kolorystyki ścian i podłogi pomieszczenia;
- personel obsługujący klientów musi być przeszkolony z zakresu obsługi osób z różnymi niepełnosprawnościami.

Rozwiązania ponadstandardowe

- pracownicy stanowiska/biura obsługi klienta posługują się polskim językiem migowym;
- pracownicy stanowiska/biura obsługi klienta posługują się alfabetem dotykowym Lorma.

Nawigacja

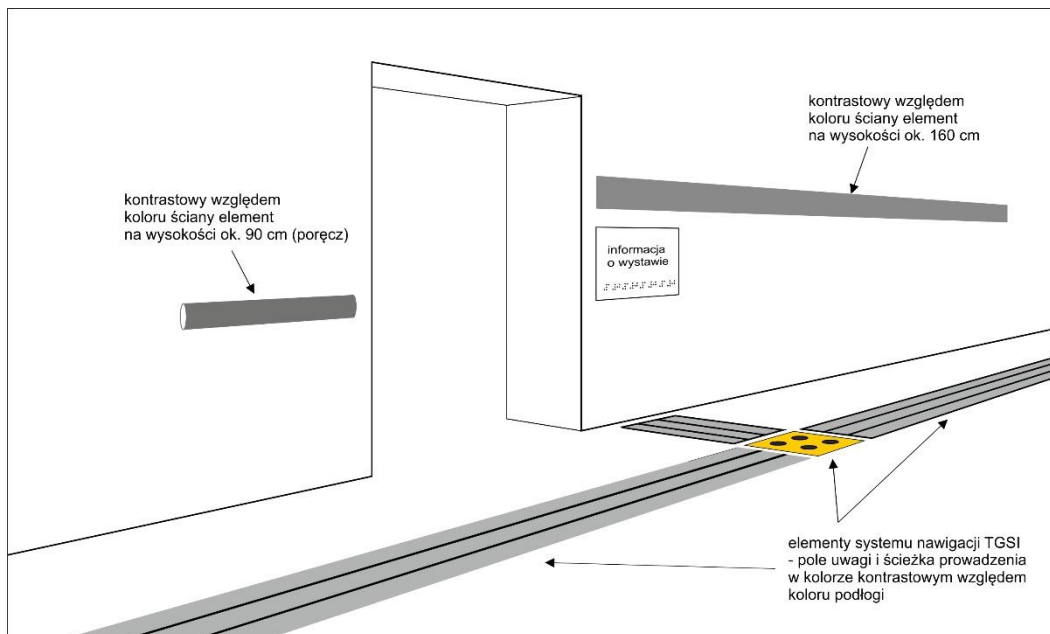
Rozwiązania standardowe

W celu zapewnienia samodzielnego poruszania się po budynku/przeźreni osobom niewidomym i słabowidzącym zaleca się stosowanie następujących rozwiązań:

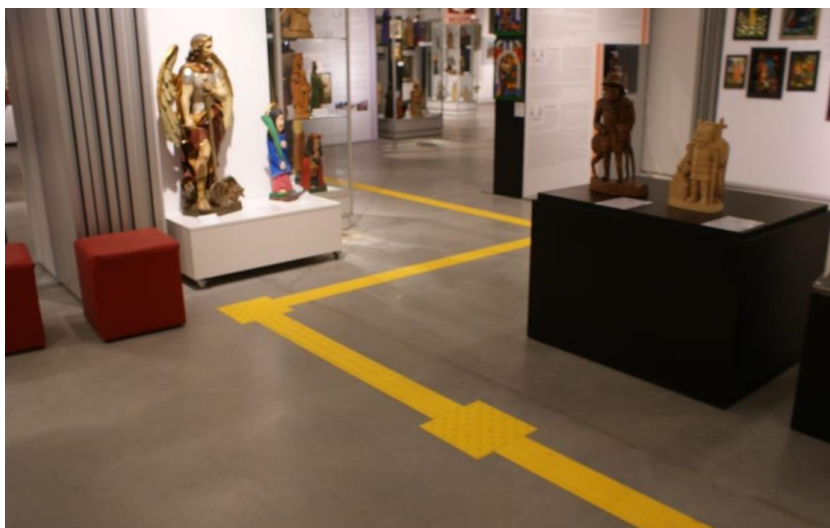
- kontrastowy względem koloru podłogi pas stanowiący jej integralną część;

2. kontrastowy względem koloru ścian element umieszczony na wysokości wzroku lub na wysokości montażu poręczy przyściennych;
3. ścieżki dotykowe (TGSI) stanowiące kompletny system kierowania ruchem.

Przykład – Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie

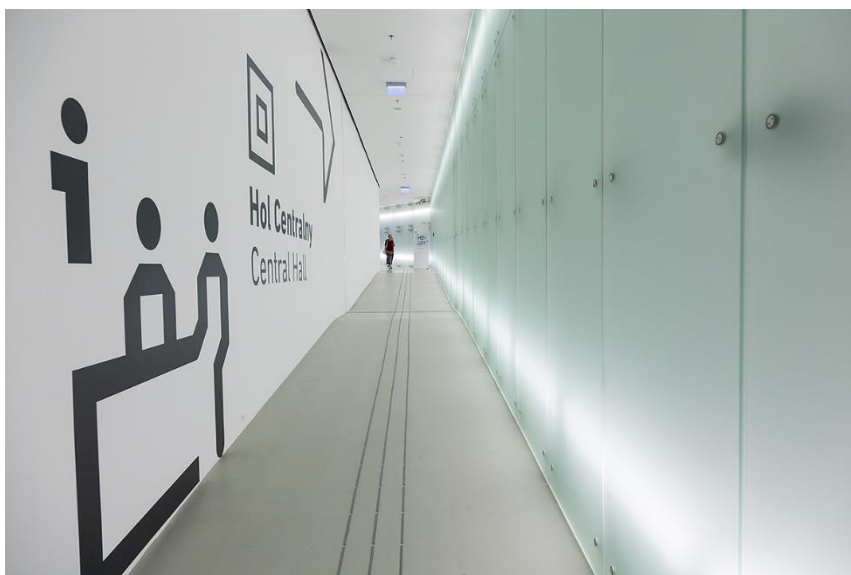

Przykład systemu nawigacji wykonanego z elementów TGSI – ścieżka prowadząca i pola rozejścia w miejscach ustawienia eksponatów lub w miejscach, w których ścieżka zmienia kierunek.

Źródło zdjęcia: http://www.muzeum-szreniawa.pl/imuzeum/web/app.php/vortal/swiety_izydor_wolkami_orze_swieci_patroni_w_zyciu_wsi_polskiej.html [dostęp: 25.10.2016]

Przykład – Muzeum Śląskie w Katowicach

Ścieżka prowadząca stanowiąca integralną część podłogi.

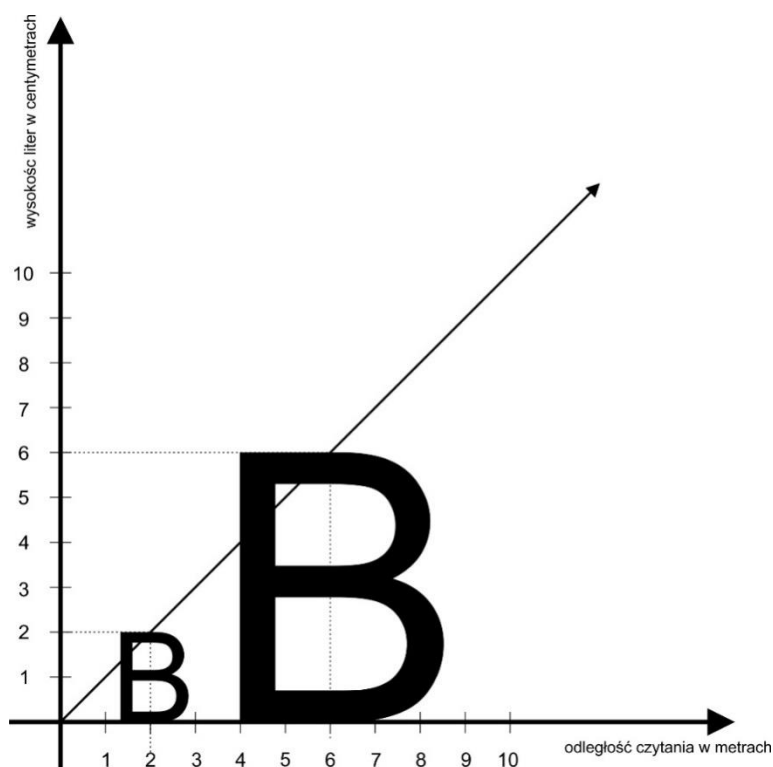
Źródło zdjęcia: <http://secundum.pl/muzeum-slaskie-w-katowicach-schodzimy-ii/> [dostęp: 25.10.2016]

Rozwiązania ponadstandardowe

System nawigacji dla osób niewidomych i słabowidzących oparty o sieć nadajników (radiowych, Bluetooth lub w innej technologii) oraz odbiornik. System umożliwia samodzielne poruszanie się po obiekcie. Użytkownik odbiornika otrzymuje na bieżąco głosowe informacje o miejscu, w którym obecnie się znajduje oraz wskazówki niezbędne do bezpiecznego dotarcia do kolejnych pomieszczeń itd. System musi mieć możliwość bardzo precyzyjnego określania położenia użytkownika.

Informacja

Bardzo ważnym elementem systemu nawigacji jest również widoczna i czytelna informacja. W elementach/systemach informacji zaleca się stosowanie czcionek bezszeryfowych. Optymalnym rozwiązaniem są czarne czcionki na białym tle. Dobrą praktyką jest również stosowanie elementów informacyjnych o podwyższonym kontraście tj. żółte napisy na czarnym tle. Dla określenia wielkości czcionek można posłużyć się poniższym wykresem.

System informacji musi składać się z informacji prezentowanych alfabetem łacińskim, alfabetem Braille'a i w języku migowym. Dobrą praktyką jest uzupełnienie systemu informacji o elementy dotykowe (wypukłe plany pomieszczeń, budynków i obiektów).

Do systemu informacji należy również włączyć stronę internetową instytucji. Strony www muszą być zgodne ze standardem WCAG 2.0 na poziomie AA.

Dodatkowo należy zapewnić tłumaczenie na język migowy przynajmniej najważniejszych informacji o instytucji i jej działalności umieszczonych w stronie www.

Bezpieczeństwo

Rozwiązania standardowe

Systemy alarmowe informujące o konieczności opuszczenia budynku/obiektu muszą być wyposażone w system powiadamiania dźwiękowego i wizualnego. Lampy ostrzegawcze uruchamiane wraz z systemem akustycznym należy umieszczać w miejscach widocznych.

Drogi ewakuacji muszą umożliwiać opuszczenie budynku/obiektu osobom poruszającym się na wózkach samodzielnie lub z pomocą osób trzecich.

Rozwiązania ponadstandardowe

Dźwiękowy system alarmowy umożliwiający zlokalizowanie najbliższego wyjścia ewakuacyjnego. W obiekcie dostępne jest z pomieszczenie o podwyższonym bezpieczeństwie przeciwpożarowym, w którym osoby z niepełnosprawnościami mogą oczekiwać na pomoc służb ratowniczych. W pomieszczeniu takim dostępny jest system komunikacji (np. telefon).

Wymagania dodatkowe

Salony koncertowe, teatralne itp. muszą być zaprojektowane tak by osoby poruszające się na wózkach mogły brać udział w wydarzeniach bez potrzeby przesiadania się z wózka. Należy planować zgodną z obowiązującymi w Polsce przepisami liczbę miejsc dla osób poruszających się na wózkach. Miejsca takie powinny znajdować się w każdej części/sektorze widowni.

Przykłady dobrych praktyk w obszarze dostępności w obiektach nowo powstałych

Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN w Warszawie

Muzeum realizuje dostępność na wielu płaszczyznach:

- dojazd do muzeum/otoczenie muzeum są dostępne dla osób poruszających się na wózkach,
- wyznaczono miejsca parkingowe dla osób niepełnosprawnych,
- do budynku można wjechać/wejść dwoma wejściami rozlokowanymi w różnych częściach budynku,
- cała przestrzeń budynku dostępna jest dla osób na wózkach,
- dostępne są audioprzewodniki zawierające tłumaczenie na język migowy. Urządzenia te są wyposażone w pętlę indukcyjną wspomagającą osoby z aparatami słuchowymi,
- dostępne są tyflografiki dla osób niewidomych,
- na stronie www muzeum dostępna jest szczegółowa informacja o dostępności muzeum dla osób z niepełnosprawnościami.

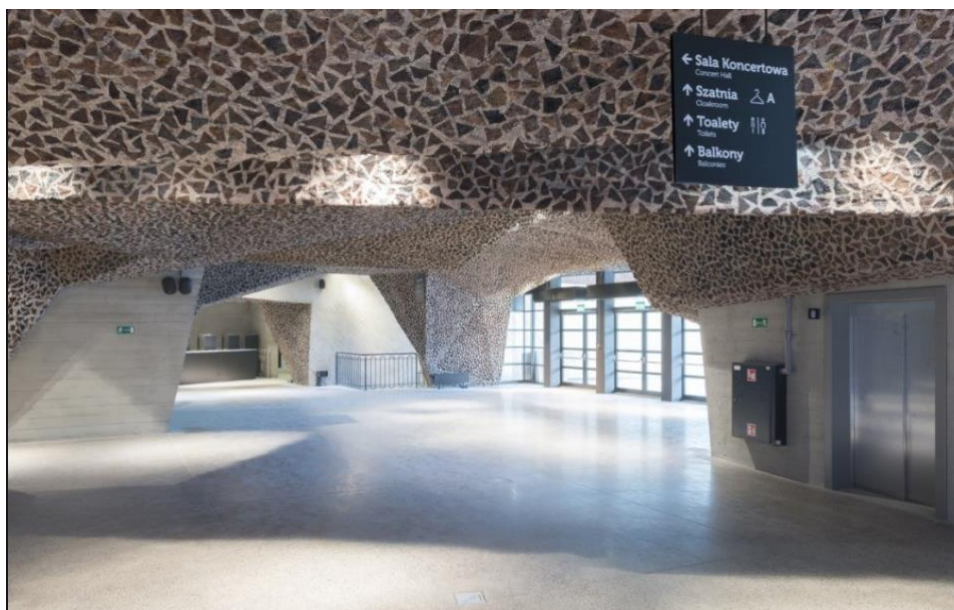
Tyflografika dla osób niewidomych (źródło: <http://www.polin.pl/pl/zaplanuj-wizyte-muzeum-dostepne/dostepnosc-muzeum-dla-osob-niepelnosprawnych>) [dostęp:01.10.2016]

Audioprzewodnik zawierający audiodeskrpcję, tłumaczenie na język migowy oraz pętlę indukcyjną (źródło: <http://www.polin.pl/pl/zaplanuj-wizyte-muzeum-dostepne/dostepnosc-muzeum-dla-osob-niepełnosprawnych>) [dostęp: 1.10.2016]

Centrum Kulturalno-Kongresowe Jordanki w Toruniu

Budynek zaprojektowany i zrealizowany zgodnie z koncepcją projektowania uniwersalnego. Otoczenie budynku jest dostępne dla osób poruszających się na wózkach. Wejście do budynku jest na poziomie terenu. Na podziemnym parkingu wyznaczono miejsca dla osób niepełnosprawnych. Z parkingu do budynku wjeżdża się windą. Komunikacja pionowa w budynku odbywa się za pomocą dwóch dźwigów osobowych. W salach koncertowych wyznaczono miejsca dla osób na wózkach a także zainstalowano pętle indukcyjne. Na każdej kondygnacji budynku dostępne są toalety dla osób z niepełnosprawnościami.

Obszar wejścia do budynku pozbawiony przeszkód (źródło: <http://www.urbanity.pl/photos/14/74/20801474.jpg>) [dostęp: 22.11.2016]

Sala koncertowa Akademii Muzycznej w Łodzi

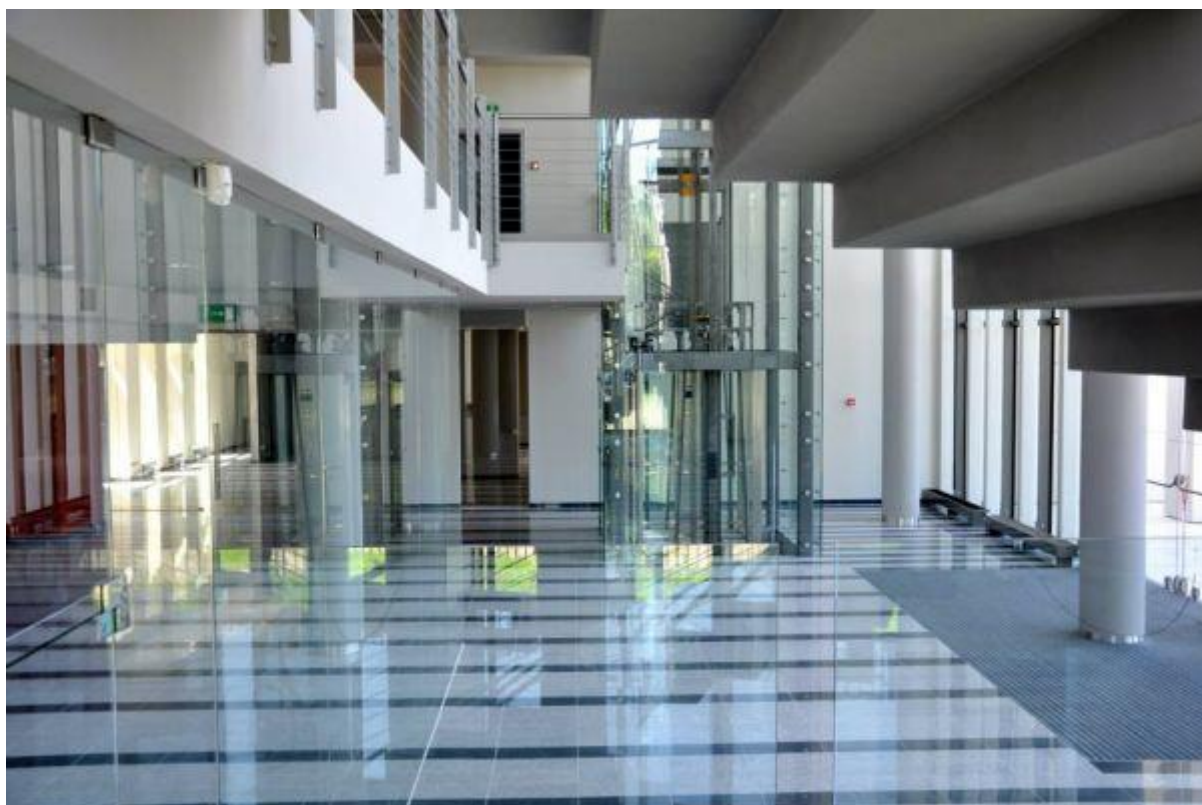
Budynek dostępny dla osób z niepełnosprawnościami. Otoczenie budynku umożliwia samodzielne dotarcie do niego osobom z niepełnosprawnościami. Miejsca parkingowe znajdują się przed wejściem głównym. Wewnątrz budynku znajduje się dostępna winda umożliwiająca komunikację pionową. Osoby poruszające się na wózkach mogą samodzielnie dotrzeć do sali koncertowej, w której wyznaczono specjalne miejsca. Wszystkie toalety w budynku są dostępne dla osób z niepełnosprawnościami. Pomimo to należy wykazać, że duże powierzchnie szklane w foyer mogą stanowić zagrożenie dla osób słabowidzących, dlatego powinny być oznaczone kontrastowymi elementami, np. pasem o szerokości ok. 20 cm umieszczonym na wysokości ok. 160.

Widok fasady sali koncertowej – budynek w pełni dostępny dla osób z niepełnosprawnościami (źródło <http://www.amuz.lodz.pl/lifemotion/pl/akademia/budynki/sala-koncertowa/>) [dostęp: 01.10.2016]

Sala koncertowa Akademii Muzycznej w Łodzi (źródło: <http://architektura.muratorplus.pl/zycie-w-architekturze/2015/sala-koncertowa-akademii-muzycznej-im-g-i-k-bacewiczow/1318/>) [dostęp: 01.10.2016]

Foyer sali koncertowej (źródło: <http://www.mkidn.gov.pl/pages/posts/inauguracja-sali-koncertowej-akademii-muzycznej-w-lodzi-4186.php>) [dostęp: 01.10.2016]

Muzeum Śląskie w Katowicach

Przestrzeń muzeum i jego otoczenie są w pełni dostępne dla osób poruszających się na wózkach. Komunikację pionową umożliwiają dostępne windy lub pochylnie. W muzeum zbudowano system nawigacji dla osób niewidomych oparty o elementy TGSI.

W ramach projektu „Sztuka przez dotyk” udostępniane są tyflografiki umożliwiające oglądanie eksponatów osobom niewidomym.

Dla osób posługujących się językiem migowym udostępniono infokioski, w których zaimplementowano możliwość bezpośredniego połączenia z tłumaczem języka migowego. Tłumacz języka migowego ma podgląd ekranu infokiosku, dzięki czemu może przetłumaczyć każdą wyświetlaną na nim informację.

Tyflografiki dla osób niewidomych i słabowidzących (źródło: <http://www.muzeumslaskie.pl/nowe-obrazy-na-sciezce-zwiedzania-dla-niewidomych-i-niedowidzących-w-galerii-malarstwa-polskiego.php>) [dostęp: 01.10.2016]

Infokioski oferujące możliwość bezpośredniego połączenia wideo z tłumaczem języka migowego. Tłumacz ma pełny podgląd treści dostępnych w infokiosku (źródło: http://www.revotec.pl/index.php?menu=linki_top_s&sidd=27) [dostęp: 01.10.2016]

Filharmonia Świętokrzyska im. Oskara Kolberga

Budynek dobrze przygotowany pod kątem obsługi osób poruszających się na wózkach. Obszar wejścia (chodnik), wejście główne, sala koncertowa i toalety znajdują się na jednym poziomie. Do pomieszczeń znajdujących się na piętrze (loże) można dojechać windą. Przestrzeń wewnętrzna jest wystarczająca dla osób na wózkach. Toalety są dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Personel posługuje się językiem migowym na poziomie podstawowym.

Filharmonia Świętokrzyska – widok fasady

Ciąg komunikacyjny pozbawiony przeszkód

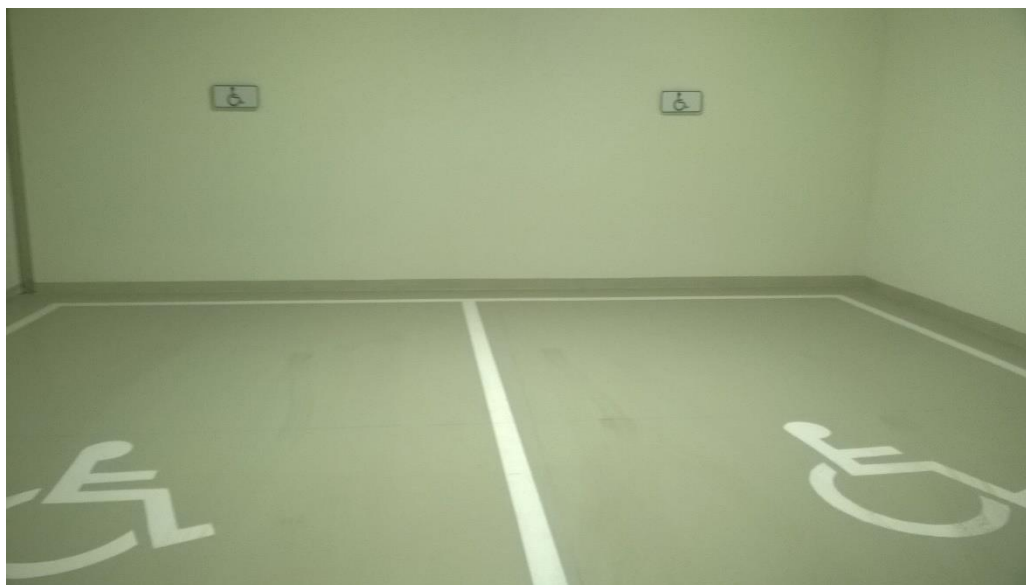

Główne wejście do budynku na jednym poziomie z chodnikiem. Obszar wejścia odróżnia się kolorystycznie od fasady

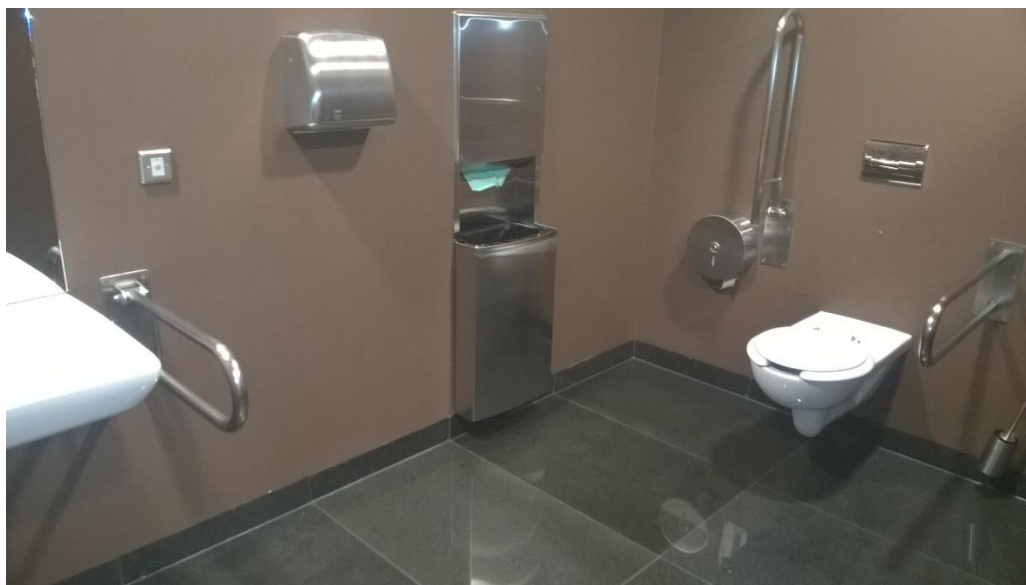

Narodowe Forum Muzyki we Wrocławiu

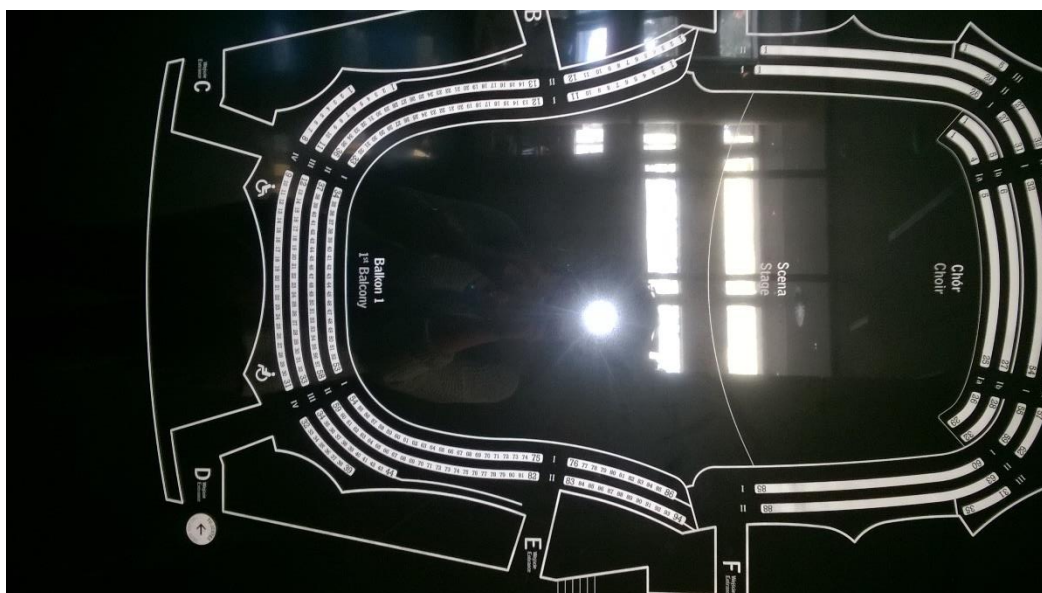
Na parkingu podziemnym wyznaczono miejsca dla osób z niepełnosprawnością. Z parkingu podziemnego można wjechać do budynku specjalną platformą pionową dla osób poruszających się na wózkach. Dalsza komunikacja pionowa odbywa się za pomocą wind osobowych. Niemal cała przestrzeń w budynku dostępna jest dla osób poruszających się na wózkach. Część pomieszczeń sanitarnych jest przystosowana dla osób z niepełnosprawnościami. W sali koncertowej znajdują się specjalnie miejsca dla osób poruszających się na wózkach.

Wyznaczone miejsca parkingowe dla osób niepełnosprawnych na parkingu podziemnym

Toaleta dla osób z niepełnosprawnościami

Plan widowni z zaznaczonymi miejscami dla osób poruszających się na wózkach

Dostępność obiektów zabytkowych

Z uwagi na wartość obiektów zabytkowych wszelkie działania w zakresie podnoszenia dostępności muszą być wykonywane we współpracy z jednostkami odpowiedzialnymi za ochronę zabytków. Na przykład w zakresie dostępności architektonicznej może być konieczne wykonanie trwałych zmian w obiekcie (np. dobudowanie podjazdu dla wózków, montaż windy). Warto przy tym zauważyć, że możliwe jest wprowadzanie do obiektów zabytkowych usług dostępowych dla osób z niepełnosprawnościami w sposób zapewniający zachowanie tkanki i wartości obiektu. Zaprezentowane w niniejszym opracowaniu przykłady pokazują, w jaki sposób łączyć wymagania dostępności z ochroną wartości obiektów zabytkowych.

Jeśli w tkance zabytkowej instaluje się elementy nowoczesne (np. w miejsce starych instaluje się nowe, szklane drzwi), należy wykonać je zgodnie z wymaganiami jak do budynków nowo powstałych.

Dostępność budynków nowych i zabytkowych realizowana jest w tych samych obszarach i na takich samych zasadach – toaleta jest dostępna tylko wtedy, gdy można do niej wjechać, ma określoną przestrzeń manewrową wewnątrz, jest wyposażona w uchwyty, a umywalka umożliwia podjechanie pod nią wózkiem i nie ma znaczenia, czy jest to toaleta nowa, czy zabytkowa. Dlatego w dużej części wymagania dla budynków nowych i zabytkowych pokrywają się. Przedstawiony poniżej zbiór wymagań jest tzw. „standardem minimum” – zestawem minimalnych warunków, jakie trzeba spełnić, aby uznać przestrzeń za dostępną. Ich realizacja w budynkach zabytkowych musi opierać się na współpracy środowiska osób z niepełnosprawnościami z instytucjami odpowiedzialnymi za ochronę zabytków. Przykładem może być grecki Akropol, który jest częściowo dostępny dla osób poruszających się na wózkach (zainstalowano windy i platformy przyschodowe oraz toalety). Nie można dojechać do każdego miejsca na wzgórzu bowiem część nawierzchni to zabytkowe chodniki zbyt nierówne, by wjechać na nie wózkiem. Niemniej można zwiedzić osobiście na wózku około 40%, a obejrzeć około 70% Akropolu.

Dojście do budynku i otoczenie

Rozwiązania standardowe

3. dojście do budynku musi być wolne od przeszkód – progów, podjazdów, schodów itp.;
4. drogi/ścieżki/chodniki prowadzące do budynku muszą zapewniać bezpieczeństwo użytkownikom w każdych warunkach atmosferycznych;
5. niedozwolone jest stosowanie nawierzchni sypkich, ażurowych na drogach/ścieżkach przeznaczonych dla ruchu pieszego⁹;
6. budynek musi być wyraźnie oznakowany tablicą informacyjną;
7. obszar dojścia do budynku i otoczenie budynku muszą być dobrze oświetlone (natężenie minimum 30lx, współczynnik odwzorowania barw Ra >80);
8. miejsca parkingowe dla osób z niepełnosprawnościami należy zawsze lokalizować możliwie najbliżej głównego, dostępnego wejścia do budynku. Miejsca parkingowe muszą być wykonane zgodnie z obowiązującymi z Polsce przepisami. Z miejsca parkingowego należy

⁹ W przypadku nawierzchni sypkich (np. żwiru płukanego) i ażurowych o szczególnej wartości historycznej należy w drodze konsultacji ze specjalistami dostępności wypracować rozwiązanie kompromisowe, np. wyznaczenie jednej drogi/ścieżki dostępu dla osób poruszających się na wózkach.

zapewnić bezpieczny i wolny od przeszkód dostęp do głównego, dostępnego wejścia do budynku. Nawierzchnia parkingów musi być utwardzona. Niedozwolone jest stosowanie nawierzchni sytki, ażurowych lub o nierównomiernej powierzchni (np. z kostki kamiennej).

Rozwiązania ponadstandardowe

1. dojście do budynku powinno być na jednym poziomie z ciągiem pieszym/obszarem, z którego wchodzi się do budynku;
2. obszar dojścia do budynku i otoczenie budynku muszą być dobrze oświetlone (natężenie minimum 100lx, współczynnik odwzorowania barw Ra >80);
3. zaleca się by miejsca parkingowe dla osób z niepełnosprawnościami miały wymiary 3,6 m x 7 m. Zwiększona długość umożliwia korzystanie z miejsc parkingowych osobom posiadającym samochód typu van/bus z tylną rampą/windą;
4. główne wejście do budynku jest dostępne dla osób poruszających się na wózkach (stosowanie oddzielnych wejść dla osób z niepełnosprawnościami jest działaniem niezgodnym z ideą projektowania uniwersalnego i jest postrzegane jako działanie dyskryminujące).

Przykład – Muzeum Fortyfikacji i Broni Arsenał Oddział Muzeum Zamojskiego w Zamościu

Obszar wejścia do budynków pozbawiony progów i nierówności. Wykonany z utwardzonej nawierzchni (kostki betonowej). Szerokie ciągi piesze zapewniają wygodę użytkowania.

Źródło zdjęcia: http://muzeumarsenal.pl/wirtualny_spacer/tour3/index_PL.html [dostęp 25.10.2016]

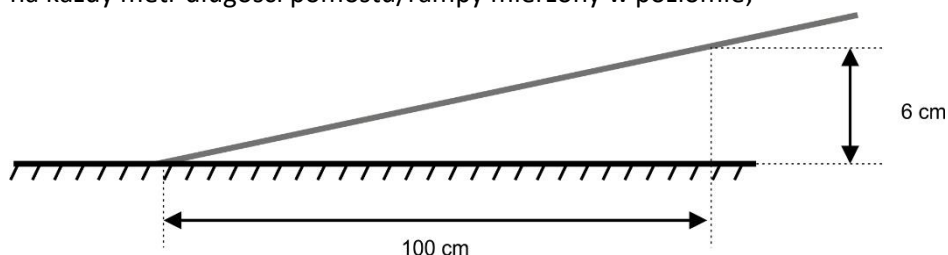
Obszar wejścia

Wymagania ogólne

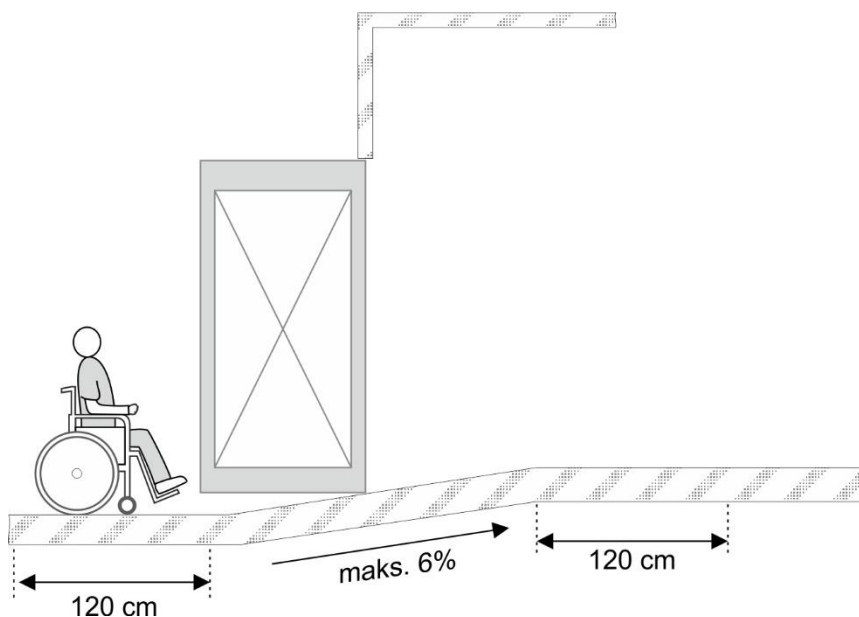
Rozwiązania standardowe

1. Jeśli wejście do budynku wymaga pokonania różnicy wysokości, należy zastosować windę, platformę pionową, platformę przyschodową lub ewentualnie schodołaz.

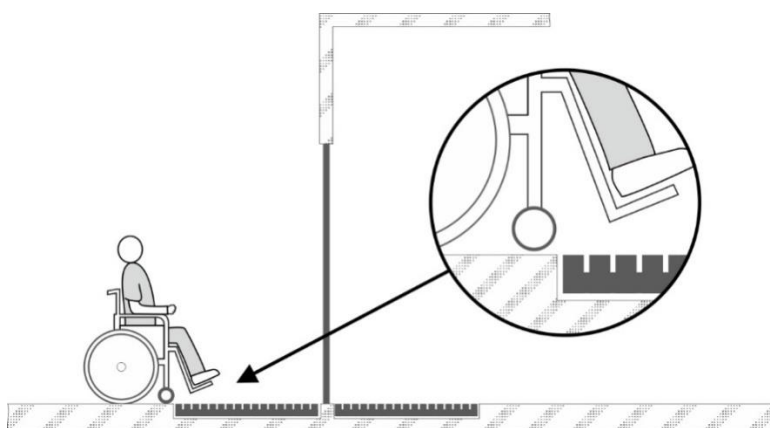
Uwaga! Stosowane często rozkładane rampy, pomosty i szyny dla osób poruszających się na wózkach spełnią swoją rolę wyłącznie wtedy, gdy ich nachylenie nie jest większe niż 6%. Oznacza to maksymalne przewyższenie 6 cm na każdy metr długości pomostu/rampy mierzony w poziomie;

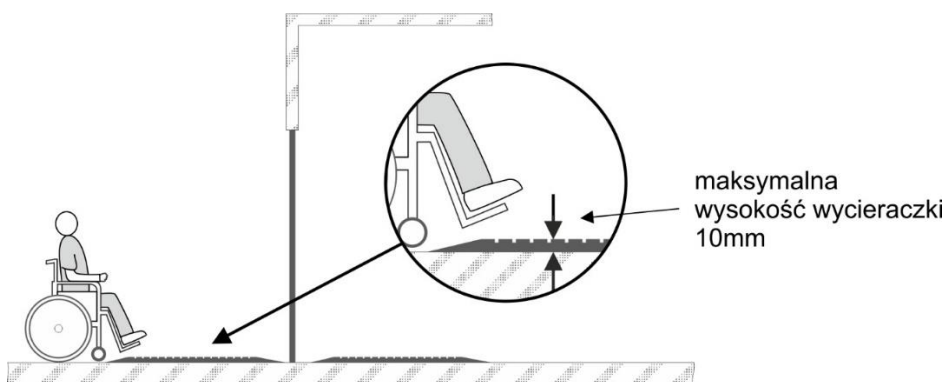
2. wejście do budynku musi być pozbawione progów i pochyłości;
3. stosowanie podjazdów w wejściu jest dopuszczalne o ile do budynku/pomieszczenia prowadzą drzwi otwierane automatycznie lub drzwi pozostają stale otwarte w godzinach pracy instytucji, nachylenie podjazdu nie może przekraczać 6%, a przed i za podjazdem musi być pozioma przestrzeń manewrowa o wymiarach minimum 120 cm x 120 cm;

4. wycieraczki przed i za wejściem do budynku muszą być układane tak, by ich powierzchnia była na jednym poziomie z chodnikiem/posadzką;

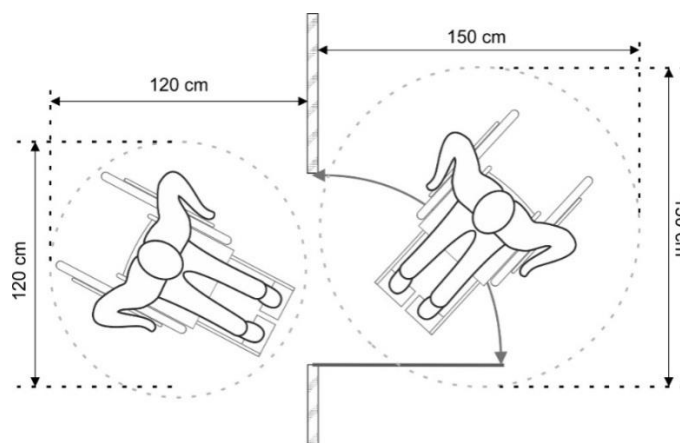
5. stosowanie wycieraczek układanych na posadzce jest dopuszczalne, o ile wycieraczka wyposażona jest w pochyłe krawędzie umożliwiające wjazd kołem, a jej wysokość nie przekracza 10 mm;

6. przed drzwiami rozwieranymi musi być zapewniona wystarczająca, pozbawiona nachyleń przestrzeń manewrowa dla osób poruszających się na wózkach – minimum 120 cm x 120 cm

Rozwiązanie ponadstandardowe

1. wielkość oczek wycieraczki powinna zabezpieczać przed utknięciem koła wózka lub laski osoby niewidomej – średnica oczek okrągłych wynosi maksymalnie 40 mm, wymiary oczek krat stalowych maksymalnie 15 mm x 100 mm;
2. wymiary przestrzeni manewrowej 150 cm x 150 cm od strony otwarcia skrzydła drzwi i 120 cm x 120 cm od drugiej strony.

Przykład – Muzeum Fortyfikacji i Broni Arsenal Oddział Muzeum Zamojskiego w Zamościu

Wejście do budynku pozbawione progów i podjazdów. Brak wycieraczki przed wejściem. Duża i wygodna przestrzeń manewrowa przed wejściem.

Źródło zdjęcia: http://muzeumarsenal.pl/wirtualny_spacer/tour3/index_PL.html [dostęp 25.20.2016]

Drzwi wejściowe i wewnętrzne

Rozwiązania standardowe

1. duże i ciężkie drzwi skrzydłowe, których otwarcie wymaga dużego wysiłku fizycznego należy wyposażyć w siłowniki wspomagające otwieranie;
2. szerokość światła drzwi nie może być mniejsza niż 90 cm¹⁰;
3. zapewniony jest wystarczający kontrast barwny pomiędzy kolorem drzwi wewnętrznych (lub ram drzwi) i kolorem ścian;

¹⁰ Spełnienie tego wymogu może oznaczać konieczność naruszenia tkanki zabytku (poszerzenie drzwi). Decyzja powinna opierać się na konsultacjach osób odpowiedzialnych za ochronę zabytków ze środowiskiem osób z niepełnosprawnościami.

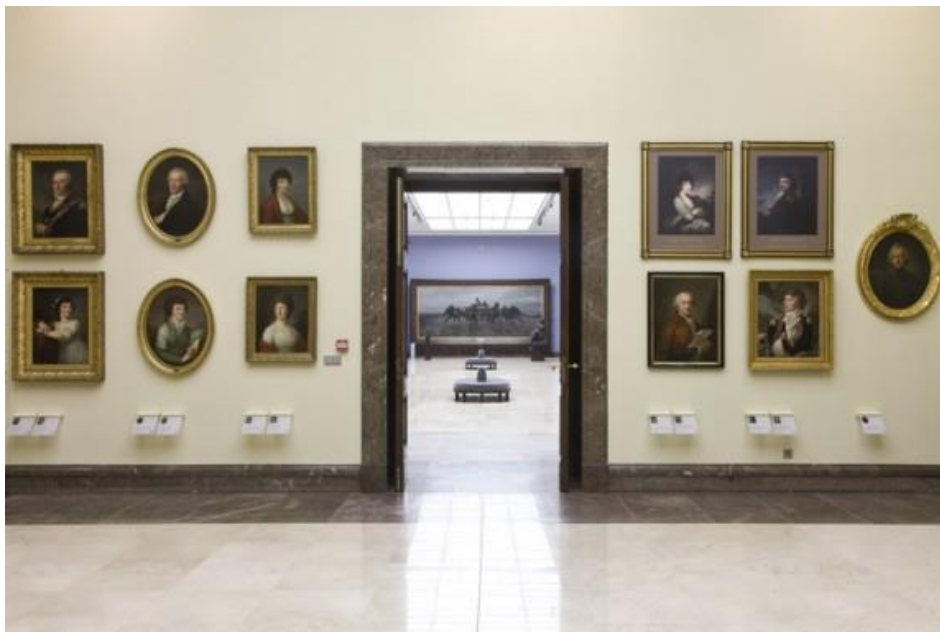
4. szklane drzwi (zewnątrzne i wewnętrzne) muszą być oznaczone kontrastowym elementem - minimalnie w formie żółtego pasa szerokości ok 20 cm naklejonego na całej szerokości skrzydła drzwi na wysokości ok 160 cm;

Rozwiązanie ponadstandardowe

1. szerokość światła drzwi 120 cm(patrz przypis 10);
2. drzwi zewnętrzne dobrze widoczne na tle fasady;

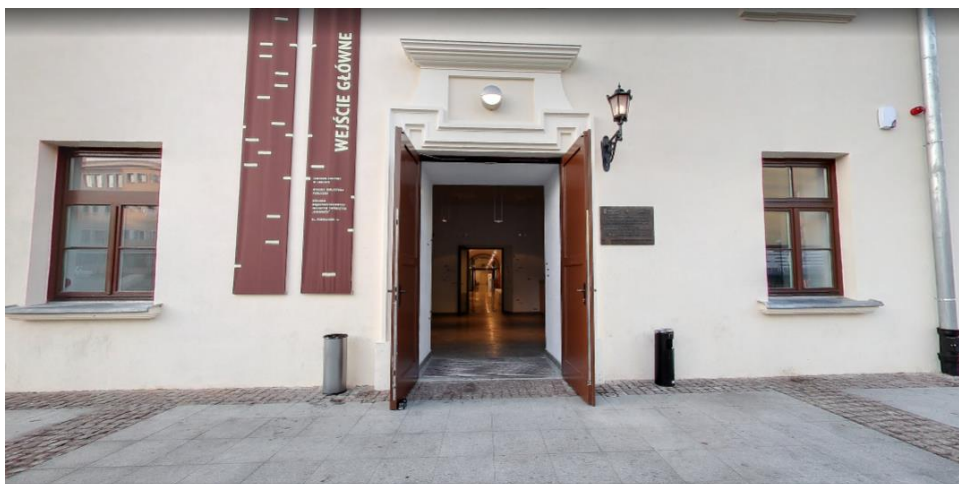
Przykład – Sukiennice w Krakowie

Odpowiedni kontrast barwny pomiędzy kolorem drzwi /obramowania drzwi a kolorem ścian.

Źródło zdjęcia: <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSQaEFUdTGhA6OH7G5ECLqVCb6Ypx0qRwTDJ12wlsqk0Tr67pZeTw> [dostęp: 25.10.2016]

Przykład – Centrum Kultury w Lublinie

Wejście dobrze widoczne na tle fasady. Brak progów i nierówności. Odpowiednia szerokość wejścia. Duża przestrzeń manewrowa przed i za wejściem.

Źródło zdjęcia: <http://tinyurl.com/jz9czmp> [dostęp: 25.10.2016]

Domofony

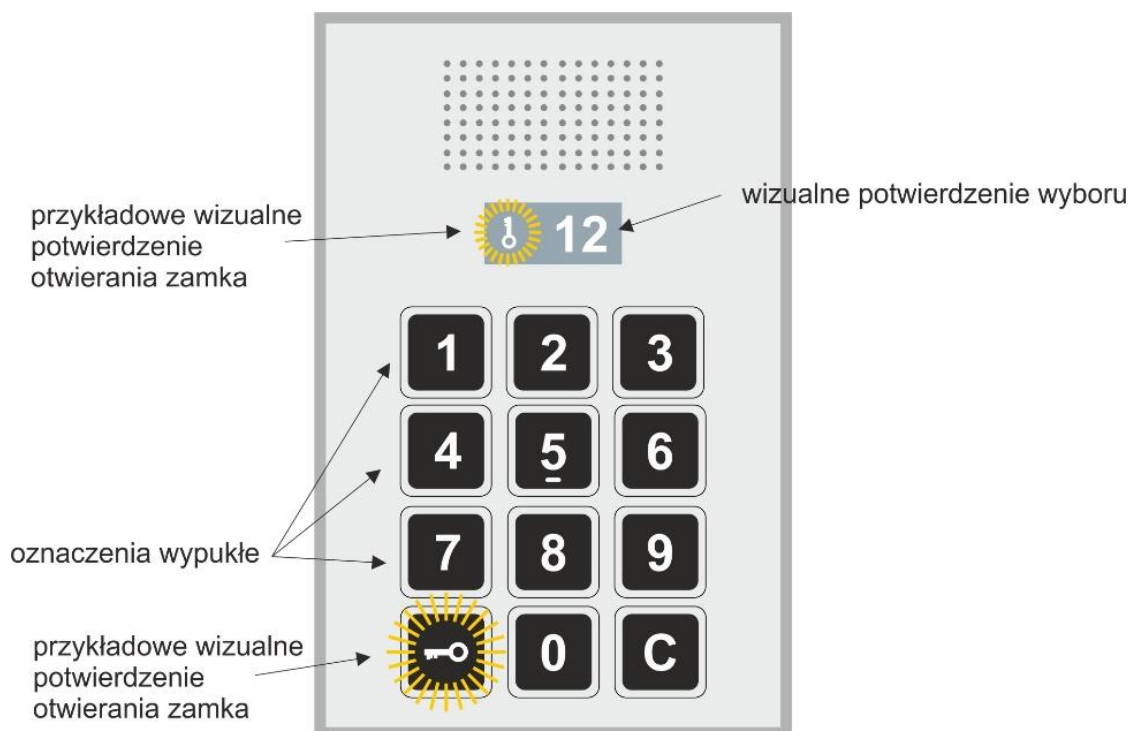
Rozwiązania standardowe

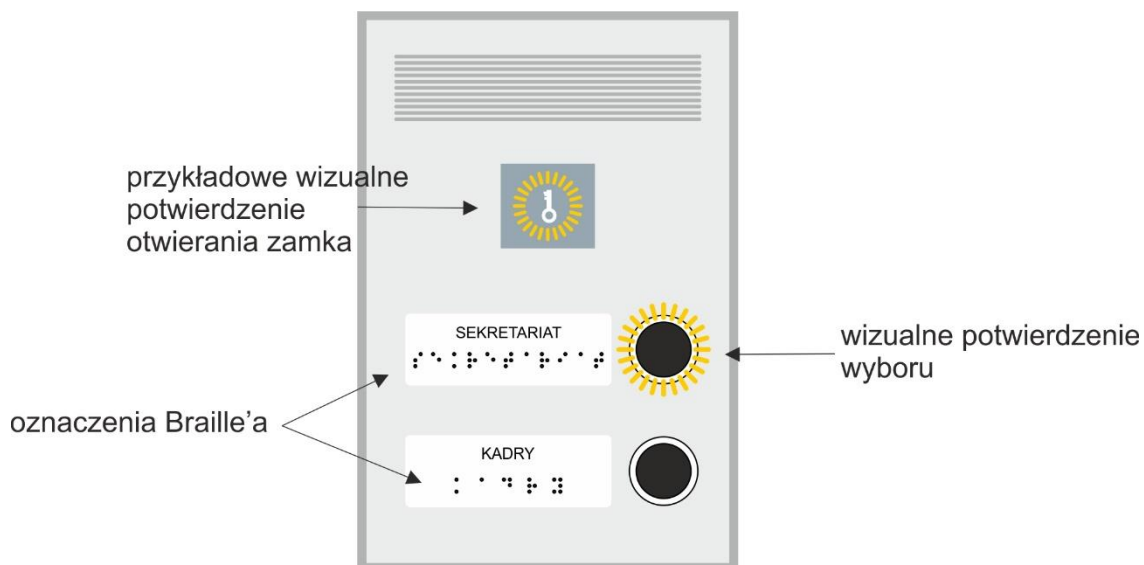
Jeśli przed wejściem do budynku zainstalowany jest domofon musi on spełniać następujące wymagania:

1. wysokość montażu panelu nie więcej niż 120 cm przy czym jeśli panel domofonu ma być pochylony maksymalna wysokość montażu wynosi 100 cm;
2. potwierdzenie dźwiękowe i wizualne wybranego przycisku;
3. świetlne i dźwiękowe potwierdzenie otwierania zamka;
4. zaleca się by przyciski wyraźnie odróżniały się kolorystycznie (kontrastowo) od panelu na którym są umieszczone;
5. niedozwolone są panele dotykowe lub z tzw. klawiaturą optyczną;
6. oznaczenia Braille'a należy umieszczać przy lub na przyciskach.

Rozwiązanie ponadstandardowe

1. Domofon wyposażony jest w funkcję rozmowy wideo – tzw. wideodomofon

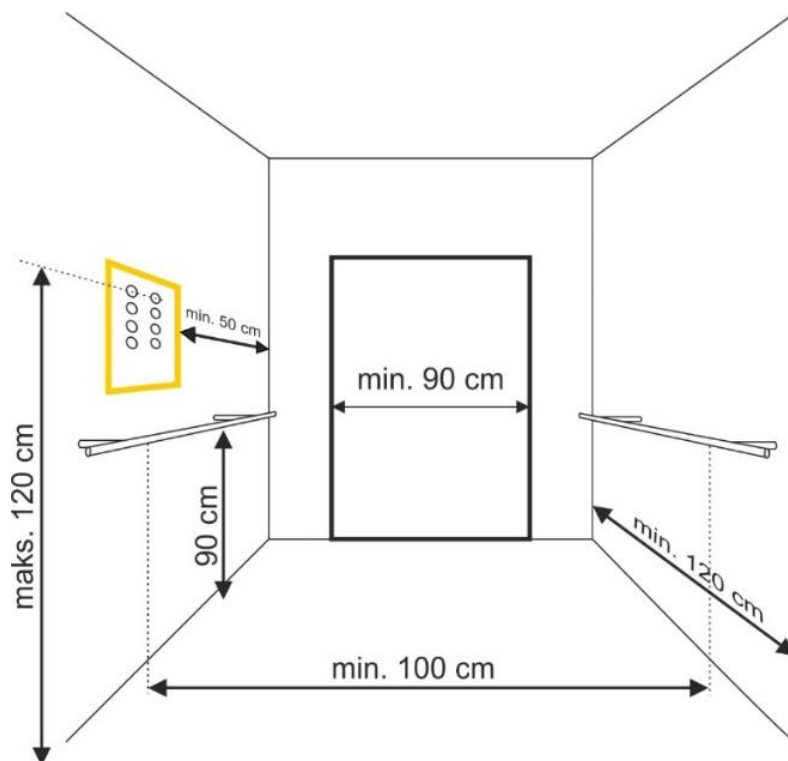

Windy i platformy

Kabina dźwigu

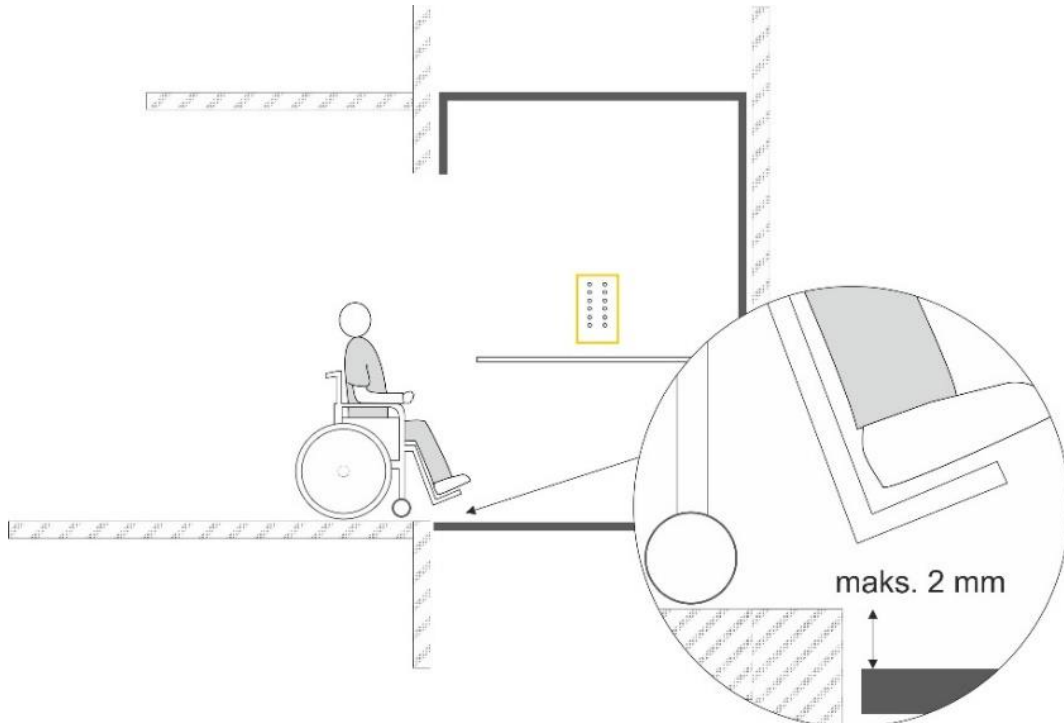
Rozwiązania standardowe

1. szerokość wejścia do windy (światło otworu) minimum 90 cm;
2. minimalna przestrzeń manewrowa wewnątrz windy (pomiędzy poręczami) 100 cm x 120 cm (zalecana 150 cm x 150 cm);
3. na wszystkich ścianach windy należy montować poręcze na wysokości ok. 90 cm;

4. maksymalna tolerancja dla precyzji zatrzymania windy wynosi 2 mm;

5. winda musi być wyposażona w komunikat głosowy i wizualny potwierdzający dojechanie na określone piętro;
6. winda musi być wyposażona w czujniki ruchu zabezpieczające przed uderzeniem drzwiami osób wchodzących i wychodzących.

Rozwiązanie ponadstandardowe

1. szerokość wejścia do kabiny >100 cm;
2. wymiary przestrzeni wewnętrznej kabiny > 150cm x 150 cm.

Przykład – Muzeum Pałac w Rogalinie

W ramach przeprowadzonej rewaloryzacji Pałac wyposażono w dźwig do przewozu osób z niepełnosprawnościami. Dzięki temu osoby o ograniczonej mobilności mogą zwiedzać część przyziemną, parter oraz pierwsze piętro.

Panel sterowania w kabinie

Panel musi być zaprojektowany w sposób przewidywalny i konsekwentny (jeśli w budynku jest kilka dźwigów, to we wszystkich należy instalować jednakowe pod względem układu przycisków panele sterowania).

Rozwiązania standardowe

1. najniżej umieszczony przycisk na panelu nie może być na wysokości mniejszej niż 80 cm, zaś najwyżej umieszczony przycisk nie może być wyżej niż 120 cm od poziomu podłogi kabiny;
2. panel sterowania powinien być umieszczony na jednej ze ścian bocznych (względem wejścia windy, w odległości nie mniejszej niż 50 cm od krawędzi ściany (narożników windy));
3. przyciski powinny się wyraźnie kolorystycznie odróżniać od panelu/ścian kabiny;

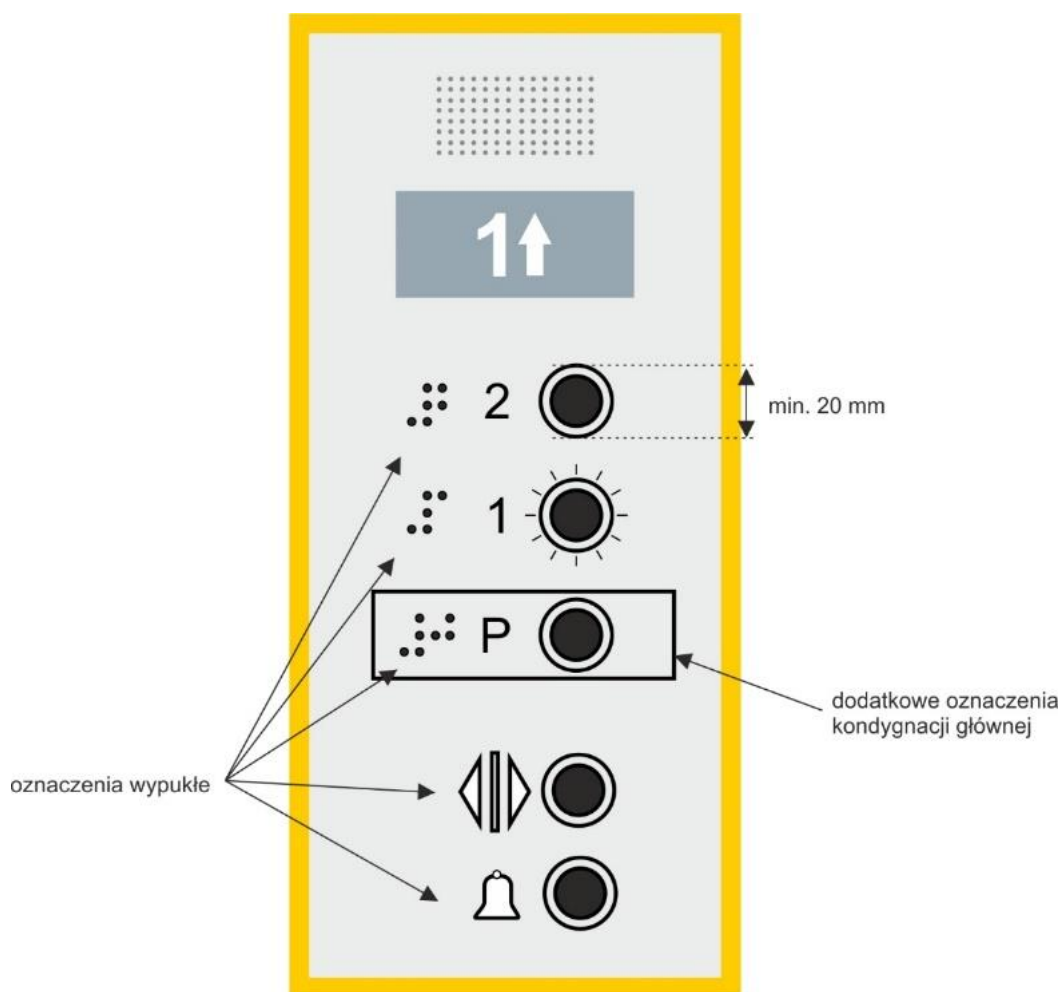

4. przyciski muszą być oznaczone alfabetem Braille'a i mieć wypukłe numery pięter^{*11};
5. przycisk parteru musi być dodatkowo wyróżniony spośród pozostałych przycisków;
6. przycisk wybrany musi być podświetlony;
7. wybór piętra musi być dodatkowo potwierdzony na wyświetlaczu umieszczonym bezpośrednio przy panelu sterowania;
8. średnica/szerokość przycisków nie powinna być mniejsza niż 20 mm;
9. panel sterowania musi być wyposażony w przycisk alarmowy ze świetlnym potwierdzeniem naciśnięcia. System alarmowy windy powinien umożliwiać bezpośrednie połączenie z obsługą techniczną dźwigu;
10. niedozwolone jest instalowanie w kabinach wind dotykowych paneli sterowania – poprzez dotykowe panele sterowania należy rozumieć wszelkie urządzenia, w których wybór dokonywany jest przez dotknięcie palcem (ekrany, wyświetlacze, szklane płytki itp.).

Rozwiązania ponadstandardowe

1. z uwagi na osoby głuche (nie komunikujące się mową) winda powinna być wyposażona w kamerę umożliwiającą pracownikom obsługi technicznej podgląd wnętrza kabiny (w celu wykluczenia nieuzasadnionego korzystania z systemu alarmowego). Najlepszymi i najbardziej uniwersalnym rozwiązaniem dla systemu alarmowego jest komunikacja wideo-głosowa.

¹¹ Oznaczenia Braille'a a także cyfry wypukłe lepiej umieszczać obok przycisku a nie na nim samym. Dzięki temu można uniknąć przypadkowych naciśnień.

Strefa oczekiwania na windę

Rozwiązania standardowe

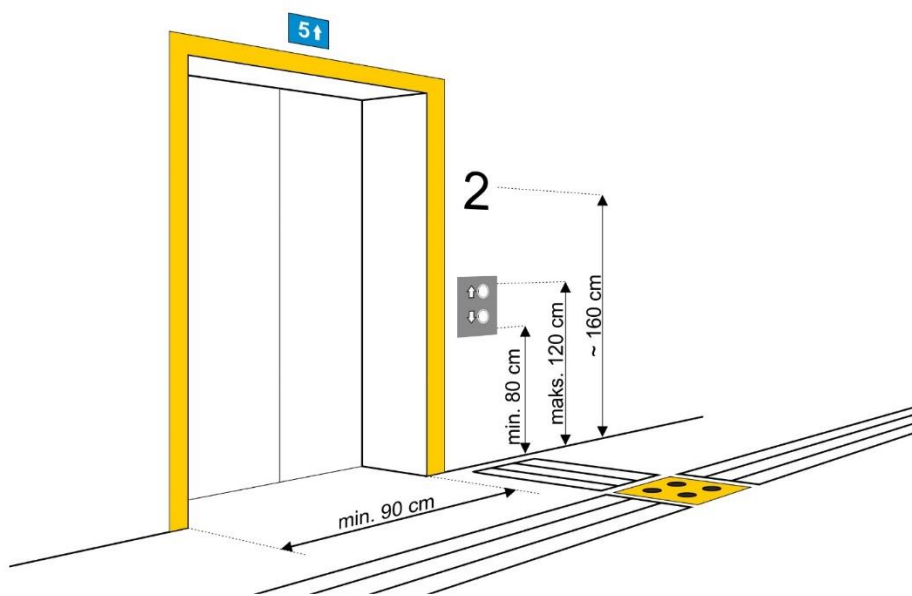
1. należy zapewnić wystarczającą przestrzeń manewrową przed drzwiami windy (kwadrat o boku 150 cm);
2. przed drzwiami windy należy umieścić urządzenia informujące wizualnie i głosowo o przyjeździe i kierunku jazdy windy;
3. przed drzwiami windy (powyżej przycisków przywoływania) należy umieścić oznaczenie piętra w postaci cyfry kontrastującej z kolorem ściany;
4. jeżeli drzwi windy nie są kontrastowe względem ścian obrys drzwi windy należy oznaczyć kolorem kontrastowym względem koloru ściany/drzwi windy (optymalnie kolorem żółtym);
5. przyciski wzywające windę należy umieścić na wysokości pomiędzy 80 cm a 120 cm, konsekwentnie z tej samej strony wejścia do windy (zalecana jest strona prawa);
6. panel sterowania powinien odróżniać się kolorystycznie od ściany (można stosować np. żółte obramowanie panelu);
7. przyciski panelu należy oznaczyć pismem Braille'a i oznaczeniami wypukłymi (nieodzwolone jest stosowanie dotykowych paneli przywoływania windy).

Rozwiązania ponadstandardowe

1. włączenie windy w system kierowania ruchem TGSI*.

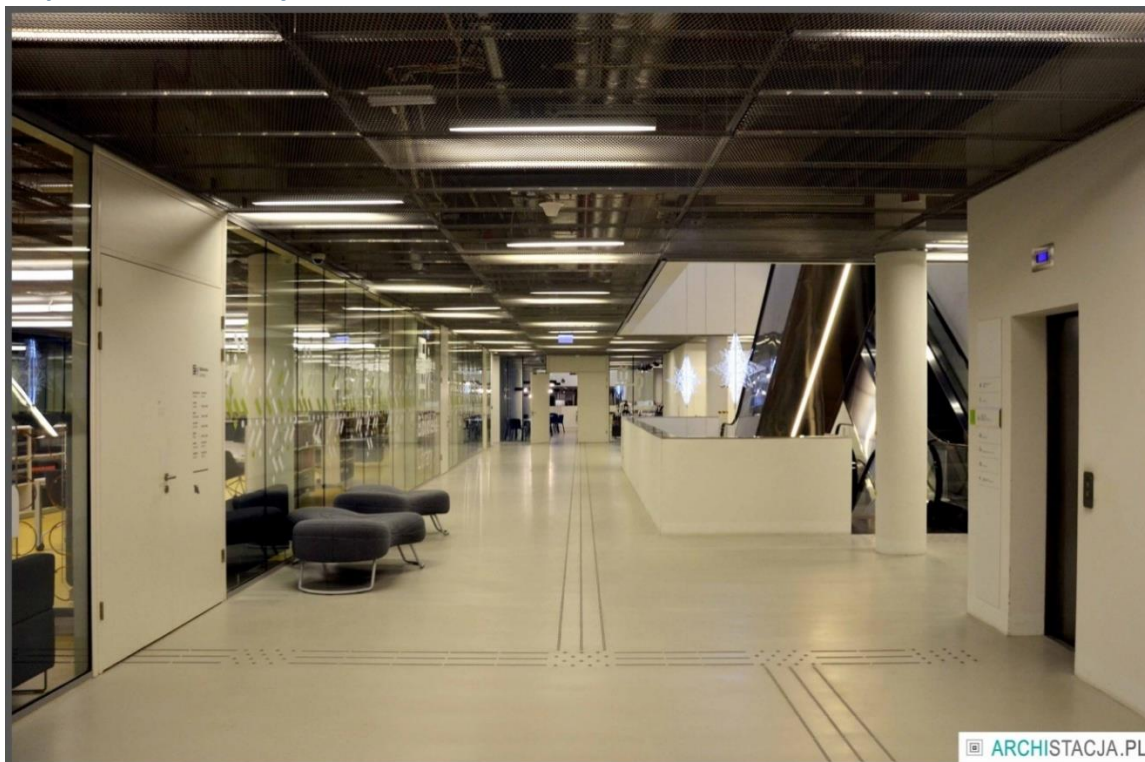
* system sterowania ruchem TGSI – system wykonany z elementów wypukłych montowanych w podłodze, umożliwiający poruszanie się po budynku osobom niewidomych i słabowidzącym. W systemach kierowania ruchem stosuje się dwa rodzaje elementów:

1. kierunkowy - element stanowiący integralną część podłóg w budynku, wyposażony w podłużne, ułożone równolegle wypustki, które tworzą ścieżkę prowadzenia;
2. sygnalizacyjny – element stanowiący integralną część podłóg w budynku, wyposażony w wypukłe stożki o ściętym czubku. Pola wykonane z elementów sygnalizacyjnych informują o niebezpieczeństwie lub np. zmianie kierunku ścieżek kierunkowych.

Przykład – Muzeum Śląskie w Katowicach

Winda włączona w system nawigacji zbudowany z elementów TGSI. System składa się ze ścieżki prowadzenia oraz pól uwagi/rozejścia. Przed drzwiami do windy znajduje się pole uwagi oznaczone wypukłymi, ściętymi stożkami. Dodatkowo drzwi windy mają wystarczający kontrast barwny względem koloru ścian.

Źródło zdjęcia: <http://archistacja.pl/index.php/2016/01/22/stacja-architektoniczna-muzeum-slaskie/> [dostęp: 25.10.2016]

Platformy pionowe i schodowe

Zaleca się stosowanie platform w miejscach, w których zastosowanie windy jest niemożliwe/niecelowe. Platformy jako urządzenia dedykowane osobom z niepełnosprawnościami spełniają wymagania dostępności.

Należy zapewnić wystarczającą przestrzeń manewrową (150 cm x 150 cm) w miejscach, gdzie platforma rozpoczyna i kończy bieg.

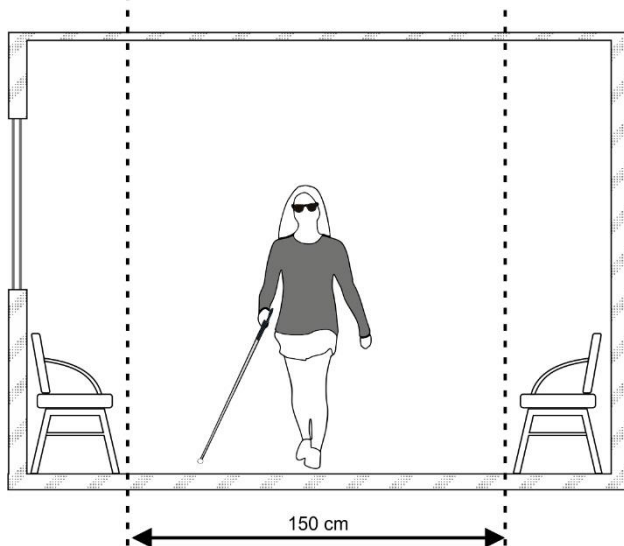

Komunikacja pozioma wewnątrz budynku – korytarze

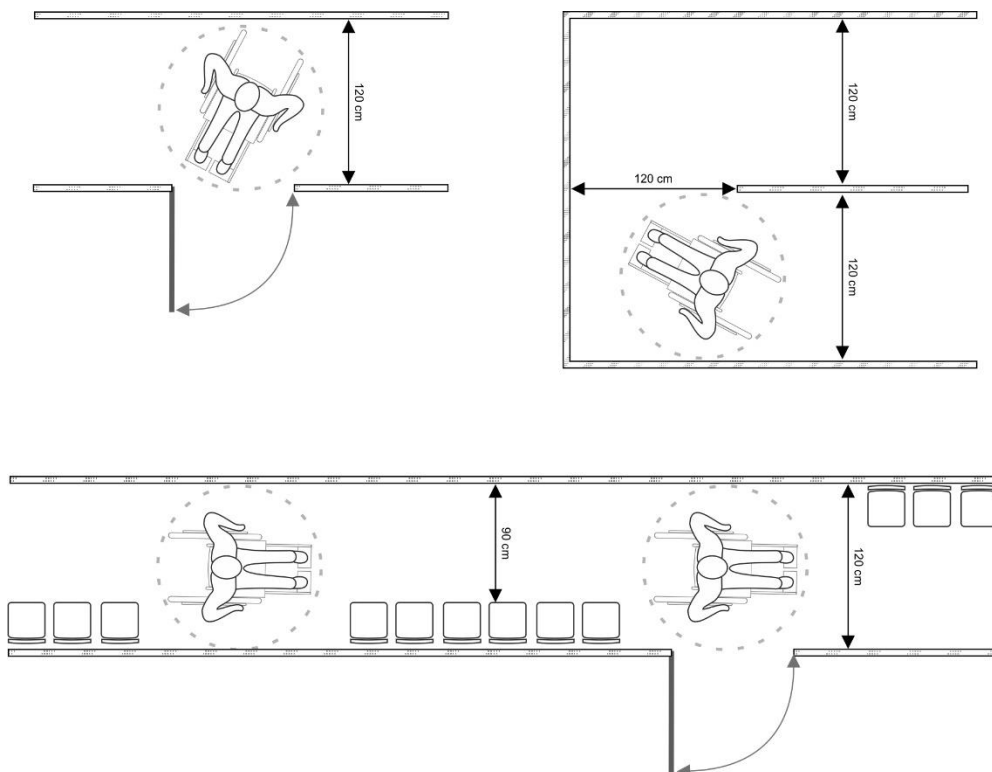
Rozwiązania standardowe

Należy zapewnić pozbawione przeszkód poziomych i pionowych ciągi komunikacyjne w budynkach:

1. zalecana szerokość ciągów komunikacyjnych to minimum 150 cm;

2. dopuszczalne są miejscowe przewężenia szerokości ciągów komunikacyjnych do 90 cm przy czym należy zapewnić miejsca umożliwiające swobodne manewrowanie/wymijanie co nie więcej niż 10 metrów;

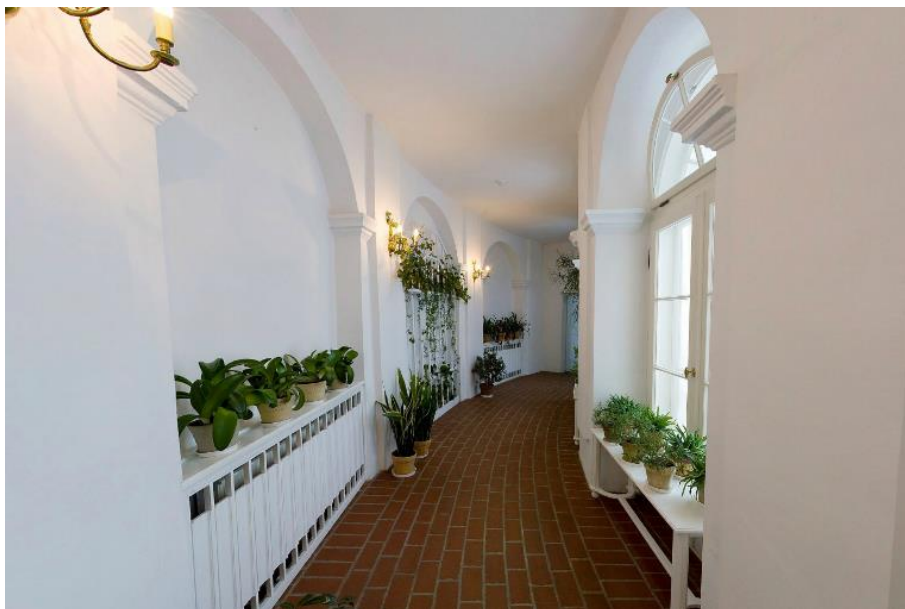

3. należy zapewnić wystarczającą przestrzeń manewrową przed drzwiami do pomieszczeń w budynku;
4. dywany, wykładziny dywanowe muszą być przymocowane do podłoża;
5. wszelkie ściany, przepierzenia, przegrody itp. elementy wykonane ze szkła w obrębie poruszania się osób należy oznaczyć tak by zminimalizować ryzyko przypadkowego zderzenia z takim elementem. Zwykle stosuje się żółte taśmy szerokości ok. 20 cm naklejone na powierzchnie szklane na wysokości ok. 160 cm.

Rozwiązania ponadstandardowe

1. w obiekcie zainstalowany jest kompletny system nawigacji dla osób niewidomych i słabowidzących oparty o tzw. elementy wskaźnikowe TGSI. System taki składa się ze ścieżek kierunkowych (prowadzących) oraz pól rozejścia i pól uwagi;
2. powierzchnia podłóg i ścian nie powoduje odbicia światła.

Przykład – Muzeum Adama Mickiewicza w Śmiełowie (Galeria Wschodnia)

Galeria stanowiąca łącznik pomiędzy kuchnią i salą jadalną stanowi dobry przykład ciągu komunikacyjnego, w którym zapewnienie wystarczającej przestrzeni wolnej od przeszkód jest niezbędne dla zapewnienia dostępności dla osób poruszających się na wózkach.

Schody

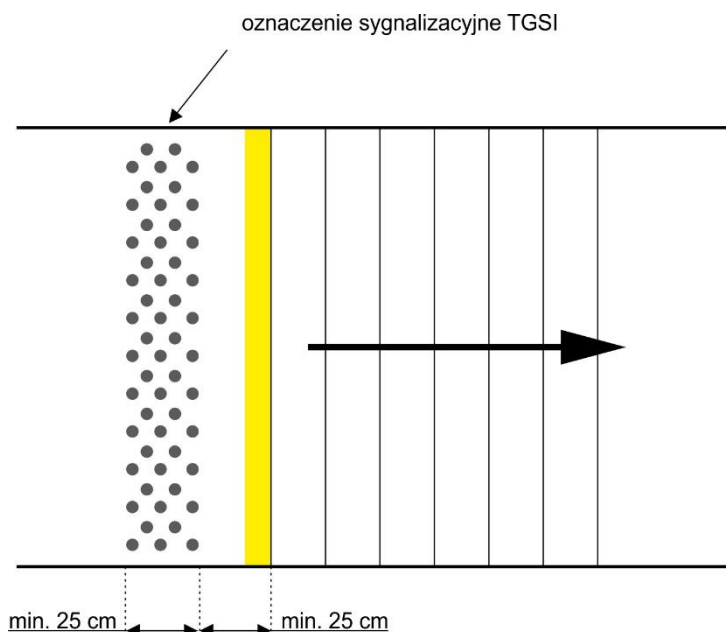
Rozwiązania standardowe

1. krawędź pierwszego i ostatniego stopnia w biegu są oznaczone kolorem kontrastowym (optymalnie żółtym);
2. schody muszą być wyposażone w poręcze.

Rozwiązania ponadstandardowe

1. początek i koniec schodów należy oznaczyć kontrastem barwnym i fakturowym (element sygnalizacyjny TGSI szerokości minimum 25 cm (zalecana szerokość 50 cm) na całej szerokości schodów odsunięty od krawędzi schodów o minimum 25 cm (zalecane 50 cm).

Pochylnie i rampy

Wszelkie różnice poziomów w przestrzeni zewnętrznej i w budynkach stanowią potencjalne utrudnienia dla osób o ograniczonej sprawności ruchowej. Instalacja ramp zewnętrznych może być wykonana w sposób nie naruszający wartości obiektu. Nie zaleca się instalacji ramp wewnątrz budynków.

Rozwiązania standardowe

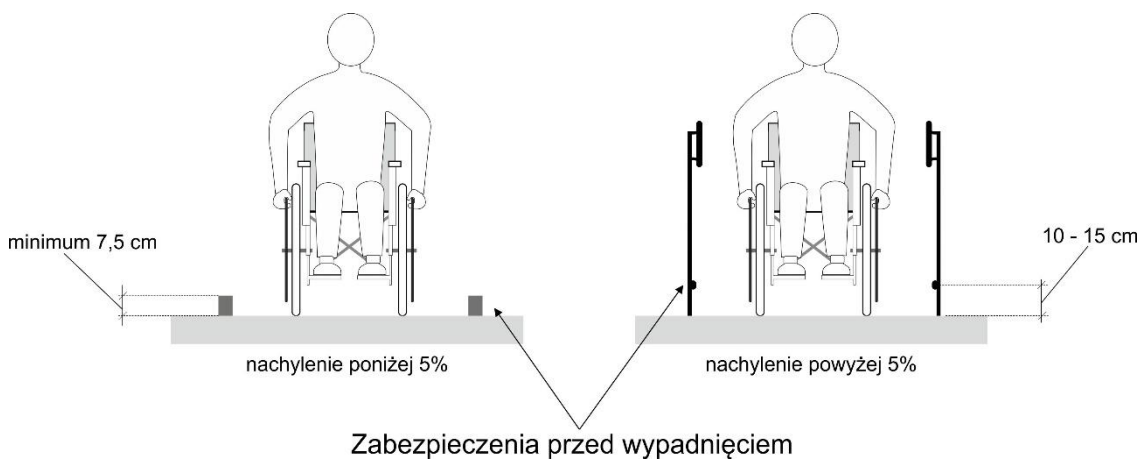
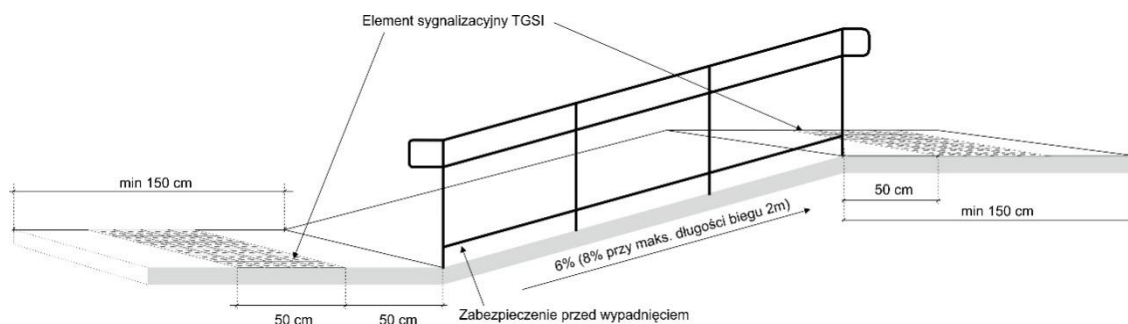
1. nachylenie biegów pochylni nie może być większe niż 6%;
2. nachylenie 8% jest dopuszczalne wyłącznie dla pochylni jednobiegowych o długości biegu do 2 metrów;
3. spoczniki pochylni muszą umożliwiać bezpieczne i wygodne manewrowanie osobom poruszającym się na wózkach w tym na wózkach i skuterach elektrycznych;
4. minimalna szerokość światła biegu rampy to 100 cm;
5. minimalna długość spocznika rampy prostej to 150 cm;
6. minimalne wymiary spocznika rampy o łamanych biegach to 200 x 200 cm;
7. maksymalna długość pojedynczego biegu rampy to 9 metrów;
8. przed i za rampą musi być zapewniona wystarczająca przestrzeń manewrowa umożliwiająca swobodne i bezpieczne najechanie na rampę (zalecana długość 150 cm, szerokość zależna od szerokości ciągu pieszego),
9. nawierzchnia pochylni musi zapewniać bezpieczeństwo niezależnie od warunków atmosferycznych (można instalować systemy antyoblodzeniowe);
10. pochylnia o nachyleniu 5% i więcej musi być wyposażona w poręcze (dla pochylni o szerokości większej niż 2,2 metra można zaplanować montaż dodatkowej, środkowej poręczy);

11. pochylnia o nachyleniu poniżej 5% nie musi być wyposażona w poręczę;
12. pochylnia musi zapewniać zabezpieczenie przed przypadkowym wypadnięciem/zjechaniem z rampy;
13. rampa nie może mieć nachylenia poprzecznego.

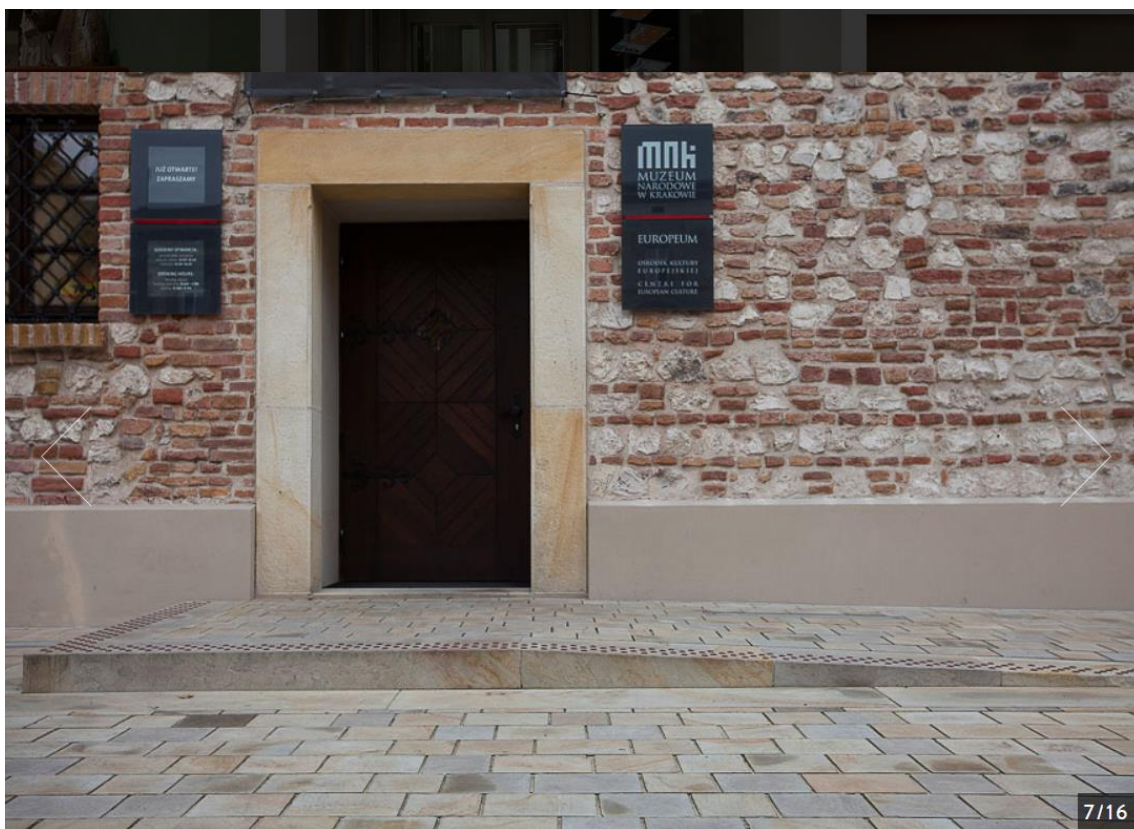
Rozwiązania ponadstandardowe

1. początek i koniec pochylni oznaczony jest elementem sygnalizacyjnym TGSI na całej szerokości.

Przykład – Europeum w Krakowie

Pochylnia przed wejściem głównym. Likwidacja progu w wejściu. Krawędź podjazdu oznaczona sygnalizacyjnym elementem TGS

Źródło zdjęcia: <http://mnk.pl/fotogalerie/europeum-udogodnienia-dla-osob-niepelnospawnych>) [dostęp:01.10.2016]

Przykład – Muzeum Pałac w Rogalinie

W przypadku niewielkiej różnicy wysokości optymalnym rozwiązaniem może być pochylnia rozkładana.

Źródło zdjęcia: <http://rogalin.mnp.art.pl/strona/zwiedzanie/zwiedzanie-ulatwienia-dla-niepelnospawnych> [dostęp: 25.10.2016]

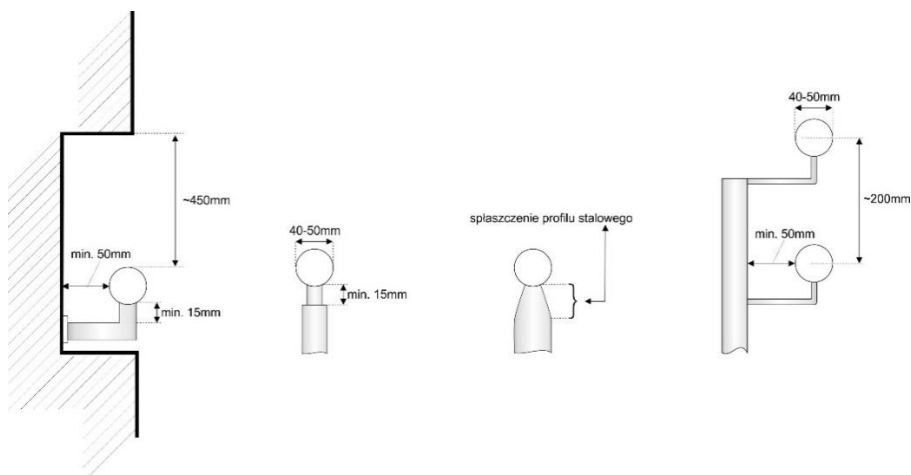
Poręcze i balustrady

(nie dotyczy poręczy i balustrad stanowiących element wyposażenia zabytkowego).

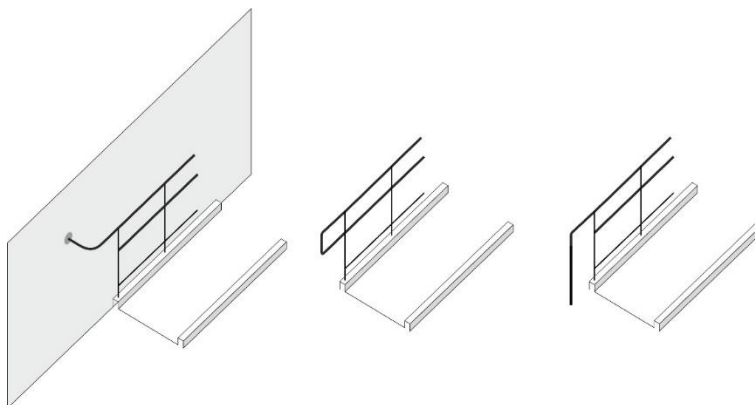
Zaleca się stosowanie poręczy i balustrad jako elementu zwiększającego bezpieczeństwo zwiedzających. Poręcze i balustrady można wykonać i instalować w sposób nie naruszający tkanki i wartości obiektów zabytkowych.

Rozwiązania standardowe

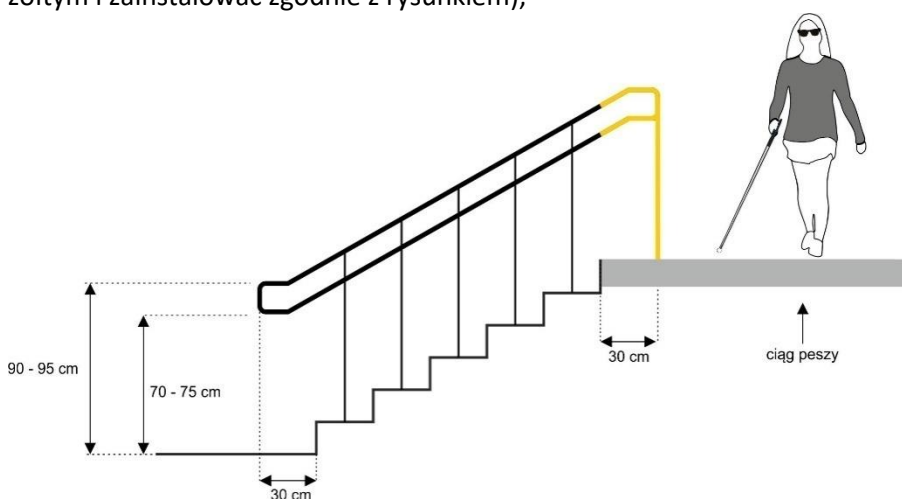
1. zalecana średnica poręczy to 40–50 mm;
2. zaleca się by poręcz była dwururowa o wysokości rur ok. 75 cm i 90 cm;
3. zalecany przekrój poręczy to koło lub elipsa;
4. poręcze instalowane blisko ścian muszą być od nich odsunięte na minimum 50 mm;
5. zaleca się by elementy montażowe umieszczane były pod poręczami w celu zapewnienia wygodnego chwytu na całej długości;

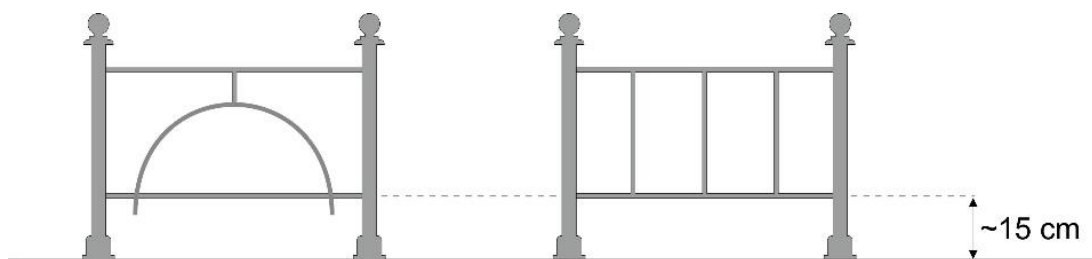
6. poręcze muszą być pozbawione ostrych zakończeń;

7. poręcze powinny być wysunięte na odległość minimum 30 cm przed pierwszym i ostatnim stopniem (jeżeli wysunięcie wychodzi na ciąg pieszy/korytarz poręcz należy oznaczyć kolorem żółtym i zainstalować zgodnie z rysunkiem);

8. balustrady można stosować jako dodatkowe elementy. Balustrady powinny być wyposażone w dolną poprzeczkę umieszczoną na wysokości około 15 cm od powierzchni podłoża;

Rozwiązania ponadstandardowe

1. zaleca się, by na poręczach umieszczać informacje w alfabecie Braille'a (patrz zdjęcie w części poświęconej budynkom nowo powstałym).

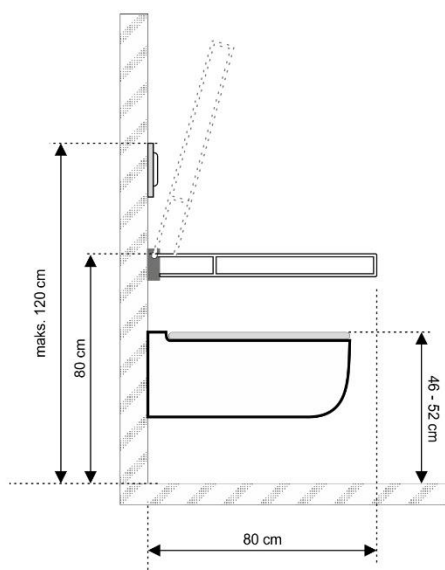
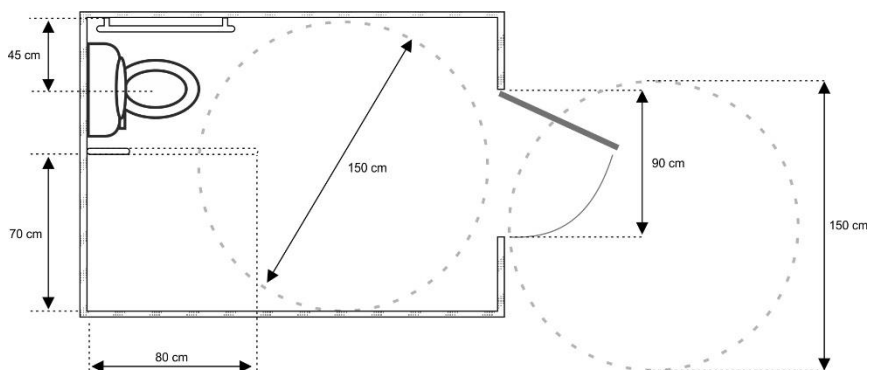
Toalety, pomieszczenia sanitarne

Należy zapewnić dostęp do toalet przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach. Zaleca się by minimum jedna toaleta była oddzielnym pomieszczeniem przeznaczonym do korzystania przez osoby obu płci, nawet jeśli w toaletach zbiorowych przewidziano dostępne kabiny i umywalki. Z oddzielnych toalet mogą korzystać osoby z niepełnosprawnościami korzystające z pomocy asystenta/asystentki.

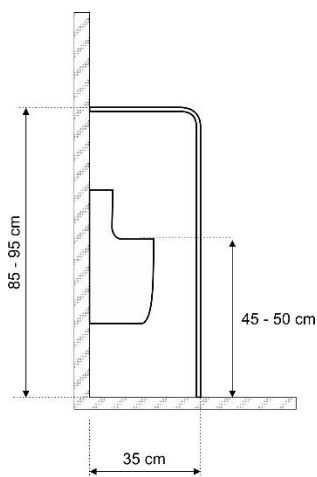
Należy zwracać szczególną uwagę na jakość montażu uchwytów bowiem przenoszą one bardzo duże obciążenia. Przy planowaniu montażu uchwytów na ścianach wykonanych w technologii suchej zabudowy lub innych ścianach lekkich należy przewidzieć dodatkowe wzmocnienia.

Rozwiązania standardowe

1. do toalety prowadzi dostępne wejście – szerokość minimalna 90 cm;
2. powierzchnia manewrowa przed muszlą toaletową wynosi przynajmniej 150 cm x 150 cm;
3. po lewej i po prawej stronie muszli toaletowej znajdują się uchwyty. Przynajmniej jeden z nich jest składany;
4. powierzchnia do przesiadania się obok muszli toaletowej po lewej lub prawej stronie wynosi przynajmniej 80 cm x 70 cm;
5. wysokość muszli toaletowej mieści się w przedziale między 46 cm – 52 cm;
6. przycisk spłukiwania jest umieszczony na wysokości nie większej niż 120 cm;

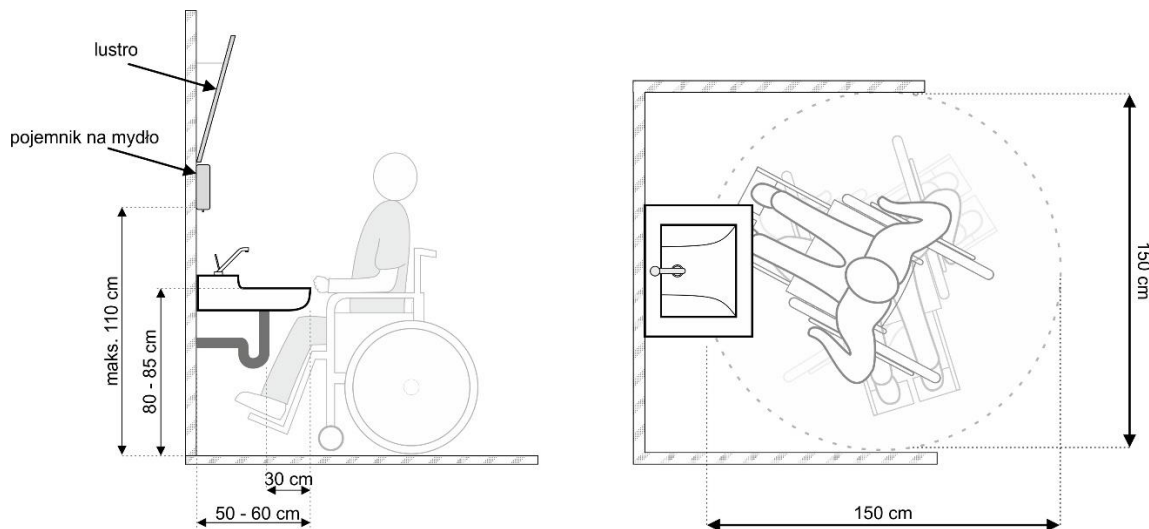
7. minimum jeden pisuar w toalecie zbiorowej wyposażony jest w boczne uchwyty;

8. przestrzeń wjazdu pod umywalkę wynosi minimum 75 cm szerokości i 30 cm głębokości;
9. lustro nad umywalką jest pochylone tak by osoba poruszająca się na wózku również mogła z niego korzystać;

10. baterie kranowe, pojemniki z mydłem, pojemniki z ręcznikami papierowymi, suszarki powinny być w zasięgu rąk osób poruszających się wózkach. Urządzenia te muszą umożliwiać obsługę jedną ręką bez potrzeby ściskania i skręcania ich elementów. Optymalnie baterie i pojemniki na mydło są uruchamiane fotokomórką;

Rozwiązanie ponadstandardowe

1. oddzielna toaleta ma wystarczającą przestrzeń oraz wyposażona jest w przewijak dla dorosłych;
2. baterie kranowe i pojemniki na mydło są uruchamiane fotokomórką. Suszarka do rąk umieszczona jest na wysokości ~100 cm.

Przykład – Europeum w Krakowie

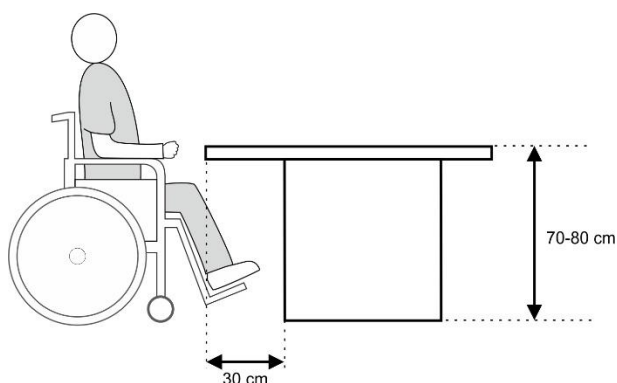
Toaleta przystosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Jeden uchwyt składany. Duża przestrzeń manewrowa przed i z boku muszli. Możliwość podjechania wózkiem pod umywalkę.

Źródło <http://mnk.pl/fotogalerie/europeum-udogodnienia-dla-osob-niepelnosprawnych>
[dostęp:01.10.2016]

Obsługa klienta

Rozwiązania standardowe

1. recepcje, kontuary, okienka obsługi klienta a także gabloty wystawiennicze muszą umożliwiać obsługę osób poruszających się na wózkach (wysokość blatu 70 – 80 cm, miejsce na podjechanie wózkiem minimum 75 cm szerokości i 30 cm głębokości);

- recepje, kontuary, okienka obsługi klienta, sale wykładowe, sale koncertowe itp. należy wyposażać w pętle indukcyjne. Miejsca wyposażone w pętle należy odpowiednio oznaczyć;

Pomieszczenie wyposażone
w pętlę indukcyjną

- punkty obsługi klienta winny dysponować możliwością obsługi w języku migowym. Zalecane jest stosowanie tłumacza online. Informacja o tłumaczeniu powinna być uwidoczniiona za pomocą standardowego piktogramu;

- przestrzeń, w której zlokalizowany jest punkt obsługi musi być równomiernie oświetlona. Nie należy umieszczać źródeł światła za plecami osób pracujących w recepcjach/punktach obsługi klienta;
- personel obsługujący klientów musi być przeszkolony z zakresu obsługi osób z różnymi niepełnosprawnościami.

Rozwiązania ponadstandardowe

- pracownicy stanowiska/biura obsługi klienta posługują się polskim językiem migowym;
- pracownicy stanowiska/biura obsługi klienta posługują się alfabetem dotykowym Lorma.

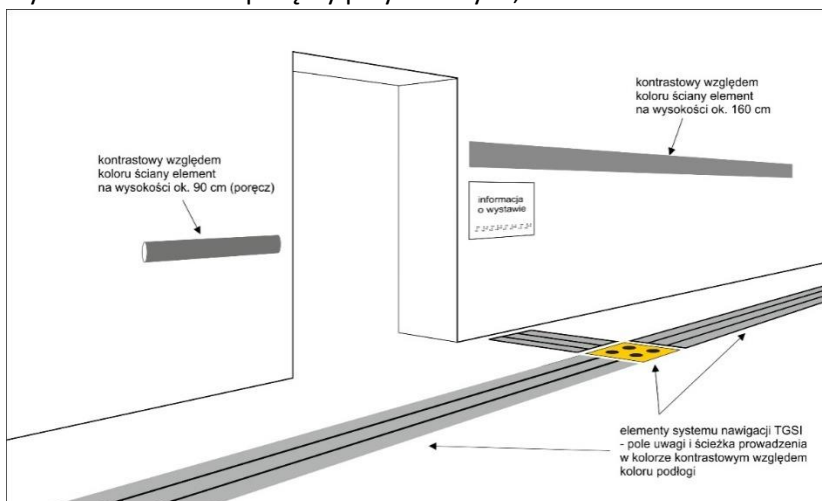

Nawigacja

Rozwiązania standardowe

W celu zapewnienia samodzielnego poruszania się po budynku/przestrzeni osobom niewidomym i słabowidzącym zaleca się stosowanie następujących rozwiązań:

1. kontrastowy względem koloru podłogi pas stanowiący jej integralną część;
2. kontrastowy względem koloru ścian element umieszczony na wysokości wzroku lub na wysokości montażu poręczy przyściennych;

Przykład – Europeum w Krakowie

Zastosowanie sygnalizacyjnego elementu TGSi do oznaczenia miejsca niebezpiecznego.

Źródło zdjęcia: <http://mnk.pl/fotogalerie/europeum-udogodnienia-dla-osob-niepelnosprawnych> [dostęp: 1.10.2016]

Rozwiązania ponadstandardowe

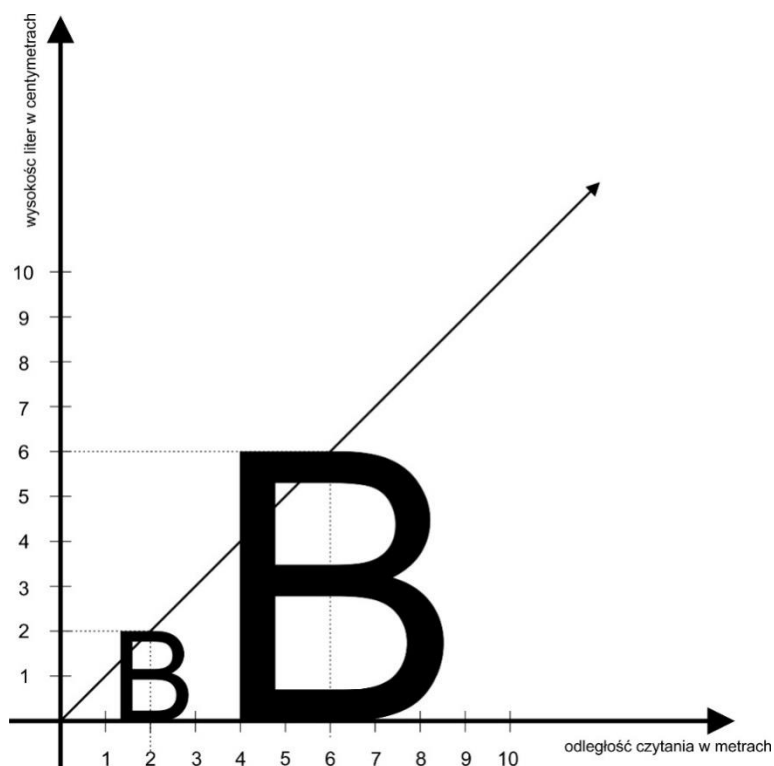
System nawigacji dla osób niewidomych i słabowidzących oparty o sieć nadajników (radiowych, Bluetooth lub w innej technologii) oraz odbiornik. System umożliwia samodzielne poruszanie się po obiekcie. Użytkownik odbiornika otrzymuje na bieżąco głosowe informacje o miejscu, w którym obecnie się znajduje oraz wskazówki niezbędne do bezpiecznego dotarcia do kolejnych pomieszczeń itd. System musi mieć możliwość bardzo precyzyjnego określania położenia użytkownika.

Informacja

Bardzo ważnym elementem systemu nawigacji jest widoczna i czytelna informacja.

W elementach/systemach informacji zaleca się stosowanie czcionek bezszeryfowych. Optymalnym rozwiązaniem są czarne czcionki na białym tle. Dobrą praktyką jest również stosowanie elementów informacyjnych o podwyższonym kontraście, tj. żółte napisy na czarnym tle.

Dla określenia wielkości czcionek można posłużyć się poniższym wykresem.

System informacji musi składać się z informacji prezentowanych alfabetem łacińskim, alfabetem Braille'a i w języku migowym. Dobrą praktyką jest uzupełnienie systemu informacji o elementy dotykowe (wypukłe plany pomieszczeń, budynków i obiektów).

Przykład – Muzeum Pałac w Rogalinie

Makieta 3D prezentująca zespół pałacowo-parkowy w Rogalinie.

Źródło zdjęcia: <http://rogalin.mnp.art.pl/strona/zwiedzanie/zwiedzanie-ulatwienia-dla-niepełnosprawnych> [dostęp: 25.10.2016]

Do systemu informacji należy również włączyć stronę internetową instytucji. Strony www muszą być zgodne ze standardem WCAG 2.0 na poziomie AA.

Dodatkowo należy zapewnić tłumaczenie na język migowy przynajmniej najważniejszych informacji o instytucji i jej działalności umieszczonych w stronie www.

Bezpieczeństwo

Rozwiązania standardowe

Systemy alarmowe informujące o konieczności opuszczenia budynku/obiektu muszą być wyposażone w system powiadamiania dźwiękowego i wizualnego. Lampy ostrzegawcze uruchamiane wraz z systemem akustycznym należy umieszczać w miejscach widocznych.

Drogi ewakuacji muszą umożliwiać samodzielne opuszczenie budynku/obiektu osobom poruszającym się na wózkach.

Rozwiązania ponadstandardowe

Dźwiękowy system alarmowy umożliwiający zlokalizowanie najbliższego wyjścia ewakuacyjnego.

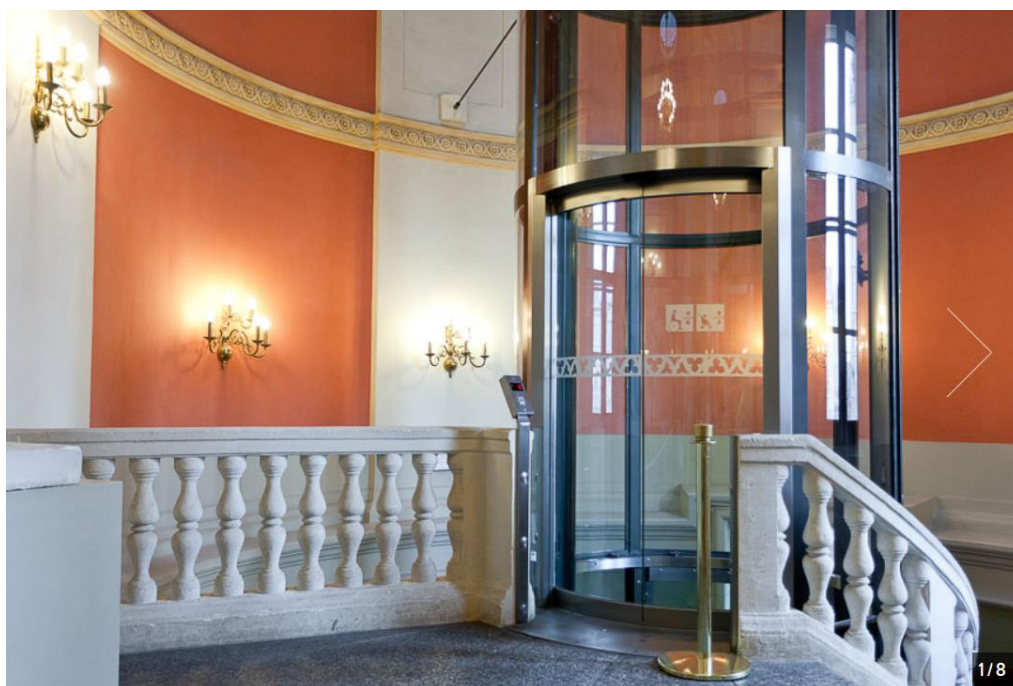

Przykłady dobrych praktyk w obszarze dostępności w obiektach zabytkowych

Muzeum Narodowe w Krakowie – Sukiennice

W ramach prowadzonych prac modernizacyjnych wprowadzono różne zmiany w zakresie dostępności:

- zlikwidowano progi w wejściach do sal i na taras,
- zorganizowano szatnię dla osób poruszających się na wózkach,
- wewnątrz muzeum zainstalowano nowoczesny dźwig osobowy, spełniający wymagania określone w niniejszym opracowaniu. Aby zainstalować dźwig, konieczne było usunięcie części poręczy.

Winda wewnętrzna w Sukiennicach (źródło: <http://mnk.pl/fotogalerie/sukiennice-udogodnienia-dla-osob-niepelnospawnych>) [dostęp: 01.10.2016]

Winda wewnętrzna w Sukiennicach (źródło: http://ewit.pl/graphics/2014-02-17_14-40_e3c2b70e75b86971b768623934a8fe2d.jpg) [dostęp: 01.10.2016]

Muzeum Narodowe w Krakowie – Europeum

– w budynku zainstalowano windę dostępną dla osób poruszających się na wózkach i niewidomych (zdjęcie 5,6),

– w przestrzeni zwiedzania zainstalowano sygnalizacyjne elementy TGSI w celu zapewnienia bezpieczeństwa osób niewidomych i słabowidzących.

Winda dostępna dla osób z niepełnosprawnościami (źródło: <http://mnk.pl/fotogalerie/europeum-udogodnienia-dla-osob-niepelnosprawnych>) [dostęp: 01.10.2016]

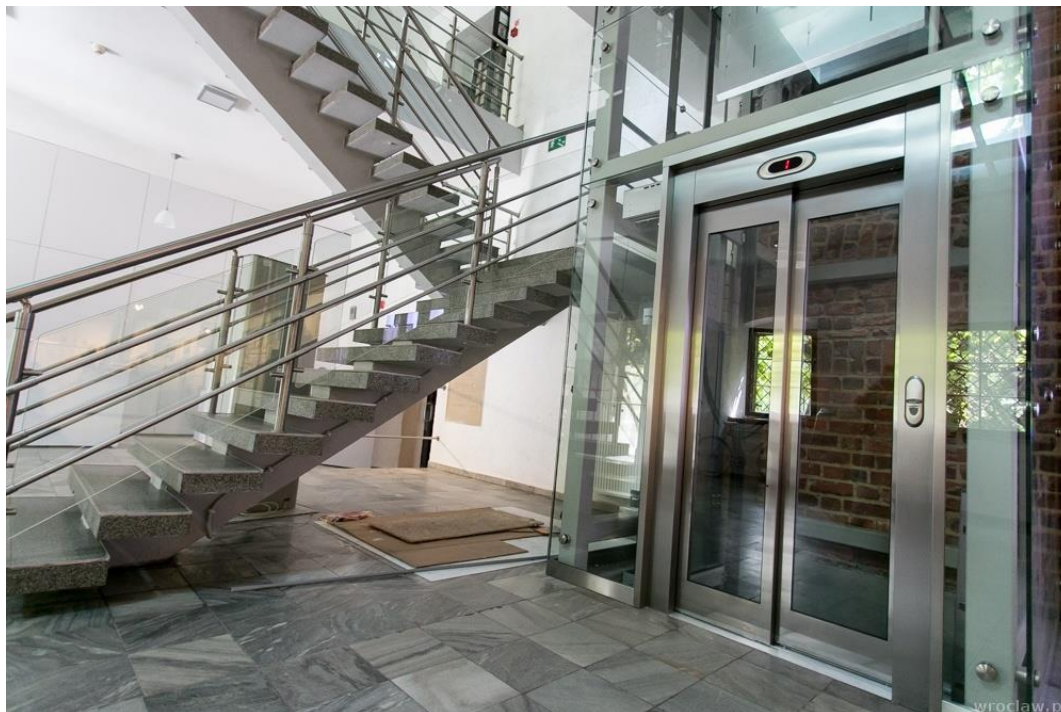

Winda wewnętrzna

Muzeum Architektury we Wrocławiu

W ramach prowadzonego remontu zainstalowano windę dostępną dla osób z niepełnosprawnościami oraz platformę przyschodową dla osób poruszających się na wózkach.

Winda dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (źródło: <http://www.wroclaw.pl/koniec-remontu-muzeum-architektury-zdjecia>)

Platforma przyschodowa w Muzeum Architektury we Wrocławiu (źródło: <http://lifts4u.pl/platforma-przyschodowa-omega>)

Muzeum Pałac Herbsta w Łodzi

W Muzeum dostępny jest system o nazwie Podszepty. Jest to połączenie audiodeskrypcji i systemu nawigacji. Osoba zwiedzająca otrzymuje zestaw urządzeń – nadajnik i audioprzewodnik. Informacje nawigacyjne oraz audiodeskrypcja obejmująca wszystkie sale pałacu odtwarzane są automatycznie w zależności od miejsca, w którym znajduje się zwiedzający.

Osoba niewidoma podczas zwiedzania Muzeum

Ocena efektywności, uniwersalności zastosowania i kosztochłonności proponowanych rozwiązań

Efektywność

Wszystkie zaproponowane rozwiązania są efektywne.

W kontekście dostępności efektywność stosowanych rozwiązań oznaczać musi brak utrudnień dla osób z różnymi niepełnosprawnościami w dostępie do instytucji kultury. Zbiór wymagań dla budynków zabytkowych określony w niniejszym opracowaniu stanowi swoisty „standard minimum”. Jego spełnienie można uznać za warunek konieczny dla uznania realizowanych w instytucjach kultury działań za efektywne w obszarze dostępności.

Uniwersalność

Zaproponowane rozwiązania (standardowe i ponadstandardowe) są uniwersalne w dwojaki sposób. Po pierwsze, rozwiązania zostały opracowane zgodnie z zasadami projektowania uniwersalnego. Oznacza to, że implementacja zaproponowanych rozwiązań gwarantuje korzystanie z obiektów/instytucji kultury bardzo szerokiej grupie odbiorców bez potrzeby spełniania dodatkowych warunków.

Po drugie, rozwiązania można uniwersalnie stosować w każdym miejscu/projekcie/działaniu. Nie mają bowiem znaczenia okoliczności, w jakich stosowane będą opisane powyżej rozwiązania. Przykładowo, jeśli informacja o wydarzeniu kulturalnym przygotowana zostanie w języku polskim, polskim języku migowym, alfabecie Braille’ i w formie elektronicznej, to będzie tak samo skuteczna w odniesieniu do małej wystawy w regionalnym muzeum, jak i wielkiego festiwalu filmowego.

Kosztochłonność

Kosztochłonność zaproponowanych rozwiązań zależeć będzie od wielu czynników, dlatego ocenić ją można dopiero na etapie przygotowania inwestycji/działań. Każdorazowo w pierwszej kolejności należy wziąć pod uwagę efektywność zastosowanego rozwiązania, a dopiero w dalszej kolejności koszt realizacji. Np. w budynku, do którego prowadzą wysokie schody, efektywniejszym rozwiązaniem będzie budowa windy niż stosowanie platformy przyschodowej, mimo że to drugie rozwiązanie jest znacznie tańsze. Z windy będzie korzystała szersza grupa użytkowników, dzięki czemu dostępność budynku zasadniczo wzrośnie. Natomiast z platformy przyschodowej skorzystają wyłącznie osoby na wózku.

Z drugiej strony w budynku, w którym występują niewielkie różnice poziomów pomiędzy pomieszczeniami, efektywniejszym i tańszym rozwiązaniem będzie instalacja platform przyschodowych (nawet kilku).

Należy nadmienić, że implementacja opisanych tu rozwiązań nie powinna mieć wpływu na istotne zwiększenie kosztów inwestycji. Większość wymagań z zakresu dostępności wynika wprost z przepisów prawa budowlanego, rozporządzeń i norm.

ROZDZIAŁ 4. Dostępność oferty instytucji kultury dla osób z różnymi niepełnosprawnościami

Oferta instytucji kultury (wystawy, prezentacje, pokazy, ekspozycje, spektakle, projekcje itp.) powinna być realizowana w sposób zapewniający dostępność dla wszystkich. Należy unikać organizowania specjalnych wydarzeń przeznaczonych dla osób z niepełnosprawnościami, na rzecz rozwiązań uniwersalnych. Pośrednim i dopuszczalnym rozwiązaniem jest umożliwienie osobom z niepełnosprawnościami zgłoszenia potrzeb dotyczących zapewnienia usług dostępowych na konkretne wydarzenie. W rozdziale zostały opisane różne usługi dostępne dla osób z różnymi niepełnosprawnościami. Oczywiście nie wyklucza się organizowania specjalnych akcji skierowanych do osób z niepełnosprawnościami. Należy je traktować jako promocję dostępu do kultury, a nie jednorazową akcją, w czasie której pamiętamy o potrzebach osób potrzebujących usług dostępowych.

Wszystkie opisane poniżej usługi dostępne mają za zadanie umożliwienie skorzystania z oferty instytucji kultury osobom, które ich potrzebują na zasadach równego dostępu z osobami bez niepełnosprawności. Nie można traktować usług dostępowych jako rozwiązania ponadstandardowego.

Usługi dostępne dla osób głuchych (tłumaczenia na polski język migowy, migane przewodniki, materiały informacyjne, tłumaczenie on-line itp.)

Osoby głuche poznają otaczającą rzeczywistość wykorzystując polski język migowy. Należy więc zapewnić równy dostęp do treści w tym języku wszędzie tam, gdzie stosuje się język polski. Tłumaczenia powinny dotyczyć nie tylko treści wypowiedzianych w czasie rzeczywistym, ale także treści występujących w formie pisemnej. W tej części opracowania, na przykładzie wystawy malarstwa omówione zostaną wszystkie usługi, które powinno się zapewnić osobom głuchym. Pierwszy krok to poinformowanie o wystawie. Na stronie internetowej oraz na ekranie w galerii należy przygotować informację w PJM – czyli film zawierający tłumaczenie na język migowy informacji, które dostępne są w formie pisemnej – czas trwania wystawy, godziny otwarcia, ceny biletów, informacje o autorze/autorach wystawy, informacje o usługach dostępnościowych. Taki materiał powinien być przygotowany przez profesjonalnego tłumacza języka migowego lub inną osobę, która biegle posługuje się polskim językiem migowym.

Kolejnym zadaniem jest przygotowanie tłumaczenia katalogu wystawy. Materiał powinien mieć także postać filmu z tłumaczeniem i być dostępny na stronie internetowej oraz w siedzibie. Jeśli przewidujemy wernisaż lub finisaż, należy przewidzieć możliwość zgłoszenia potrzeby skorzystania z tłumacza polskiego języka migowego podczas takiego wydarzenia. Powinna istnieć także możliwość zorganizowania grupowego lub indywidualnego zwiedzania z przewodnikiem posługującym się PJM lub korzystającym z tłumacza. W przypadku wykorzystywania audioprzewodników powinna być alternatywnie dostępna usługa wideoprzewodnika z filmami w PJM uruchamianymi w kolejnych punktach wystawy. Kasa galerii i informacja powinna być wyposażona w dostęp do wideotłumacza lub pracownik powinien znać PJM w stopniu umożliwiającym sprawną komunikację. W Polsce funkcjonują już muzea i galerie, które udostępniają część lub wszystkie takie usługi. Zwiedzać całą wystawę z tłumaczem online można np. w Muzeum Kinematografii w Łodzi. Z kolei Muzeum Zamkowe w Malborku umożliwia zwiedzanie wystawy z wideoprzewodnikiem, który zawiera tłumaczenia na PJM. Przewodnik sam rozpoznaje miejsca, w których uruchamiane są kolejne filmy. Brama Poznania umożliwia skorzystanie z tłumacza PJM przy zakupie biletów i korzystaniu

z informacji. Możliwość zwiedzania z przewodnikiem w PJM czy lekcje muzealne są bardzo popularne (organizuje je np. Muzeum Narodowe w Warszawie czy Muzeum Historii Żydów Polskich w Warszawie).

Rozwiązania techniczne potrzebne do udostępnienia informacji i zbiorów osobom głuchym nie są skomplikowane ani organizacyjnie, ani technologicznie. Na rynku istnieje przynajmniej 5 podmiotów, które umożliwiają skorzystanie z tłumaczenia online. Przygotowanie tekstów i nagranie tłumaczeń w PJM też nie nastęca żadnych trudności. Wystarczy prosta kamera lub aparat fotograficzny z możliwością nagrywania, wolna przestrzeń o jednolitym tle (nie musi to być studio filmowe) oraz bezpłatny program do edycji wideo, żeby przygotować przewodnik w PJM. Są też podmioty wyspecjalizowane w takich usługach (ich wykaz znajduje się w rozdziale 8.). Największym ograniczeniem w tym wypadku może być dostęp do tłumacza PJM. Takich tłumaczy można szukać w organizacjach pozarządowych (np. Polski Związek Głuchych), szkołach i duszpasterstwach, a także firmach świadczących usługi związane z tłumaczeniem. Tłumaczem na potrzeby przygotowania filmu może być zarówno osoba słyszająca, jak i osoba głucha, ponieważ takie tłumaczenia przygotowuje się z wersji pisemnej (zwykle z wykorzystaniem promptera – oprogramowanie dostępne bezpłatnie). Mobilne przewodniki w PJM można wykonać wykorzystując tablet (7, ale lepiej 10 cali), który nie musi mieć dostępu do Internetu. Takie rozwiązanie może być też tańsze niż zakup dedykowanych urządzeń (np. wideotelefonów).

Usługi dostępne dla osób słabosłyszących (pętla indukcyjna, napisy, napisy na żywo, itp.)

Zapewnienie dostępności osobom słabosłyszącym polega przede wszystkim na zapewnieniu alternatywy w dostępie do komunikatów nadawanych głosem. Osoby słabosłyszące funkcjonują wykorzystując język polski i słuch. Należy więc zapewnić im alternatywę dla tych informacji, które osoby słyszające otrzymują za pośrednictwem dźwięku (przede wszystkim w formie pisemnej) oraz wzmacniać i ułatwiać słyszenie tam, gdzie to możliwe. W tej części opracowania na przykładzie projekcji filmu omówione zostaną wszystkie usługi dostępne dla osób słabosłyszących.

Obsługę osób słabosłyszących ułatwią następujące rozwiązania:

- właściwa organizacja kasy,
- pętla indukcyjna stanowiskowa,
- właściwe oznaczenia możliwości korzystania z pętli,
- pętla na sali projekcyjnej,
- napisy w filmie,
- informacja o usługach dostępnych na stronie internetowej instytucji.

Osoby słabosłyszące często wspomagają słuch odczytywaniem mowy z ust. Nie znaczy to, że są w stanie zawsze odczytać wypowiedzi osoby, którą widzą pierwszy raz w życiu, ale organizacja kasy i punktu informacyjnego może umożliwiać lub utrudniać ten proces. Kasa (i punkt informacyjny) powinny być zorganizowane w taki sposób, żeby klient widział kasjera. Niepożądane są więc wszelkiego rodzaju szyby czy konieczność schylania się, żeby mówić „do okienka”. Za kasjerem nie należy umieszczać źródła światła. Dzięki temu osoba odczytująca mowę z ust nie będzie miała problemów z dostrzeżeniem szczegółów. Oświetlenie powinno być miękkie, a źródło światła powinno oświetlać osobę sprzedającą od góry.

W kasie powinna być zastosowana pętla indukcyjna stanowiskowa. Jest to urządzenie, które współpracuje z aparatami słuchowymi i w ten sposób ułatwia komunikację. Pętla stanowiskowa to

kompaktowe urządzenie, które zawiera w sobie mikrofon, wzmacniacz, emiter pola i zasilanie (często w formie akumulatora żeby zapewnić możliwość przenoszenia urządzenia). Pętla działa w ten sposób, że przekazuje głos za pośrednictwem pola elektromagnetycznego. Znajdujący się w urządzeniu emiter działa w zasięgu około 1 metra od urządzenia. Jeśli w tym miejscu znajduje się osoba słabosłysząca korzystająca z aparatu umożliwiającego przełączenie trybów pracy (obecnie są to niemal wszystkie dostępne na rynku aparaty słuchowe) będzie mogła usłyszeć dźwięk czystszy i wyraźny. Zaletą pętli jest też to, że przy jej wykorzystaniu aparat odbiera to, co trafia do mikrofonu czyli głos a nie dźwięki z tła. Pętla indukcyjna stanowiskowa może być przenośna i działać bez podłączenia do prądu. Ważne jest, żeby miejsca, gdzie jest zainstalowana lub stosowana pętla, były oznaczone. Służy do tego znak „przekreślonego ucha” z literką T.

Sala projekcyjna powinna być wyposażona w pętlę indukcyjną „stałą”. Urządzenie działa na takiej samej zasadzie jak pętla stanowiskowa, ma jednak inną konstrukcję. Wzmacniacz pętli podłączony jest do systemu nagłaśniającego (wejście) i do przewodu ułożonego wokół całego pomieszczenia. Przewód ten może zostać na stałe przymocowany do ścian i ukryty np. w listwie przypodłogowej. W zasięgu pola znajduje się cała powierzchnia wewnętrzna figury geometrycznej, którą tworzy przewód (zależnie od kształtu sali). Urządzenie to powinno być na stałe podłączone do systemu nagłaśniającego i dostępne bez żadnych dodatkowych czynności podczas każdej projekcji. Pętla powinna być oznaczona w taki sam sposób jak pętla stanowiskowa. Przed każdym filmem należy emitować pisemny i głosowy komunikat o możliwości skorzystania z pętli i konieczności przełączenia trybu w aparacie słuchowym. Korzystanie z pętli jest dużo bardziej komfortowe dla osób słabosłyszących niż oglądanie filmu z dźwiękiem odbieranym z głośników. Dźwięk jest czystszy, wyraźniejszy i dialogi są bardziej zrozumiałe.

Niezależnie od stosowania pętli indukcyjnych wszystkie emitowane materiały powinny zawierać napisy. Umieszczanie napisów powinno być standardem we wszystkich materiałach wideo.

Poprawnie przygotowane napisy charakteryzują się kilkoma podstawowymi cechami:

- muszą być pełne – czyli w miarę możliwości zawierać pełną treść przekazywaną przy pomocy dźwięku,
- muszą obejmować istotne z punktu widzenia odbiorcy informacje o dźwiękach innych niż mowa, które mają wpływ na odbiór treści (np. rodzaj muzyki, która wzmacnia przekaz),

- nie mogą przesłaniać osób i oryginalnych napisów znajdujących się w materiale filmowym,
- muszą być prawidłowo zsynchronizowane z materiałem multimedialnym,
- mogą zawierać rozróżnienie kolorystyczne, pomagające śledzić dialogi kilku postaci.

Napisy mogą być przygotowane w formie otwartej lub zamkniętej. Napisy otwarte to takie, które umieszczone są na stałe w materiale audiowizualnym. Ich zaletą jest to, że ich wyświetlanie nie wymaga od odbiorcy dodatkowych działań. Napisy zamknięte – czyli takie, które zawarte są w osobnym pliku i zsynchronizowane z materiałem multimedialnym przy pomocy znaczników czasu. Odbiorca ma możliwość powiększania, przyspieszania i spowalniania napisów, a także zmiany koloru i czcionki. Napisy zamknięte wymagają aktywności użytkownika, który musi je włączyć/wyłączyć. Są obsługiwane przez większość dostępnych odtwarzaczy wykorzystywanych w sieci. Co ważne, np. odtwarzacz wbudowany w serwis Youtube.com pozwala na opublikowanie razem z filmem różnych wersji językowych napisów, a więc na zapewnienie dostępności na szerszą skalę¹².

Podczas wydarzeń kulturalnych można stosować także „napisy na żywo”. Usługa ta polega na przygotowywaniu na bieżąco napisów do wypowiedzi uczestników. Technika polega na wykorzystaniu oprogramowania do rozpoznania mowy i zmiany jej na tekst, wspieranego prowadzoną na żywo korektą tej zamiany i wyświetlaniem napisów z jak najmniejszym opóźnieniem. Rozwiązanie to jest dostępne w Polsce. Przykładem wydarzenia, na którym było stosowane, jest zrealizowana we wrześniu 2014 roku konferencja Forum Dostępnej Cyberprzestrzeni poświęcona usługom dostępowym w telewizji.

Informacje o wszystkich usługach dostępowych muszą się znajdować na stronie internetowej. Osoby z niepełnosprawnościami często przygotowują się do wizyty w konkretnym miejscu szukając w Internecie informacji dotyczących dostępności. Dostarczaniu takich informacji służy np. www.niepelnosprawnik.pl, ale informacje te powinny znajdować się na stronie instytucji kultury. Przykładem dobrze przygotowanego opisu usług jest Muzeum Miasta Łodzi (<http://dostepne.muzeum-lodz.pl/index.php/udogodnienia>).

Usługi dostępne dla osób niewidomych (audiodeskrypcja, tyflografiki, audioprzewodniki, nawigacja itp.)

Osoby niewidome poznają świat przy pomocy dotyku i słuchu. Przygotowanie wydarzeń (np. wystaw albo pokazów filmów) dla tej grupy odbiorców wymagać będzie więc zastąpienia informacji, które przekazujemy przy pomocy obrazów, ich opisem i możliwością dotknięcia eksponatów.

Możliwość korzystania z dostępu do oferty kulturalnej i muzealnej opiera się na następujących narzędziach i usługach:

Audiodeskrypcja – jest to usługa polegająca na przygotowaniu opisu tych informacji dostępnych przy pomocy wzorku, które są istotne dla odbioru dzieła lub wydarzenia. Audiodeskrypcja dotyczy materiałów wideo oraz wydarzeń na żywo. W tym pierwszym przypadku polega na przygotowaniu dodatkowej ścieżki dźwiękowej do filmu, która opisuje to, co widz może oglądać na ekranie. Pokazy filmowe dla osób niewidomych zwykle są organizowane jako specjalne wydarzenia. Audiodeskrypcja

¹² Więcej o tworzeniu napisów w opracowaniu *Kiedy stosować napisy a kiedy język migowy? Głusi i słabosłyszący odbiorcy Internetu*, red. J. Piwowońska, Warszawa 2015, źródło: <http://www.fdc.org.pl/gallery/Kiedy-stosowa%C4%87-napisy-a-kiedy-j%C4%99zyk-migowy1.pdf> [dostęp: 26.09.2016].

na żywo natomiast jest zwykle realizowana z wykorzystaniem systemów FM (takich samych jak do tłumaczenia symultanicznego) lub odbiorników radiowych. W takim wypadku osoby niewidome mogą brać udział w wydarzeniach na równych zasadach z innymi osobami.

Tyflografiki – są to przestrzenne druki (uzupełnione w niektórych przypadkach napisami w alfabecie Braille'a) umożliwiające osobom niewidomym zapoznanie się z kształtami i proporcjami opisywanych przedmiotów.

Audioprzewodniki – wszędzie tam, gdzie do zwiedzania wykorzystuje się audioprzewodniki, powinny być one dodatkowo wyposażone w ścieżkę dźwiękową zawierającą audiodeskrypcję. Pozwoli to osobom niewidomym na korzystanie z tego sposobu zwiedzania. Dodatkowym uzupełnieniem oferty wystawienniczej powinna być możliwość dotknięcia przynajmniej niektórych eksponatów (można w tym celu przygotować specjalne rękawiczki).

Modele budynków, mapy przestrzenne itp. – modele przygotowane w dużej skali i umieszczone w pobliżu zabytkowych czy po prostu interesujących budynków są coraz bardziej popularne. Powinny być one przygotowane z materiału, który jest odporny na warunki atmosferyczne. Należy umieszczać je w przewidywalnych miejscach (oraz informować o tym, gdzie są na stronie internetowej) oraz dbać o ich czystość. Modele mogą przedstawiać pojedyncze budynki (np. model Bazyliki Mariackiej w Gdańsku), jak i całe założenia miejskie (np. średniowieczny Olsztyn – na rynku Starego Miasta w tym mieście).

Dostępność wydarzeń w tym wypadku to także zapewnienie bezpiecznej przestrzeni, w której będą mogły poruszać się osoby niewidome.

Z bezpieczeństwem związana jest przede wszystkim nawigacja. Osoby niewidome korzystają z pomocy przewodnika (człowieka), psa przewodnika, białej laski, nawigacji opartej na GPS lub beacon'ach. Mogą korzystać z jednej lub kilku pomocy równocześnie.

Bycie „okazjonalnym” przewodnikiem osoby niewidomej nie jest trudne i każdy z pracowników instytucji kultury powinien być przygotowany do udzielenia takiego wsparcia.

Osoba niewidoma może korzystać z psa przewodnika. W tym wypadku należy pamiętać o dwóch zasadach: po pierwsze, nigdy nie należy dotykać, rozpraszać czy denerwować psa. Po drugie, zgodnie z przepisami osoba niewidoma korzystająca z psa przewodnika może wejść z nim wszędzie tam, gdzie każdy inny człowiek. Jeśli wydarzenie czy impreza trwa długo, można zapytać o to, „czy potrzebna jest woda. Często właściciel psa ma ze sobą przenośną miskę i poprosi nas o jej napełnienie.

Ważnym elementem wpływającym na samodzielność osoby niewidomej jest biała laska. Służy ona do orientacji przestrzennej. Żeby osoba niewidoma przy jej pomocy zauważyła przeszkodę, musi ona „zaczynać się od ziemi”. Jeśli jest to np. tablica albo rama to dobrze żeby na dole pomiędzy „nogami” tablicy znajdowała się poprzeczka. W innym wypadku osoba niewidoma może wejść w taką tablicę, bo nie będzie wiedziała, że obie „nogi” tworzą całość i może potraktować je jak dwa słupki. Nie należy też umieszczać elementów odstających od ścian na wysokości głowy dorosłego człowieka i niesięgających do podłogi. Takie przedmioty czy plansze także nie będą widoczne dla osoby posługującej się białą laską.

Osoby niewidome do nawigacji wykorzystują także telefony z modułem GPS (na zewnątrz) i beacons¹³ (wewnątrz).

Informacje o wszystkich ww. usługach dostępowych muszą się znaleźć na stronie internetowej danej instytucji, a strona ta musi być przygotowana zgodnie ze standardem WCAG 2.0.

Organizację wydarzenia dostępnego dla osoby niewidomej można przedstawić na przykładzie koncertu plenerowego. Informacje o koncercie powinny być oczywiście umieszczone na stronie internetowej. Powinien się tam znaleźć dokładny opis przestrzeni, w której będzie odbywał się koncert (np. podział na sektory itp.) oraz opis sposobu dojazdu i powrotu zarówno transportem indywidualnym, jak i publicznym. Powinien być też podany kontakt telefoniczny do organizatora. Osoba niewidoma, która dotrze do bramek biletowych, powinna mieć możliwość skorzystania z pomocy przewodnika ze strony organizatora. Przewodnik taki powinien doprowadzić uczestnika koncertu do wybranego podczas zakupu biletu sektora lub miejsca. Ważne, żeby po drodze wyjaśnić, gdzie znajdują się toalety i punkty gastronomiczne. Przewodnik powinien albo zostać przez cały koncert z osobą niewidomą, albo pozostawić swój numer telefonu, żeby niewidomy uczestnik mógł skontaktować się z nim po zakończeniu koncertu lub w razie potrzeby. Jeśli ważnym elementem koncertu jest część wizualna, należy zapewnić audiodeskrypcję na żywo z wykorzystaniem systemu FM lub radia. Toalety i punkty gastronomiczne powinny być oznaczone beaconami ułatwiającymi dotarcie do nich (jeśli nie ma możliwości zapewnienia przewodnika). Szczególnie ważna jest możliwość skorzystania z usługi przewodnika po zakończeniu koncertu, ponieważ to wtedy osoba niewidoma może mieć największe kłopoty z dotarciem do komunikacji miejskiej czy parkingu.

Usługi dostępne dla osób słabowidzących (materiały w wersji elektronicznej, powiększony druk itp.)

Przygotowanie dostępnych wydarzeń dla osób słabowidzących to, podobnie jak w przypadku osób niewidomych, dwa aspekty: korzystanie z wydarzenia oraz bezpieczeństwo.

W tym pierwszym przypadku kluczowe jest zapewnienie możliwości zapoznania się z materiałami i informacjami o danym wydarzeniu na stronie internetowej zgodnej ze standardem WCAG 2.0. Ewentualne materiały przygotowane w formie pisemnej (ulotki, katalog wystawy itp.) powinny być dostępne w wersji elektronicznej także na miejscu (np. na tablecie) z możliwością powiększenia druku, zmiany kontrastu czy zmiany koloru. Nie ma potrzeby przygotowywać materiałów w druku powiększonym na papierze, jeśli zapewniona jest wersja elektroniczna, która jest bardziej uniwersalna.

Podobnie jak w przypadku osób niewidomych, osoby słabowidzące mogą z powodzeniem korzystać z audioprzewodników.

Kwestie bezpieczeństwa dla osób słabowidzących to stosowanie w budynku oznaczeń kontrastowych na schodach i krawężniach (szczegóły w rozdziale 3.) oraz zapewnienie w miarę regularnych kształtów pomieszczeń (ułatwia to nawigację).

¹³ Beacons to małe nadajniki działające w oparciu o technologię bluetooth, które umożliwiają oznaczenie pomieszczeń lub miejsc wewnątrz budynków.

Usługi dostępne dla osób z niepełnosprawnością intelektualną (tekst łatwy do czytania itp.)

Osoby z problemami poznawczymi powinny mieć możliwość uczestnictwa w kulturze na równi z innymi osobami. Zwykle będą one odwiedzały placówki kultury w grupach zorganizowanych. Jak zauważają autorki opracowania *Osoby z niepełnosprawnością intelektualną w muzeum*¹⁴, najważniejsze będzie przygotowanie zespołu muzeum do wizyty. Osoby z niepełnosprawnością intelektualną powinny być traktowane adekwatnie do wieku, należy zwracać się do nich w taki sam sposób, jak do innych zwiedzających. W przypadku, gdy zwiedzający z niepełnosprawnością intelektualną zachowuje się w sposób nieadekwatny do miejsca, należy wprost zwrócić na to uwagę, wyjaśniając dlaczego np. głośny śmiech czy ciągłe mówienie jest niestosowne.

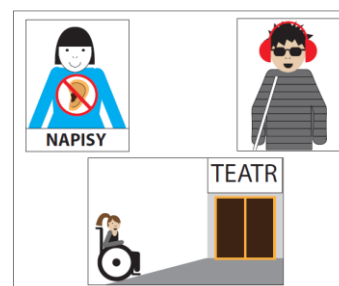
Jednym ze sposobów zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnością intelektualną jest stosowanie „tekstu łatwego do czytania”. Poniżej zaprezentowano fragment takiego opracowania.

Tekst podstawowy¹⁵:

Działania na rzecz udziału osób z niepełnosprawnościami w życiu kulturalnym są w Polsce rozproszone. Mimo przepisów zapewniających osobom z niepełnosprawnościami dostęp do kultury i rekreacji, nie ma ogólnych regulacji wymuszających zmiany w instytucjach kultury. Główną rolę w tym obszarze nadal odgrywają organizacje pozarządowe, a nie instytucje. Przykładem są polskie teatry w dużych miastach, które udostępniają audiodeskrypcję i napisy – głównie z inicjatywy organizacji pozarządowych. Także w muzeach, które organizują oprowadzania i warsztaty dla odbiorców z niepełnosprawnościami oraz szkolenia pracowników, działania aranżują organizacje

Tekst łatwy do czytania:

Przepisy polskiego prawa zapewniają osobom z niepełnosprawnościami dostęp do kultury i rekreacji. Niestety, nie wszystkie instytucje kultury stosują te przepisy w praktyce. Teatry w dużych miastach często mają ułatwienia dla osób z niepełnosprawnościami. Dla osób niesłyszących są to najczęściej napisy. Dla osób niewidomych jest to audiodeskrypcja.

Zasady przygotowania tekstu łatwego do czytania:

Warto również podkreślić, że standardy „tekstu łatwego do czytania” są użyteczne w formułowaniu przekazu nie tylko dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, ale także dla tych, dla których język

¹⁴ M. Zakrzewska, M. Zima-Parjaszewska, *Osoba z niepełnosprawnością intelektualną w muzeum*, [w:] *ABC Gość niepełnosprawny w muzeum, cz. 2 Niepełnosprawność intelektualna, autyzm, grupy zróżnicowane*, Szkolenia Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, 7/2015.

¹⁵ Społeczny Raport Alternatywny z wdrażania w Polsce Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami, red. J. Zadrożny, Warszawa 2015, źródło: www.konwencja.org.

informacji nie jest pierwszym językiem, lub dla osób, które z innych powodów (np. urazu powypadkowego) mają trudności z czytaniem. Najważniejsze zasady:

-
1. **Poznaj odbiorców tekstu, ich zdolności do przyswajania nowych informacji i potrzeby komunikacyjne.**
 2. **Jeśli to możliwe, zaangażuj osoby z niepełnosprawnością intelektualną w proces redagowania informacji, tekstu, przekazu skierowanego do nich.**
 3. **Używaj prostego języka:**

-
- a. **usuń z tekstu zbędne szczegóły, pozostaw tylko najważniejsze informacje,**
 - b. **nie używaj słów żargonowych, specjalistycznych, opisujących szczegóły techniczne, skrótów, słów zaczerpniętych z języków obcych,**
 - c. **używaj prostych zdań pojedynczych, unikaj zdań wielokrotnie złożonych,**
 - d. **używaj prostej interpunkcji, unikaj średników, dwukropków, myślników, zbyt wielu przecinków,**
 - e. **w tekście zwracaj się bezpośrednio do czytelników,**
 - f. **używaj cyfr zamiast słów,**
 - g. **nie używaj dużych liczb i wyrażeń procentowych – zamiast „5” napisz „kilka”,**
 - h. **jasno określ, co trzeba zrobić z daną informacją, np. zapamiętaj, przekaz rodzinie, odpowiedz.**

-
4. **Rozplanuj tekst i rysunki na stronie zgodnie z zasadami:**

-
- a. **używaj dużej czcionki – co najmniej 12 pkt dla zwykłego tekstu i co najmniej 14 pkt dla tytułów, śródtytułów oraz ważnych informacji,**
 - b. **używaj czcionki prostej, tzw. bezszeryfowej (np. Arial lub Univers), bez ozdobników,**
 - c. **nie używaj czcionki w kolorach białym i żółtym,**
 - d. **jeśli stosujesz papier kolorowy, upewnij się, czy jest widoczny kontrast między nim a czcionką,**
 - e. **informacje drukuj na papierze matowym, który nie daje odbłasku, i na tyle grubym, aby tekst nie prześwitywał na drugą stronę,**
 - f. **nie wpisuj tekstu bezpośrednio nad zdjęciem lub rysunkiem,**
 - g. **unikaj większych fragmentów tekstu pisanych wielkimi literami, pochyłym drukiem lub podkreślonych,**
 - h. **informacje bardzo ważne ujmij w ramkę i zaznacz pogrubioną czcionką,**
 - i. **nie formatuj tekstu, pozostaw prawy brzeg niewyrównany,**

-
- j. nie przenoś słów za pomocą myślnika,
 - k. zdanie rozpocznij i zakończ na tej samej stronie,
 - l. zastosuj przejrzysty spis treści i wyraźne nagłówki, tytuły oraz śródtytuły.
-

5. Wspieraj tekst ilustracjami:

- a. wybieraj ilustracje (zdjęcia, rysunki, symbole), które najlepiej objaśniają tekst – kluczowe słowo lub ideę,
 - b. wyraźnie zaznacz, która część tekstu odnosi się do danego rysunku,
 - c. nie używaj zbyt wielu symboli, z wyjątkiem sytuacji gdy wiesz, że osoby czytające tekst swobodnie się nimi posługują,
 - d. ilustracje umieszczaj w jednej linii z tekstem, którego dotyczą, a nie powyżej lub poniżej słów,
 - e. używaj rysunków prostych, ale nie dziecinnych czy protekcyjnych, nie powinny one zawierać zbyt wielu detali, powinny być bez cieniowania,
 - f. używając zdjęć, pamiętaj, że najbardziej przyciągają wzrok te, na których jest twarz (np. obok tekstu warto umieścić fotografię jego autora).
-

- 6. Jeśli możesz docierać z informacjami do odbiorców z niepełnosprawnością intelektualną przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii dźwiękowych i obrazkowych (nagrania, filmy na płytach CD i DVD, pliki przesyłane przez Internet) zamiast druku, rób to jak najczęściej, bo wiele osób z tym rodzajem niepełnosprawności woli (lub może) słuchać i oglądać niż czytać. Pamiętaj jednak, aby nagrania były krótkie i zawierały najważniejsze informacje¹⁶.
-

Usługi dostępne dla osób mających trudności z poruszaniem się (sposób organizacji wystaw i wydarzeń)

Dostępność dla osób mających trudności z poruszaniem się to przede wszystkim stosowanie rozwiązań architektonicznych i organizacyjnych opisanych w rozdziale 3. Należy jednak pamiętać, że samo dostanie się do budynku to nie wszystko. Warto organizować wystawy w taki sposób, żeby najważniejsze eksponaty były umieszczone na wysokości około 90 centymetrów. Będzie je można wtedy wygodnie obejrzeć także z wysokości osoby korzystającej z wózka. Informacje (np. teksty lub plansze) umieszczane wyżej powinny być, w miarę możliwości powtórzone na mniejszej wysokości. W miejscach, które są całkowicie niedostępne i nie ma możliwości stosować racjonalnych usprawnień (np. wieża zabytkowego zamku) powinno się instalować kamerki umożliwiające zobaczenie panoramy

¹⁶ Informacja dla wszystkich. Europejskie standardy przygotowania tekstu łatwego do czytania i zrozumienia, BON, Warszawa 2010.

miasta. Bo przecież przede wszystkim w takim celu zwiedzający odwiedzają takie miejsca. Organizując wystawy i prezentacje warto pamiętać także o zapewnieniu miejsc do odpoczynku. Najlepiej jeśli będzie to miejsce, z którego można się przypatrywać eksponatom (np. obrazom). Korzyść z ław czy krzeseł ustawionych na środku sali ekspozycyjnej będzie na pewno większa niż z umieszczonych w jakimś ustronnym miejscu. Z takiego miejsca do wytchnienia będą mogli oczywiście skorzystać wszyscy zwiedzający, a nie tylko osoby mające trudności z poruszaniem się. Modele budynków (opisane w części dotyczącej usług dla osób niewidomych) będą też oczywiście sposobem na przybliżenie całego obrazu zabytku dla osób mających problemy z poruszaniem się.

Wśród racjonalnych usprawnień możliwych do zastosowania dla osób poruszających się na wózkach są tzw. schodołazy. Jest to urządzenie pozwalające pokonać schody bez nadmiernego wysiłku. Większość schodołazów wymaga obsługi osób trzecich. Warto pamiętać, żeby schodołaz był zawsze naładowany (sprawdzać i w razie potrzeby doładowywać) oraz dostępny. Nawigacja schodołazem nie wymaga specjalnych umiejętności, warto jednak przeszkolić w tym zakresie wszystkich pracowników, żeby uniknąć sytuacji, w której osoba na wózku nie będzie mogła dostać się do budynku, ponieważ jedyna osoba przygotowana do obsługi urządzenia będzie akurat na urlopie. Schodołazy mają swoje ograniczenia – nie każdy wózek (szczególnie wózki aktywne i elektryczne) będzie pasował do danego sprzętu. W takim wypadku do schodołazu powinien być zapewniony pasujący wózek oraz możliwość, by przesiąść się na niego. Nie każda osoba z niepełnosprawnością będzie mogła i chciała z takiej możliwości skorzystać. O usługach dostępnych i ograniczeniach w ich korzystaniu należy informować na stronie internetowej. Osoby z niepełnosprawnościami bardzo często szukają takich informacji przed skorzystaniem z oferty jakiejś placówki. Pełna i szczegółowa informacja ułatwi zwiedzanie i oszczędzi nerwów i ewentualnych rozczarowań zarówno odbiorcom działań instytucji kultury, jak i ich pracownikom.

ROZDZIAŁ 5. Strona internetowa i materiały/systemy elektroniczne spełniające standard WCAG 2.0. Opis najważniejszych wymagań odnośnie stron internetowych i dokumentów elektronicznych

Standardy odgrywają w informatyce bardzo ważną rolę. Wraz ze wzrostem ilości usług i zasobów cyfrowych ich dostępność dla każdego użytkownika staje się coraz ważniejszym tematem.

Dostępność WWW to dziedzina wiedzy zajmująca się problematyką tworzenia materiałów cyfrowych dostępnych dla jak najszerszego grona odbiorców, ale także zbiór praktyk, których celem jest usuwanie barier uniemożliwiających korzystanie ze nich osobom z niepełnosprawnościami. Jeśli strona internetowa jest dostępna, to swobodnie mogą posługiwać się nią wszyscy użytkownicy Internetu, niezależnie od problemów ze wzrokiem, słuchem, poruszaniem się, czy z rozumieniem tekstu.

Tworzenie i redagowanie dostępnych stron internetowych to obowiązek, który nakłada na nas prawo:

ustawa o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne nakłada na te podmioty obowiązek publikowania informacji w sposób dostępny dla osób niepełnosprawnych (art. 18). Zobowiązanie to zostało uszczegółowione w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych w paragrafie 19:

„§ 19. W systemie teleinformatycznym podmiotu realizującego zadania publiczne służące prezentacji zasobów informacji należy zapewnić spełnienie przez ten system wymagań Web Content Accessibility Guidelines (WCAG 2.0), z uwzględnieniem poziomu AA, określonych w załączniku nr 4 do rozporządzenia.”

Instytucja, której strona spełnia wymogi dostępności, ma pewność, że jej oferta dociera poprzez Internet do szerokiego grona odbiorców, nikogo przy tym nie pomijając i nie wykluczając. Z kolei znajomość zasad WCAG 2.0 pozwala odbiorcom ocenić jakość stworzonej witryny internetowej.

Osoby i organizacje, które używają WCAG, są bardzo zróżnicowane. W celu zaspokojenia zmieniających się potrzeb odbiorców, rekomendacje zawarte w standardzie zostały podzielone na cztery warstwy:

Warstwa zasad, podzielona na cztery filary:

- 1. Postrzegalność** – zasada ta określa, że informacje muszą być przedstawiane użytkownikom tak, by byli w stanie je dostrzec. Żadna informacja ani komponent strony nie mogą być niewidzialne dla wszystkich zmysłów użytkownika. Najważniejsze przesłanki tej części to:
 - elementy graficzne i inne niebędące tekstem muszą mieć czytelną i zrozumiałą alternatywę tekstową, umożliwiającą osobom niewidomym zrozumienie danego zdjęcia, animacji. Ile razy spotkaliśmy się z pustymi znacznikami? Nawet jeśli je wypełniamy, robimy to zbyt powierzchownie. Co bowiem powie niewidomemu opis „Ścieżka” do zdjęcia nowo otwartego parku? Opiszmy więc zdjęcia z myślą o tych, którzy nie mogą ich zobaczyć. Trzymając się zdjęcia parku napiszmy:”Park Centralny – w kadrze ścieżka główna oraz fontanna. Doskonałe miejsce na spacery jeśli lubisz piękny śpiew ptaków”. Elementy czysto dekoracyjne, niemające związku z artykułem, powinny posiadać puste znaczniki;
 - materiały audio, takie jak wywiady, wykłady czy audycje powinny mieć transkrypcję tekstową, natomiast filmowe – napisy dla osób niesłyszących. Ponadto sterowanie odtwarzaczem musi być dostępne z poziomu klawiatury – osoby niewidome nie używają przecież myszy. Pliki multimedialne powinny być udostępnione w formie alternatywnej.
 - tabele prezentujące dane muszą posiadać nagłówki oraz być zbudowane w najprostszy możliwy sposób. Nie mogą natomiast stanowić konstrukcji strony;
 - istotne informacje nie mogą opierać się jedynie na zmysłach;;
 - kolor nie może być jedynym sposobem wyróżnienia tekstu, a odnośniki muszą być wyraźnie widoczne. Linki natomiast prezentujemy tak, aby wyraźnie różniły się od tła i otaczającego je tekstu;
 - unikajmy stosowania muzyki w tle strony. Jeśli z jakiegoś powodu jednak musisz ją mieć – pamiętaj, aby dać możliwość jej zatrzymania lub ściszenia z poziomu klawiatury. Dotyczy to wszystkich dźwięków trwających dłużej niż 3 sekundy;
 - kontrast wszystkich elementów na stronie powinien wynosić minimum 4,5:1;
 - informacje na stronie powinny być w pełni widoczne po powiększeniu strony dwukrotnie używając przy tym narzędzi przeglądarki – tekst nie może na siebie nachodzić w żadnym miejscu. Najlepiej, jeśli cała strona mieści się na ekranie bez konieczności przewijania jej poziomo;
 - zawartość plików PDF czy DOC powinna być dostępna dla osób niewidomych – tworzenie pliku PDF zawierającego zeskanowany dokument odpada, gdyż tekst w takim przypadku wcale nie jest tekstem, a tylko jego obrazem, co za tym idzie – nie jest on widoczny dla czytelników ekranu.
- 2. Funkcjonalność** – użytkownicy muszą być w stanie obsłużyć interfejs strony, czyli interfejs nie może wymagać żadnych czynności, których użytkownicy nie potrafią wykonać. Najważniejsze przesłanki tej części to:
 - ostrożnie z animacjami – szybko poruszające się teksty, w szczególności w kolorze czerwonym, stanowią poważne zagrożenie dla epileptyków. Jeśli jakiegokolwiek elementy zmieniają swoją pozycję na stronie dynamicznie, musimy dać użytkownikowi możliwość zatrzymania tego procesu za pomocą klawiatury;

- każdy pojedynczy element strony powinien być dostępny bez użycia myszy – pułapki klawiaturowe (focus) są nie do zaakceptowania. Jeśli użytkownik wejdzie do formularza za pomocą klawiatury, to musi mieć również możliwość opuszczenia go;
 - czas – bardzo skomplikowana zasada, warto więc na chwilę się przy niej zatrzymać. Otóż zasada ta mówi, że dla każdej funkcjonalności, która posiada limity czasowe, musimy udostępnić użytkownikowi możliwość jej kontroli. W praktyce musimy zapewnić co najmniej jedną z następujących funkcjonalności:
 - możliwość wyłączenia – użytkownik może wyłączyć odliczanie przed upływem czasu;
 - lub
 - dostosowanie – użytkownik ma możliwość przedłużenia czasu dostępności zawartości co najmniej 10-krotnie;
 - lub
 - przedłużenie – użytkownik musi być ostrzeżony o kończącym się czasie co najmniej 20 sekund przed jego upływem i mieć możliwość szybkiej reakcji (np. poprzez naciśnięcie danego przycisku na klawiaturze) skutkującej przedłużeniem odliczania. Od tej reguły są jednak pewne wyjątki:
 - gdy limit czasu jest kluczowy, gdyż dotyczy wydarzenia mającego miejsce w czasie rzeczywistym i nie ma możliwości jego przedłużenia. Dotyczy to np. aukcji;
 - lub
 - gdy limit czasu jest kluczowy, gdyż przedłużenie lub usunięcie go może skutkować unieważnieniem fundamentalnej funkcjonalności, która to nie może zostać dostarczona w inny sposób;
 - lub
 - limit czasu wynosi więcej niż 20 godzin;
 - każda funkcja odświeżająca zawartość strony w sposób dynamiczny, która rusza automatycznie musi mieć opcję jej zatrzymania, ukrycia lub dostosowania częstotliwości. Wyjątkiem podobnie jak w poprzednim punkcie jest sytuacja, w której odświeżanie jest kluczowe dla danej funkcjonalności;
 - dla dużych serwisów, gdzie w nawigacji głównej jest dużo odnośników, zaleca się zastosowanie linku pozwalającego w prosty sposób przejść do głównej treści strony.
 - tytuł strony powinien być spójny, zwięzły i unikalny oraz dobrze odzwierciedlać zawartość strony;
 - do każdej treści na stronie powinny prowadzić co najmniej dwie różne drogi – zawsze należy zastosować chociaż dodatkowy sposób nawigacji poza tą główną. Może to być mapa strony czy wyszukiwarka;
 - podstrony powinny być oparte o nagłówki (h1 – h6), przy czym h1 zarezerwowany powinien być dla tytułu strony i pojawiać się tylko raz. Współczesne czytniki ekranu dają możliwość „przeskakiwania” po nagłówkach, co znacząco pomaga dostać się do konkretnej, interesującej nas informacji. W związku z tym nagłówki powinny być używane w taki sposób, aby łącznie z resztą artykułu stanowiły spójną treść;
 - nawigacja powinna być zbudowana w sposób spójny i logiczny.
3. **Solidność** – informacje przedstawione na stronie oraz działanie strony muszą być zrozumiałe. Najważniejsze przesłanki tej części to:

- język na stronie wielojęzycznej lub dla dokumentów do pobrania w wielu wersjach językowych powinien być określony w sposób umożliwiający rozpoznanie go osobom niewidomym;
 - zdecydowanie nie powinniśmy otwierać automatycznie żadnych okien, kart bez wiedzy użytkownika;
 - zmiana kontekstu na stronie może mieć miejsce tylko po zatwierdzeniu jej przez użytkownika;
 - formularze:
 - pola obowiązkowe muszą być oznaczone w sposób wyraźny i zrozumiały – idealnym rozwiązaniem jest po prostu dopisanie „(wymagane)” tuż za etykietą.
 - jeśli wymagamy konkretnego formatu danych podawanych przez użytkownika, to powinniśmy ten format jasno określić, najlepiej w sposób tekstowy;
 - w przypadku odrzucenia formularza w związku z błędami w formularzu konieczne są sugestie dotyczące usunięcia tych błędów. Jeśli użytkownik podał niepoprawny e-mail, to należy go o tym poinformować wskazując pole e-mail jako przyczynę niepowodzenia;
 - powinniśmy dać użytkownikowi szansę na zrewidowanie i modyfikację podanych przez niego danych przed ostatecznym zatwierdzeniem. Dobrym przykładem jest strona podglądu zamówienia podczas procesu zakupu online. Po podaniu adresu (lub adresów, jeśli adres dostawy jest inny), wybraniu metod dostawy i zapłaty, najczęściej widzimy stronę z podsumowaniem dającym szansę na szybki powrót do danej sekcji formularza i edycję poszczególnych pól.
4. **Zrozumiałość** – strona musi być zbudowana poprawnie, aby przeglądarki internetowe oraz programy asystujące mogły ją rzetelnie zinterpretować.
- Najważniejsze przesłanki tej części to:
- strona (i wszystkie jej podstrony) nie powinny zawierać błędów składniowych;
 - wszystkie ramki powinny posiadać tytuły.

Warstwa wytycznych

rozszerzająca zasady WCAG zawiera dwanaście kryteriów, których oznaczenia składają się z dwóch liczb: numeru zasady oraz numeru samej wytycznej (np. wytyczna 1.2). Wytyczne stanowią podstawowe cele, które powinny zostać spełnione przez autorów cyfrowych treści, aby uczynić je bardziej dostępne dla użytkowników z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Wytyczne zapewniają jedynie ramy i ogólne cele, aby pomóc autorom we wdrożeniu odpowiednich technik.

Warstwa kryteriów sukcesu

Dla każdej wytycznej, dostarczone są sprawdzalne kryteria sukcesu w celu umożliwienia zastosowania WCAG 2.0 tam, gdzie wymagane jest przeprowadzenie testów zgodności, m.in. w specyfikacjach projektowych, zakupach, regulacjach i umowach. W celu zaspokojenia potrzeb różnych grup i w różnych sytuacjach zostały określone trzy poziomy zgodności:

- a) **A (najniższy)** – zawiera rekomendacje, które twórcy stron muszą spełnić. Bez uwzględnienia wszystkich kryteriów na tym poziomie strona nie będzie dostępna dla całych grup użytkowników;

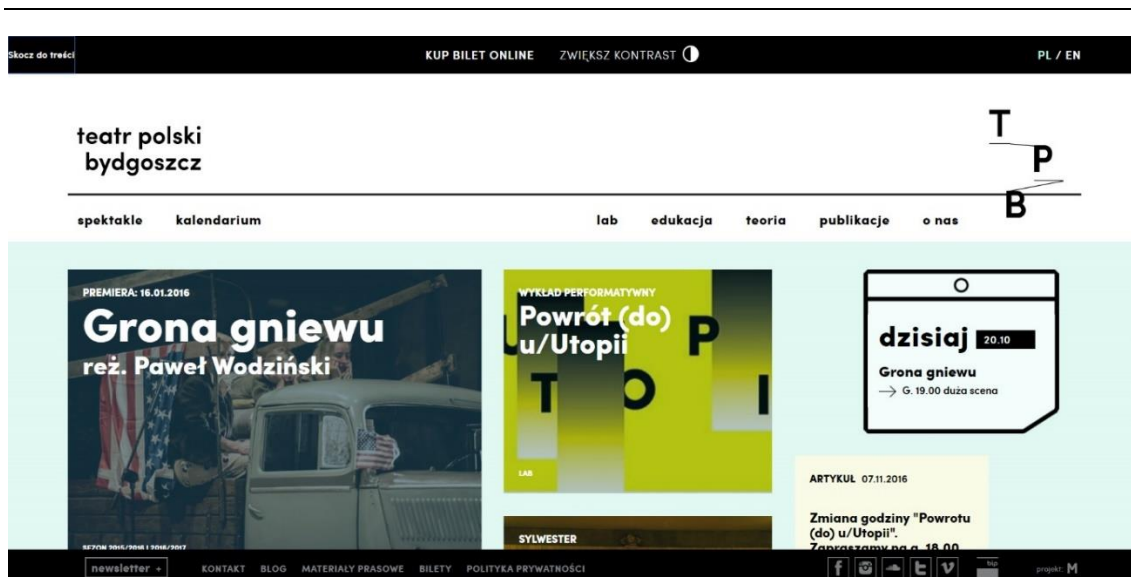
- b) **AA** – zawiera kryteria, które powinny zostać spełnione, inaczej niektóre grupy użytkowników mogą napotkać trudności przy dostępie do treści strony;
- c) **AAA (najwyższy)** – to zbiór rekomendacji, które mogą zostać spełnione, aby ułatwić niektórym użytkownikom dostęp do stron. W praktyce poziom ten jest bardzo trudny, a dla wielu stron niemożliwy do osiągnięcia, jednak jeśli się to uda, to możemy mówić o maksymalnym poziomie dostępności. Strony spełniające wszystkie kryteria na poziomie AAA są dostępne dla praktycznie wszystkich użytkowników Internetu.

Niższe poziomy zawierają się w wyższych, czyli strona zgodna z wytycznymi na poziomie AA musi spełniać wszystkie kryteria z poziomów A oraz AA. Podobnie strona zgodna z WCAG 2.0 na poziomie AAA musi spełniać kryteria z poziomów A, AA oraz AAA.

Warstwa dobrych praktyk

Dla każdej z wytycznych oraz kryteriów sukcesu, dokumentacja standardu WCAG 2.0 zawiera również dobre praktyki. Techniki dzielą się na dwie kategorie: te, które są wystarczające do spełnienia kryteriów sukcesu oraz wskazówki. Dobre praktyki wykraczają poza to, co jest wymagane przez poszczególne kryteria sukcesu i pozwalają autorom kompleksowo spełniać wytyczne. Dobre praktyki zawarte w standardzie WCAG 2.0 adresują również bariery dostępności, które nie są objęte testy kryteriów sukcesu.

Elementy powyższych warstw współpracują ze sobą w celu zapewnienia wskazówek stworzenia treści bardziej dostępnej, aby jak najlepiej zaspokajać potrzeby jak najszerszego grona użytkowników.

Strona Internetowa Teatru Polskiego w Bydgoszczy. Źródło: <http://www.teatrpolki.pl/>

[dostęp: 20.10.2016]

NOSPR PRZEJDŹ DO TREŚCI

KONCERTY I BILETY SIEDZIBA ORKIESTRA CENTRUM EDUKACJI MUZYCZNEJ AKTUALNOŚCI WSPIERAJĄNAS KONTAKT

pl / EN f t i S Szukaj

KONCERTY ABONAMENTOWE NOSPR

SEZON 2016/2017

DOWIEDZ SIĘ WIĘCEJ

NOSPR / WŁODEK PAWLIK TRIO / RANDY BRECKER / NIGHT IN CALISIA / 4 GRUDNIA 2016

WĘGIERSKA NARODOWA ORKIESTRA FILHARMONICZNA / JÁNOS KOVÁCS / 28 LISTOPADA 2016

PAŹDZIERNIK 2016

PN WT SR CZ PT SO ND

Strona Internetowa Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia. Źródło: <http://www.nospr.org.pl/pl/> [dostęp: 20.10.2016]

Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie

WCAG strona tekstowa strona kontrastowa

Wpisz szukaną frazę

Pałac i Park Pasaż Wiedzy E-sklep Kontakt

Twoja wizyta
Historia
Edukacja
O muzeum

Przyroda
Kultura Dostępna
Kalendarium
Kolekcja

Gis
Rezerwacje
Oferta komercyjna
E-sklep

Rozmiar czcionki: A-A+

Listopad w Wilanowie

Królewski Ogród Światła

Strona Internetowa Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie. Źródło: <http://www.wilanow-palac.pl/?m=w> [dostęp: 20.10.2016]

ROZDZIAŁ 6. Organizacja działalności edukacyjnej dla osób z różnymi niepełnosprawnościami

Działalność edukacyjna jest jednym z głównych zadań instytucji kultury. W związku z tym w rozdziale omówiony zostanie sposób organizacji takich zajęć dla osób z różnymi niepełnosprawnościami. Poniższe wskazówki w części dotyczącej dostępności będą dotyczyły zarówno zajęć dla dorosłych, jak i dla dzieci. W zakresie treści i sposobu komunikacji należy pamiętać, żeby dorosłe osoby z niepełnosprawnościami (nie tylko z niepełnosprawnością intelektualną) traktować jak inne osoby dorosłe. Poniższe opracowanie dotyczy tych aspektów, które nie zostały omówione w rozdziale 4.

Organizacja zajęć w polskim języku migowym i z wykorzystaniem tłumacza

Osoby głuche w Polsce posługują się polskim językiem migowym. Jest to, osobny od języka polskiego, język oparty na gramatyce pozycyjno-przestrzennej. Znajomość PJM wśród osób głuchych jest powszechna. Znajomość języka polskiego natomiast jest różna w zależności od poziomu wykształcenia, doświadczeń rodzinnych itp. Polski język migowy jest bardziej zróżnicowany regionalnie niż język polski (wynika to z krótszego niż w przypadku polszczyzny procesu ujednociania związanego z powszechną komunikacją na odległości większe niż kontakt osobisty). Język polski przeszedł (a właściwie wciąż przechodzi) proces ujednociania dzięki upowszechnieniu radia i telewizji (słuchając przedwojennych audycji Radia Lwów można zauważyć, że stosowana tam polszczyzna jest bardzo różna od tej stosowanej w rozgłośni warszawskiej Polskiego Radia, obecnie różnice pomiędzy np. Radiem RDC z Warszawy i Radiem Wrocław są znacznie mniejsze). Podobne procesy zachodzą w polskim języku migowym, ale są wolniejsze ponieważ swoboda komunikacji w PJM na odległość jest dostępna właściwie od około 10 lat (wprowadzenie szybkiej transmisji wideo i upowszechnienie kamer internetowych).

Prowadzenie zajęć w PJM z wykorzystaniem tłumacza niczym nie różni się od prowadzenia ich w innym języku obcym. Należy więc pamiętać o tempie mówienia i przestrzegać zasady, że na raz mówi tylko jedna osoba. Tłumaczenie na PJM odbywa się zwykle symultanicznie. Należy pamiętać, żeby dać tłumaczowi czas na odpoczynek i albo umożliwić zrobienie przerwy albo zapewnić dwóch tłumaczy.

Trudności, na jakie mogą napotkać prowadzący zajęcia w pracy z osobami słabosłyszącymi i głuchymi:

- duże zróżnicowanie grupy, jeżeli chodzi o sposób komunikacji;
- dobór odpowiedniej sali, np. niekorzystna będzie sala, w której okna umieszczone są od strony ulicy. Dobiegający hałas może utrudnić odbiór informacji;
- niewłaściwe oświetlenie;
- brak sprzętu multimedialnego;
- za mała ilość pomocy dydaktycznych;
- brak filmów instruktażowych z napisami;
- często osobom prowadzącym zajęcia z udziałem osób głuchych sprawia trudność stałe utrzymywanie kontaktu wzrokowego z uczestnikami i nie chodzenie po sali w trakcie mówienia;
- trudno jest im unikać notowania na tablicy z jednoczesnym omawianiem oraz posługiwania się fachowym słownictwem;

- często nie wiedzą jak zwrócić uwagę większej ilości osób, jak poprosić wybraną osobę o odpowiedź;
- konieczność spowolnienia prowadzenia wykładu z uwagi na fakt, że osoba głucha nie może jednocześnie przyswajać przekazu i pisać, bo obie czynności angażują jej wzrok;
- mają problem z oceną uzyskanej wiedzy czy zdobytych umiejętności.

Zasady pracy z osobami głuchymi¹⁷

- Osobę głuchą, jak każdą inną, należy traktować z szacunkiem.
- Nie wolno z góry zakładać, że głusi czegoś nie mogą, nie chcą i nie potrafią. Stereotypy związane z głuchotą są bardzo krzywdzące.
- Głusi nie są grupą jednorodną. Należy mieć to na uwadze i nigdy nie zakładać, że wszyscy tak samo migają, tak samo mówią i tak samo piszą po polsku.
- Domyślnym kanałem komunikacji z głuchymi jest polski język migowy, jednak warto zapytać głuchych o ich preferencje komunikacyjne.
- To, jak głusi mówią i piszą, w żadnym wypadku nie świadczy o ich możliwościach intelektualnych, poznawczych oraz komunikacyjnych. To też wcale nie oznacza, że głusi nie mają prawa czegoś nie rozumieć, nie wiedzieć i nie potrafić.
- Tam, gdzie tylko jest to możliwe, do pracy z głuchymi należy angażować głuchych.
- Jeśli określone zadanie musi być prowadzone przez osobę słyszącą, to należy zadbać o to, by była to osoba, która ma już doświadczenie w pracy z głuchymi. Jeśli taka osoba nie zna polskiego języka migowego, musi pracować z tłumaczem tego języka.
- Wszelkie materiały przeznaczone dla głuchych muszą być przygotowane w taki sposób, by były dla głuchych dostępne i zrozumiałe.

W czasie pracy z osobami głuchymi:

- zadbaj o dobre oświetlenie;
 - ogranicz hałasy;
 - zadbaj o to by być widocznym dla całej grupy;
 - mów stojąc twarzą do osoby głuchej;
 - mów wyraźnie, stosując krótkie zdania lub frazy;
 - nie odwracaj się podczas mówienia;
 - wspomagaj się pomocami wizualnymi;
 - stwórz możliwość korzystania z dostępnych rozwiązań technologicznych.
-

¹⁷ M. Sak, *Podręcznik Dobrych Praktyk w projekcie „4 kroki – wsparcie osób niesłyszących na rynku pracy II”*, Warszawa 2012.

Dobra praktyka

Prowadzącym zajęcia dla osób głuchych powinna być osoba głucha. Dobrą praktyką jest zatrudnianie osób głuchych wszędzie tam, gdzie jest to możliwe. Nie ma przeciwwskazań do pracy osoby głuchej w charakterze przewodnika w muzeum czy edukatora.

WARTO WIEDZIEĆ

Gdy prowadzący biegle posługuje się językiem migowym może korzystać ze znacznej większości przedstawionych metod pracy. Trudność może pojawić się w sytuacji pracy z książką, co związane jest z pisemną formą gramatyki języka polskiego oraz niezrozumiałym słownictwem, np. naukowym, specjalistycznym.

Gdy prowadzący nie posługuje się językiem migowym albo grupa jest zróżnicowana pod względem formy porozumiewania się i stopnia ubytku słuchu, stosuje się głównie metody słowne, tj. pogadanka, dyskusja, wykład, opis, opowiadanie. W tej sytuacji należy pamiętać o zasadach porozumiewania się za pomocą mowy. Zawsze należy wzbogacać spotkanie metodami wizualnymi korzystając z projektora multimedialnego, eksponatów, tablic itd.

Przygotowywanie materiałów edukacyjnych dla osób głuchych

Najlepsze materiały dla osób głuchych to materiały wykorzystujące polski język migowy. Mogą być to albo tłumaczenia materiałów przygotowanych w języku polskim – w takiej sytuacji należy dodać tłumaczenie na PJM albo materiały przygotowane w PJM – w takim wypadku osoby na filmie migają do siebie i do widzów. Przygotowując materiały edukacyjne albo stosujemy tłumaczenie na PJM tekstu – w takim wypadku tłumacz zajmuje cały ekran. Materiał taki nie musi być uzupełniany napisami. Jeśli treści umieszczamy np. w serwisie Youtube tekst, który jest tłumaczony na PJM może zostać przedstawiony w opisie filmu.

4 kroki - zaproszenie

Magdalena Dunaj

Subskrybuj 0

110 wyświetleń

+ Dodaj do ➔ Udostępnij *** Więcej

👍 0 🗨️ 0

Jeśli materiałem edukacyjnym jest prezentacja albo wideo tłumacz powinien zajmować około 50% ekranu. W takiej sytuacji będzie wygodnie dostępny dla osób głuchych korzystających z takiego rozwiązania.

YouTube PL Szukaj

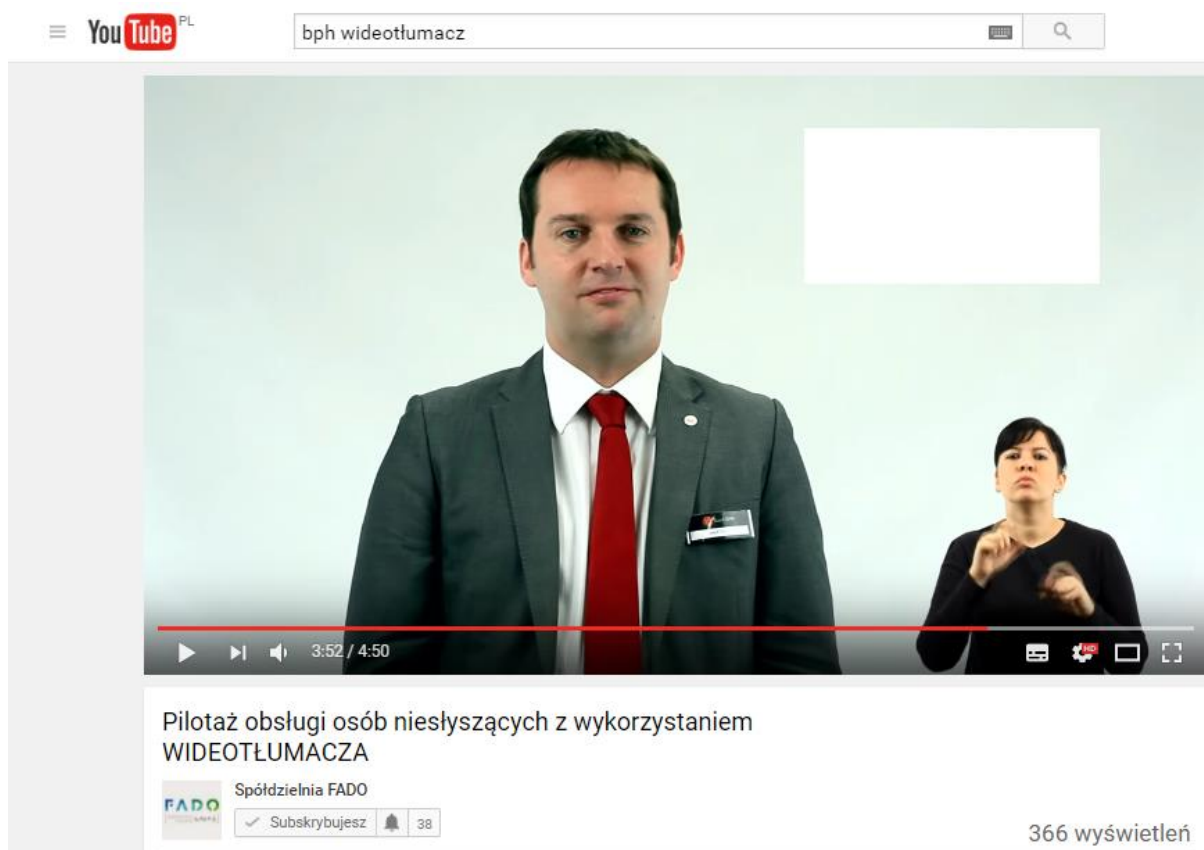
Wideo tłumacz języka migowego dostępny u Rzecznika Praw Obywatelskich

FADO Spółdzielnia FADO

Subskrybuj 38

27 wyświetleń

W przypadku dostosowywania filmów, które już powstały na potrzeby działalności edukacyjnej i jedynie dodajemy tłumacza powinien być on umieszczony w prawym dolnym rogu. Ważne, żeby umieszczenie tłumacza nie przesłaniało ważnych treści pojawiających się na ekranie. W takim wypadku należy w montażu przenieść czasowo tłumacza na lewą dolną stronę ekranu. Tłumacz powinien być do gotowego materiału wstawiany bez tła.

Organizacja zajęć dla osób z niepełnosprawnością intelektualną

Zaproponowane poniżej rozwiązania zostały opracowane przez panią Monikę Zimę-Parjaszewską i opisane w publikacji *Scenariusze zajęć dla selfadwokatów. Poradnik metodyczny dla profesjonalistów*¹⁸ wydanej w 2014 roku przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym (obecnie Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną). Poniżej prezentujemy podstawowe zasady pracy.

Rozpoczęcie zajęć

Pamiętaj o integracji i działaniach wymagających aktywności uczestników. Pytaj o ich zdanie i doświadczenia. Przygotuj materiały do wykonania wizytówek.

Wprowadzenie

Określ czas trwania zajęć. Przypomnij o aktywności wszystkich uczestników. Omów, czego będą dotyczyły zajęcia. Zaznacz, że temat jest bardzo ważny, ale wprowadzaj go najlepiej stopniowo wykorzystując efekt niespodzianki. Utrzymasz dzięki temu zainteresowanie grupy.

¹⁸ M. Zima-Parjaszewska, *Scenariusze zajęć dla selfadwokatów. Poradnik metodyczny dla profesjonalistów*, Warszawa 2014.

Kontrakt

Przygotujcie kontrakt i wszyscy go podpiszcie. Ważne, żeby kontrakt miał ciekawą formę graficzną. Pytaj uczestników o zasady, jakie mają Was wszystkich obowiązywać.

Osoby wspierające

Wykorzystuj udział osób wspierających. Mogą to być wolontariusze albo studenci. Powinni pomagać w pracach grupowych, moderować dyskusję czy aktywizować uczestniczki i uczestników. Pamiętaj, że osoby wspierające są też uczestnikami zajęć. Na takich samych zasadach jak osoby z niepełnosprawnością intelektualną.

Metody pracy

Scenariusze zajęć pozostawiają margines dla inicjatywy i pomysłowości osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz innych uczestników zajęć. Oznacza to, że prowadzący wprowadza do realizacji kolejne punkty programu, mając na uwadze przede wszystkim stopień zaangażowania osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz zgłaszane przez nich propozycje. Zajęcia mogą być prowadzone z wykorzystaniem różnorodnych, znanych metod szkoleniowych:

- miniwykładu;
- dyskusji;
- pracy indywidualnej;
- pracy w grupie;
- burzy mózgów;
- wypowiedzi indywidualnej na forum;
- odgrywania ról w scenkach rodzajowych.

Specyfika wykorzystania tych metod w pracy z osobami z niepełnosprawnością intelektualną polega na tym, że:

- czas przeznaczony na wykonanie zadań/czynności może być dłuższy;
- instrukcje wykonania zadania/ćwiczenia należy wprowadzać w kilku etapach;
- opisując zadanie/ćwiczenie należy posługiwać się wieloma przykładami;
- planując zadanie/ćwiczenie należy uwzględnić umiejętności i możliwości poznawcze każdej osoby z niepełnosprawnością intelektualną; jeśli ktoś nie potrafi pisać lub czytać, a ćwiczenie wymaga akurat tych umiejętności, można podzielić na zespoły uczestników/uczestniczki w taki sposób, by wspierali się nawzajem;
- osoby z niepełnosprawnością intelektualną mogą nie mieć dużego doświadczenia życiowego, do którego można się odwoływać w omawianiu konkretnych tematów, dlatego w rozmowie z nimi można wykorzystywać np. historie znane z mediów, artykuły prasowe, doświadczenie osób wspierających;
- duży nacisk należy położyć na element dramy w podejmowanych zagadnieniach.

Materiały pomocnicze

Większość z nich to materiały biurowe, z których na co dzień korzystasz: flamastry, kartki papieru, flipczart. Niektóre materiały będziesz musiał przygotować wcześniej. Postaraj się, by były one przygotowane w tekście łatwym do czytania i rozumienia. Bardzo pomocne są także gazety, ilustracje, które możesz wykorzystać na wiele sposobów.

Komunikacja

Oдно się do dorosłych uczestników z niepełnosprawnością intelektualną z szacunkiem. Traktuj ich jak dorosłych. Prowadząc zajęcia, musisz pamiętać o podstawowych zasadach komunikacji z osobami z niepełnosprawnością intelektualną:

- używaj prostego języka, ale wprowadzaj specjalistyczne słownictwo i tłumacz jego znaczenie;
- mniej mów, więcej pytaj, ale nie przestuchuj;
- staraj się zadawać pytania otwarte;
- upewnij się, że zostałeś zrozumiany;
- udzielaj informacji zwrotnych;
- w każdej grupie są osoby bardziej i mniej aktywne. Postaraj się kierować nie tylko pytania do całej grupy – „jak myślicie”, „powiedzcie”, ale także zadawaj pytania konkretnej osobie, zwracając się bezpośrednio do niej;
- czekaj na odpowiedź, poproś innych, by nie odpowiadali i pozwolili wypowiedzieć się osobie, która potrzebuje więcej czasu lub ma trudności komunikacyjne;
- prowadź zajęcia tak, by każda osoba miała możliwość osiągnięcia sukcesu.

Przerwy

Proponowany czas zajęć należy dostosować do możliwości grupy, jednak nie powinny one trwać dłużej niż 90 minut jednorazowo. Jeśli robisz przerwę, po powrocie przypomnijcie wspólnie, co działo się przed przerwą. Proponuj przerwę z uwzględnieniem biegu zajęć, napięcia, tematu.

Powyższe zasady prowadzenia zajęć dla osób z niepełnosprawnością intelektualną zostały omówione w publikacji skierowanej bezpośrednio do osób pracujących w muzeach i instytucjach kultury¹⁹. Od kilku lat Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów wspólnie z PSONI organizuje warsztaty dla muzealników. Warto śledzić stronę www.nimoz.pl i jego ofertę edukacyjną. Pracy z osobami z niepełnosprawnością intelektualną można się nauczyć, ale w odróżnieniu od np. bycia okazjonalnym przewodnikiem osoby niewidomej, nie wystarczy przeczytać opisu, jak to robić (więcej o tym w rozdziale 4.), ale warto poćwiczyć i skorzystać ze szkolenia.

¹⁹ M. Zakrzewska, M. Zima-Parjaszewska, *Osoba z niepełnosprawnością intelektualną w muzeum [w:] ABC Gość niepełnosprawny w muzeum, cz.2 Niepełnosprawność intelektualna, autyzm, grupy zróżnicowane, 7/2015.*

ROZDZIAŁ 7. Zestaw list sprawdzających i narzędzi umożliwiających ocenę dostępności oferty instytucji kultury do potrzeb osób z niepełnosprawnościami

Listy i narzędzia sprawdzające przedstawione w tym rozdziale są rozbudowanymi i zmodyfikowanymi materiałami pochodzącymi z publikacji *Realizacja zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami Poradnik dla realizatorów projektów i instytucji systemu wdrażania funduszy europejskich 2014–2020*.

Lista sprawdzająca 1. Jak sprawdzić czy inwestycja (budynek) jest dostępna dla wszystkich?

Poniższa tabela pozwoli ocenić, czy zaprojektowana inwestycja (budynek) została przygotowana w sposób dostępny dla osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. Nie są to oczywiście wszystkie cechy budynku (wiele zależy od jego konkretnych funkcji), jednak sprawdzenie pozwoli ocenić, czy możliwie dużo osób z niepełnosprawnościami będzie mogło korzystać z przygotowanych rozwiązań. Tabela nie zawiera opisu rozwiązań technicznych, a raczej wykaz aspektów, które trzeba wziąć pod uwagę. Przy analizie dostępności należałoby zastosować ocenę pod kątem zgodności z zasadami projektowania uniwersalnego i sprawdzeniem tzw. ścieżek dostępu do wszystkich pomieszczeń (przestrzeni) użytkowych w obiekcie (w przestrzeni zewnętrznej).

	Osoby głuche	Osoby słabosłyszące	Osoby niewidome	Osoby słabowidzące	Osoby mające problemy z poruszaniem się	Osoby mające ograniczone możliwości poznawcze
Wejście do budynku / domofon	<p>Jeśli przy drzwiach jest domofon, to czy umożliwia on rozmowę wideo? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy jest świetlne potwierdzenie otwarcia drzwi? ☐ TAK ☐ NIE</p>	<p>Czy jest świetlne potwierdzenie otwarcia drzwi? ☐ TAK ☐ NIE</p>	<p>Czy przyciski domofonu są oznaczone w sposób umożliwiający rozpoznawanie dotykiem? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy domofon znajduje się po stronie klamki? ☐ TAK ☐ NIE</p>	<p>Czy przyciski domofonu są oznaczone w sposób umożliwiający rozpoznawanie dotykiem? ☐ TAK ☐ NIE</p>	<p>Czy domofon jest umieszczony w sposób dostępny dla osoby na wózku (np. druga klawiatura na wysokości 90 cm)? ☐ TAK ☐ NIE</p>	<p>Czy budynek jest właściwie oznakowany (np. przy pomocy piktogramów)? ☐ TAK ☐ NIE</p>
Wejście do budynku	Nie dotyczy	Nie dotyczy	<p>Czy nie ma przeszkód na wysokości głowy? TAK ☐ NIE ☐</p>	<p>Czy wejście jest dobrze widoczne na tle fasady? ☐ TAK ☐ NIE</p>	<p>Czy przed i za drzwiami nie ma stopni i progów, a jeśli są, to czy</p>	<p>Czy budynek jest wyraźnie oznakowany tablicą informacyjną?</p>

	Osoby głuche	Osoby słabosłyszące	Osoby niewidome	Osoby słabowidzące	Osoby mające problemy z poruszaniem się	Osoby mające ograniczone możliwości poznawcze
			<p>Czy wejście jest wskazane przez system oznaczeń fakturowych?</p> <p>☐ TAK ☐ NIE</p>	<p>Czy szklane drzwi są oznaczone kontrastowo?</p> <p>☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy wejście do budynku jest oświetlone?</p> <p>☐ TAK ☐ NIE</p>	<p>można je ominąć z wykorzystaniem pochylni lub środków technicznych (winda/platforma/podnośnik)?</p> <p>☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy drzwi nie są zabezpieczone samozamykaczem, który uniemożliwi ich otwarcie osobie na wózku?</p> <p>☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy drzwi nie wymagają użycia nadmiernej siły do ich otwarcia przez osoby poruszające się na wózkach inwalidzkich i osób słabych fizycznie? (Przy zastosowaniu automatyki)</p>	<p>☐ TAK ☐ NIE</p>

	Osoby głuche	Osoby słabosłyszące	Osoby niewidome	Osoby słabowidzące	Osoby mające problemy z poruszaniem się	Osoby mające ograniczone możliwości poznawcze
					otwierania zaznaczyć TAK). ☐ TAK ☐ NIE	
Klatka schodowa	Nie dotyczy	Nie dotyczy	<p>Czy schody są proste i mają taki sam kształt? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy są poręcze? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy są oznaczenia pięter na poręczach (w alfabecie Braille'a)? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy powierzchnia schodów utrudnia poślizgnięcie się? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy przed schodami wprowadzono</p>	<p>Czy schody są oznaczone kontrastowo²⁰? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy oznaczenia pięter i informacje są dobrze widoczne i skontrastowane? ☐ TAK ☐ NIE</p>	<p>Czy wszystkie schody w budynku można ominąć windą/platformą/podnośnikiem? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy poręcze wysunięte są w poziomie na min. 30 cm poza bieg schodowy? ☐ TAK ☐ NIE</p>	<p>Czy jest czytelna informacja na dojściu i we wnętrzu klatki schodowej, z numeracją poszczególnych pięter? ☐ TAK ☐ NIE</p>

²⁰ Oznaczenie kontrastowe powinno być zastosowane na pierwszym i ostatnim stopniu każdego biegu schodowego (na stopnicy i podstopnicy – widoczne w czasie poruszania się w dół i w górę).

	Osoby głuche	Osoby słabosłyszące	Osoby niewidome	Osoby słabowidzące	Osoby mające problemy z poruszaniem się	Osoby mające ograniczone możliwości poznawcze
			oznaczenia fakturowe? ☐ TAK ☐ NIE			
Winda	Czy jest świetlne potwierdzenie naciśnięcia guzika alarmowego? ☐ TAK ☐ NIE	Czy winda wyposażona jest w pętlę indukcyjną umożliwiającą rozmowę alarmową z obsługą? ☐ TAK ☐ NIE	Czy przyciski przyzywające windę są w przewidywalnym miejscu? ☐ TAK ☐ NIE Czy jest opis poszczególnych pięter w alfabecie Braille'a? ☐ TAK ☐ NIE Czy przyciski są wypukłe lub oznaczone w alfabecie Braille'a? ☐ TAK ☐ NIE	Czy przyciski są skontrastowane? ☐ TAK ☐ NIE Czy przyciski są wyczuwalne dotykiem? ☐ TAK ☐ NIE	Czy drzwi do windy mają szerokość minimum 90 cm ? ☐ TAK ☐ NIE Czy w środku jest przestrzeń do poruszania się? ☐ TAK ☐ NIE Czy przyciski są na wysokości umożliwiającej naciśnięcie ich z wózka? ☐ TAK ☐ NIE Czy przyciski nie znajdują się w rogach lub niszach? ☐ TAK ☐ NIE	Czy jest opis poszczególnych pięter w języku łatwym do zrozumienia lub zastosowano czytelne i zrozumiałe piktogramy? ☐ TAK ☐ NIE
Bezpieczeństwo	Czy jest świetlny system	Czy jest świetlny system	Czy jest dźwiękowy system	Czy jest dźwiękowy system	Czy jest alternatywny sposób ewakuacji	Czy jest czytelna informacja

	Osoby głuche	Osoby słabosłyszące	Osoby niewidome	Osoby słabowidzące	Osoby mające problemy z poruszaniem się	Osoby mające ograniczone możliwości poznawcze
	<p>powiadamiania alarmowego? ☐ TAK ☐ NIE</p>	<p>powiadamiania alarmowego? ☐ TAK ☐ NIE</p>	<p>powiadamiania alarmowego? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy rampy i inne płaszczyzny poziome są możliwe do zauważenia przy pomocy białej laski? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy jest zastosowana dźwiękowa informacja o kierunkach ewakuacji (tzw. DSE²¹)? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy zastosowano oznaczenia dróg ewakuacji w sposób czytelny (pismo</p>	<p>powiadamiania alarmowego? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy rampy i inne płaszczyzny poziome są skonstrastowane? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy przezroczyste drzwi i ściany wewnątrz budynku są oznaczone kontrastowo? ☐ TAK ☐ NIE</p>	<p>osób mających problem z poruszaniem się – w przypadku wyłączenia wind (np. z powodu pożaru) – pomieszczenia przetrwania, rękaw ewakuacyjny itp.? ☐ TAK ☐ NIE</p>	<p>wizualna o drogach ewakuacji? ☐ TAK ☐ NIE</p>

²¹ DSE – ang. *Directional Sound Evacuation*.

	Osoby głuche	Osoby słabosłyszące	Osoby niewidome	Osoby słabowidzące	Osoby mające problemy z poruszaniem się	Osoby mające ograniczone możliwości poznawcze
			Braille'a, piktogramy wypukłe) ²² ? ☐ TAK ☐ NIE			
Informacja i nawigacja	<p>Czy dostępne są informacje pisemne – wyświetlacze/wideo tekst/prezentacje)? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy w budynku jest recepcja/informacja? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy recepcja/informacja jest w pobliżu wejścia? ☐ TAK ☐ NIE</p>	<p>Czy dostępne są informacje pisemne – wyświetlacze/wideo tekst/prezentacje)? ☐ TAK ☐ NIE ☐</p> <p>Czy w budynku jest recepcja/informacja? ☐ TAK ☐ NIE ☐</p> <p>Czy recepcja/informacja jest w pobliżu wejścia? ☐ TAK ☐ NIE ☐</p>	<p>Czy recepcja/informacja jest w pobliżu wejścia i dojście do niej jest oznaczone fakturowo? ☐ TAK ☐ NIE ☐</p> <p>Czy są dostępne nagrania z przewodnikiem po budynku? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy w budynku zastosowano dostęp do informacji dotykowej (plany budynku)</p>	<p>Czy są zamontowane w sposób skontrastowany informacje pisemne – wyświetlacze/tablice informacyjne? ☐ TAK ☐ NIE ☐</p> <p>Czy informacje są umieszczone na odpowiedniej wysokości i zastosowana została czytelna (duża i bezszeryfowa) czcionka? ☐ TAK ☐ NIE</p>	<p>Czy w budynku jest recepcja/informacja? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy recepcja/informacja jest w pobliżu wejścia? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy osoba w recepcji/informacji jest widoczna (obniżony blat recepcji)? ☐ TAK ☐ NIE</p>	<p>Czy informacje są umieszczone na odpowiedniej wysokości i zastosowane zostały zrozumiałe piktogramy z podstawowymi funkcjami obiektu i kierunkami dotarcia do najważniejszych pomieszczeń? ☐ TAK ☐ NIE</p>

²² W obiektach zamieszkania zbiorowego (hotele, pensjonaty, domy opieki) powinny być również dostępne dotykowe plany ewakuacji.

	Osoby głuche	Osoby słabosłyszące	Osoby niewidome	Osoby słabowidzące	Osoby mające problemy z poruszaniem się	Osoby mające ograniczone możliwości poznawcze
	<p>Czy osoba w recepcji/informacji jest widoczna? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy źródło światła nie znajduje się za osobą w recepcji/informacji? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy dostępne są oznaczenia symboliczne? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy dostępne są informacje w polskim języku migowym (np. na monitorach)? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy jest zdalny dostęp do tłumacza języka migowego?</p>	<p>Czy osoba w recepcji/informacji jest widoczna? TAK ☐ NIE ☐</p> <p>Czy źródło światła nie znajduje się za osobą w recepcji/informacji? TAK ☐ NIE ☐</p> <p>Czy recepcja/informacja jest wyposażona w stanowiskową pętlę indukcyjną? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy jest miejsce zapewniające rozmowę w cichym środowisku? ☐ TAK ☐ NIE</p>	<p>i informację pismem Braille'a lub dotykowym, ułatwiającym orientację i poruszanie się wewnątrz budynku? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy dostępne są systemy nawigacji dotykowej – system oznaczeń fakturowych na posadzce? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy budynek jest wyposażony w system udźwiękwiający lub inny system teleinformatyczny ułatwiający nawigację? ☐ TAK ☐ NIE</p>	<p>Czy kolorystyka ciągów komunikacyjnych ułatwia nawigację? ☐ TAK ☐ NIE</p>		

	Osoby głuche	Osoby słabosłyszące	Osoby niewidome	Osoby słabowidzące	Osoby mające problemy z poruszaniem się	Osoby mające ograniczone możliwości poznawcze
	☐ TAK ☐ NIE					
Pomieszczenia	<p>Czy dostępne są oznaczenia w formie pisemnej?</p> ☐ TAK ☐ NIE	<p>Czy sale (np. konferencyjne) wyposażone są w pętle indukcyjne?</p> ☐ TAK ☐ NIE	<p>Czy pomieszczenia mają prostokątny kształt?</p> ☐ TAK ☐ NIE	<p>Czy zastosowano odpowiednią kolorystykę (kontrast) drzwi w stosunku do ścian?</p> ☐ TAK ☐ NIE	<p>Czy drzwi i przejścia są pozbawione progów?</p> ☐ TAK ☐ NIE	<p>Czy dostępne są informacje/oznaczenia symboliczne, np. odpowiednie i zrozumiałe piktogramy?</p> ☐ TAK ☐ NIE
			<p>Czy ciągi komunikacyjne są proste i przecinają się z innymi pod kątem prostym?</p> ☐ TAK ☐ NIE	<p>Czy oznaczenia pomieszczeń są wyraźne (wielkość i odpowiedni kontrast)?</p> ☐ TAK ☐ NIE	<p>Czy wyposażenie i aranżacja wnętrza umożliwia poruszanie się osobom na wózkach inwalidzkich?</p> ☐ TAK ☐ NIE	
			<p>Czy dostępne są oznaczenia pomieszczeń w alfabecie Braille'a lub w piśmie wypukłym?</p> ☐ TAK ☐ NIE	<p>Czy pomieszczenia pozwalają na regulowanie natężenia światła w zależności od potrzeb (zacienienie, doświetlenie)?</p> ☐ TAK ☐ NIE		
			<p>Czy w pomieszczeniu nie ma wystających elementów, które jest trudno</p>	<p>Czy pomieszczenia są zaaranżowane</p>		

	Osoby głuche	Osoby słabosłyszące	Osoby niewidome	Osoby słabowidzące	Osoby mające problemy z poruszaniem się	Osoby mające ograniczone możliwości poznawcze
			zlokalizować przy pomocy białej laski (na wysokości powyżej 68 cm)? ☐ TAK ☐ NIE	w sposób przewidywalny/uporządkowany, z odpowiednio wydzielonymi kolorystycznie ciągami komunikacyjnymi? ☐ TAK ☐ NIE		
Łazienka/toaleta	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Czy pomieszczenie jest urządzone w przewidywalny	Czy pomieszczenie jest urządzone w przewidywalny	Czy zapewniona jest przestrzeń manewrowa	Czy urządzenia są zastosowane w sposób

	Osoby głuche	Osoby słabosłyszące	Osoby niewidome	Osoby słabowidzące	Osoby mające problemy z poruszaniem się	Osoby mające ograniczone możliwości poznawcze
			<p>sposób (np. suszarka do rąk znajduje się w pobliżu umywalki)? ☐ TAK ☐ NIE</p>	<p>sposób (np. suszarka do rąk znajduje się w pobliżu umywalki)? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy elementy wyposażenia, meble, urządzenia (przyciski), drzwi (klamki) są dobrane w odpowiednim kontraście, umożliwiającym samodzielną lokalizację i obsługę przez osoby słabowidzące? ☐ TAK ☐ NIE</p>	<p>w łazience i przed muszlą klozetową? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy są uchwyty ułatwiające przesiadania się na muszlę klozetową? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy uchwyty są składane? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy podajniki mydła, suszarki itp. znajdują się na wysokości umożliwiającej korzystanie z nich na wózku? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy w pomieszczeniu znajduje się przycisk alarmowy, dostępny także</p>	<p>przewidywalny i ławy w obsłudze? ☐ TAK ☐ NIE</p> <p>Czy przy występowaniu instrukcji obsługi urządzeń (np. automatycznych bramek dostępowych) są one sporządzone w łatwym do zrozumienia języku lub oparte na czytelnych i zrozumiałych piktogramach? ☐ TAK ☐ NIE</p>

	Osoby głuche	Osoby słabosłyszące	Osoby niewidome	Osoby słabowidzące	Osoby mające problemy z poruszaniem się	Osoby mające ograniczone możliwości poznawcze
					z wysokości podłogi? ☐ TAK ☐ NIE Czy można podjechać pod umywalkę na odległość minimum 30 cm? ☐ TAK ☐ NIE	
Sala wystawowa/galeria					Czy sala umożliwia zawieszenie ekspozycji w sposób widoczny dla osób poruszających się na wózkach ☐ TAK ☐ NIE Czy w sali znajdują się miejsca umożliwiające odpoczynek osobom poruszającym się za pomocą kul lub	Czy dostępne są informacje/oznaczenia symboliczne, np. odpowiednie i zrozumiałe piktogramy? ☐ TAK ☐ NIE

	Osoby głuche	Osoby słabosłyszące	Osoby niewidome	Osoby słabowidzące	Osoby mające problemy z poruszaniem się	Osoby mające ograniczone możliwości poznawcze
					innych (np. krzesła, fotele) ☐ TAK ☐ NIE	
Sala Kinowa/Teatralna		Czy sala wyposażona jest pętle indukcyjne? ☐ TAK ☐ NIE		Czy sala wyposażona jest w oświetlenie kierunkowe umożliwiające osobom słabowidzącym poruszanie się ☐ TAK ☐ NIE	Czy wejście do sali jest wolne od przeszkód ograniczających dostęp (progi, wzniesienia) ☐ TAK ☐ NIE Czy ciągi komunikacyjne (przejścia, alejki w sali) zapewniają swobodne poruszanie się osobom na wózkach? ☐ TAK ☐ NIE Czy przewidziane są miejsca dla osób	Czy dostępne są informacje/oznaczenia symboliczne, np. odpowiednie i zrozumiałe piktogramy? ☐ TAK ☐ NIE

	Osoby głuche	Osoby słabosłyszące	Osoby niewidome	Osoby słabowidzące	Osoby mające problemy z poruszaniem się	Osoby mające ograniczone możliwości poznawcze
					poruszających się na wózkach ułatwiających im widzenie ekranu ☐ TAK ☐ NIE	

Lista sprawdzająca 2. Organizacja wydarzeń zgodnych z zasadami dostępności

Narzędzie do planowania i realizacji dostępnych wydarzeń kulturalnych, spotkań informacyjno-promocyjnych, wernisaży oraz innych wydarzeń organizowanych przez instytucje kultury.

Miejsce

Obiekt, w którym organizowane jest wydarzenie, powinien znajdować się w miejscu dostępnym architektonicznie oraz być dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami:

Łatwy i wygodny dojazd komunikacją miejską	TAK	NIE
Łatwa droga prowadząca od przystanków komunikacji miejskiej – brak krawężników, schodów.	TAK	NIE
Dostępne wejście do budynku, znajdujące się na poziomie chodnika lub posiadające podjazd (który powinien mieć odpowiednie nachylenie – maksymalnie 6–15%, w zależności od wysokości pokonywanych różnic w terenie) albo windę (której drzwi nie mogą być węższe niż 90 cm).	TAK	NIE
Odpowiednia szerokość wejść do budynku oraz do sal, w których odbywa się wydarzenie (minimum 90 cm).	TAK	NIE
Odpowiednia szerokość korytarzy, umożliwiająca obrócenie się osobie poruszającej się na wózku inwalidzkim (minimum 150 cm).	TAK	NIE
Brak progów (powyżej 2 cm) na korytarzach oraz innych wystających obiektów utrudniających poruszanie się.	TAK	NIE
Toaleta przystosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością, posiadająca uchwyty po obu stronach muszli toaletowej (w tym co najmniej jeden składany) oraz przestrzeń do przesiadania się obok niej. Miska ustępowa powinna być zamontowana na wysokości 40-48 cm. W toalecie powinna znajdować się przestrzeń umożliwiająca podjazd pod umywalkę, mydło i lustro zawieszane na odpowiedniej wysokości oraz dostępną instalację alarmową	TAK	NIE
Miejsca parkingowe przystosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością, odpowiednio oznakowane i umożliwiające bezpośredni dostęp na ciąg pieszy prowadzący do wejścia do obiektu konferencyjnego. Zalecana odległość to maks. 10 metrów od głównego wejścia	TAK	NIE
Brak sceny w sali konferencyjnej lub zapewnienie odpowiedniego podjazdu, jeśli jednym z prelegentów jest osoba mająca trudności w poruszaniu się	TAK	NIE

Logistyka

Zarówno przed wydarzeniem, jak i jego trakcie należy zapewnić odpowiednie warunki oraz wsparcie dla uczestników i pozostałych osób.

Zapewnienie, w razie potrzeby, dojazdu na wydarzenie osobom z niepełnosprawnością, w tym sfinansowanie transportu specjalistycznego	TAK	NIE
Zapewnienie miejsc parkingowych dla niepełnosprawnych uczestników wydarzenia	TAK	NIE
Odpowiednie ustawienie krzeseł w salach, których odbywają się w sposób zapewniający łatwe poruszanie się osobom na wózkach inwalidzkich (odpowiednia szerokość alejek) oraz podjechania wózkiem do ciągu krzeseł, tak aby uczestnicy mieli swobodę wyboru miejsca według swojego uznania	TAK	NIE

Zapewnienie dostępu do sceny/podestu dla prelegentów, panelistów, osób biorących udział w spotkaniu z dysfunkcją ruchu (zapewnienie podjazdu lub całkowite zrezygnowanie ze sceny)	TAK	NIE
Sprawdzenie, czy mównica lub pulpit ma regulowaną wysokość, tak aby nie dyskryminowały np. osób poruszających się na wózkach inwalidzkich lub osób o szczególnie niskim wzroście. W przypadku gdy nie ma możliwości regulowania wysokości mównicy lub pulpitu, powinno się z nich zrezygnować lub zapewnić alternatywny sposób korzystania z mikrofonu	TAK	NIE
Zapewnienie obniżonych stołów cateringowych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich – w przypadku gdy występują wysokie stoliki koktajlowe, z których można korzystać, stojąc. Zapewnienie krzeseł umożliwiające łatwiejsze spożycie posiłku osobom z ograniczoną mobilnością ruchową	TAK	NIE
Przygotowanie oznakowania drogi do sali, w której odbywa się spotkanie – należy pamiętać o wielkości informacji, wielkości i rodzaju czcionki	TAK	NIE

Komunikacja oraz zapraszanie uczestników

Komunikacja z uczestnikami jest bardzo ważnym elementem organizacji każdego wydarzenia. Zaproszenia wysyłane do uczestników powinny być dostępne dla osób z różnymi niepełnosprawnościami, proces rejestracji na wydarzenie nieskomplikowany, a informacje na temat spotkania napisane językiem łatwym i przystępnym dla odbiorców o różnorodnych potrzebach:

Zaproszenie w wersji elektronicznej najlepiej przygotować w formie tekstowej, która będzie dostępna dla osób z dysfunkcją wzroku	TAK	NIE
Najważniejsze informacje powinny być precyzyjnie opisane, m.in. link do rejestracji i strony internetowej	TAK	NIE
Organizator powinien zapewnić różne formy kontaktu dla uczestników wydarzenia, takie jak: numer telefonu (który umożliwi komunikację osobom z dysfunkcjami wzroku) lub adres e-mail (który umożliwi komunikację osobom z dysfunkcjami słuchu i mowy)	TAK	NIE
Grafika znajdująca się w zaproszeniach powinna być opisana za pomocą tekstu alternatywnego	TAK	NIE
Formularz rejestracyjny powinien być dostosowany i dostępny dla osób z różnymi dysfunkcjami. Dobrze sprawdza się elektroniczna forma rejestracji	TAK	NIE
Formularz rejestracyjny w wersji elektronicznej powinien być klarowny i dostępny – zgodnie z zasadami dostępności serwisów internetowych i aplikacji.	TAK	NIE
W formularzu rejestracyjnym powinno znaleźć się pytanie dotyczące potrzeb osób z niepełnosprawnością, np. w postaci listy do wyboru, dotyczące zapewnienia przez organizatorów tłumacza polskiego języka migowego, powiększonego tekstu w materiałach konferencyjnych, pętli indukcyjnej, pomocy w dotarciu na spotkanie.	TAK	NIE

Materiały związane z wydarzeniem - ulotki, broszury, foldery

Materiały przekazywane uczestnikom wydarzenia również powinny spełniać zasady dostępności, zarówno w przypadku materiałów drukowanych, jak i wersji elektronicznej.

Informacje powinny być napisane łatwym językiem zrozumiałym dla różnych odbiorców	☐ TAK	☐ NIE
Grafiki, zdjęcia czy wykresy powinny zawierać opisy	☐ TAK	☐ NIE
W materiałach powinny być używane czcionki dostępne, tzw. bezszeryfowe, na przykład Calibri, Arial	☐ TAK	☐ NIE
We wszelkich materiałach (drukowanych, prezentacjach multimedialnych i innych) należy pamiętać o zachowaniu odpowiedniego kontrastu tekstu i grafik do tła	☐ TAK	☐ NIE
Prezentacje powinny być przygotowane zgodnie z zasadami dostępności, m.in. odpowiedni rodzaj i wielkość czcionki, zachowany kontrast tekstu i tła, wolno zmieniające się slajdy, bez dodatkowych efektów wizualnych itd	☐ TAK	☐ NIE
Prezentacje multimedialne powinny być również opracowane w formie tekstowej i udostępnione uczestnikom wydarzenia	☐ TAK	☐ NIE
Materiały wideo prezentowane podczas wydarzeń powinny być opatrzone napisami	☐ TAK	☐ NIE

Techniczna obsługa wydarzenia

Aby zapewnić uczestnikom odpowiedni dostęp i odbiór informacji, warto skorzystać z dostępnych narzędzi technologicznych:

Zapewnienie systemu wspomaganie słuchu – pętli indukcyjnej oraz systemu FM (pętla indukcyjna zawieszana na szyi i odbiornik przesyłający sygnał do aparatu słuchowego) dla osób słabosłyszących – oraz widoczne oznakowanie obszaru w sali, w której urządzenie się znajduje	TAK	NIE
Zaangażowanie tłumacza języka migowego, siedzącego w dobrze oświetlonym i widocznym dla wszystkich uczestników spotkania miejscu	TAK	NIE
Zapewnienie odpowiedniego oświetlenia prowadzących, prelegentów, panelistów, osób biorących udział w spotkaniu	TAK	NIE
Zapewnienie odpowiedniej liczby mikrofonów, by wszyscy uczestnicy spotkania mieli możliwość wzięcia udziału w dyskusji	TAK	NIE
Zaangażowanie, w miarę zapotrzebowania uczestników, większej liczby asystentów osób z niepełnosprawnościami		

Dodatkowe aspekty organizacji wydarzeń (wystawa, ekspozycja)

Istotnym elementem jest zadbanie o szczegóły, które ciężko jest uchwycić w ramach poniższych list. Planowanie **wystawy** powinno zakładać również elementy „elastycznego” podejścia do tematu. Warto już na etapie planowania zadbać aby wizja artystyczna (układ wystawy, kompozycja, planowanie przestrzeni) zgrywała się z elementarnymi wymaganiami dostępnościowymi opisywanymi wyżej. Rekomendujemy współpracę pracą na linii artysta – kurator – architekt wystawy, uwzględniając te wątki.

Lista sprawdzająca 3: Dostępność serwisów internetowych i aplikacji

Lista jest oparta o specyfikację Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0 w zakresie wymaganym przez § 19 Rozporządzenia Rady Ministrów z 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych. Można ją stosować do: stron internetowych, publikowanych dokumentów i informacji, formularzy wniosków o dofinansowanie projektu, platform elektronicznych, materiałów multimedialnych, szkoleń e-learningowych czy aplikacji mobilnych.

Zaznaczenie spełnienia danego kryterium jest możliwe, gdy jest zgodne z prawdą lub gdy opisywany element nie występuje w badanym produkcie. Jeżeli zatem w serwisie nie ma żadnych multimediiów, to można automatycznie zaznaczyć jako spełnione wymagania 1–4.

Treść nietekstowa. Wszelkie treści nietekstowe przedstawione użytkownikowi posiadają swoją tekstową alternatywę, która pełni tę samą funkcję. Treściami nietekstowymi są między innymi: grafiki, fotografie, schematy, nagrania dźwiękowe, filmy, przyciski, pola wyboru i opcji.	TAK	NIE
Tylko audio lub tylko wideo (nagranie). Dla mediów nagranych w systemie tylko audio lub tylko wideo stosuje się następujące zasady: w nagraniu zawierającym tylko audio zapewniona jest alternatywa tekstowa dla mediów zmiennych w czasie, przedstawiająca tę samą treść co w nagraniu audio, a w nagraniu tylko wideo zapewniona jest alternatywa tekstowa dla mediów zmiennych w czasie albo nagranie audio, przedstawiające te same informacje co w nagraniu wideo.	TAK	NIE
Napisy rozszerzone (nagranie). Napisy rozszerzone dołączone są do wszystkich nagrań audio w multimediami zsynchronizowanych (dźwięk i obraz). Przez napisy rozszerzone należy rozumieć napisy dla osób głuchych.	TAK	NIE
Audiodeskrypcja lub alternatywa dla mediów (nagranie). Zapewnia się alternatywę tekstową dla mediów zmiennych w czasie lub audiodeskrypcję dla nagrań wideo w multimediami zsynchronizowanych (dźwięk i obraz).	TAK	NIE
Informacje i relacje. Informacje, struktura oraz relacje pomiędzy treściami przedstawiane w treści mogą być odczytane przez program komputerowy lub są dostępne w postaci tekstu. Dotyczy to elementów, takich jak tabele, kolumny tekstu, śródtytuły, listy.	TAK	NIE
Zrozumiała kolejność. Jeśli kolejność, w jakiej przedstawiona jest treść, ma znaczenie dla zrozumienia treści – musi być ona możliwa do odczytania przez program komputerowy.	TAK	NIE
Właściwości zmysłowe. Instrukcje co do zrozumienia i operowania treścią nie opierają się wyłącznie na właściwościach zmysłowych, takich jak kształt, rozmiar, wzrokowa lokalizacja, orientacja w przestrzeni lub dźwięk. Dotyczy to informacji w rodzaju: „kliknij żółty przycisk w prawym górnym rogu” lub „po usłyszeniu dźwięku masz tylko 10 sekund na reakcję”.	TAK	NIE
Użycie koloru. Kolor nie jest wykorzystywany jako jedyny wizualny sposób przekazywania informacji, wskazywania czynności do wykonania lub oczekiwania na odpowiedź czy też wyróżniania elementów wizualnych.	TAK	NIE
Kontrola odtwarzania dźwięku. Jeśli jakieś nagranie audio włącza się automatycznie na danej stronie i jest odtwarzane przez okres dłuższy niż 3 sekundy, dostępny jest albo mechanizm umożliwiający przerwanie lub wyłączenie nagrania, albo kontrolujący poziom głośności, niezależnie od poziomu głośności całego systemu.	TAK	NIE

Kontrast (minimalny). Wizualne przedstawienie tekstu lub obrazu tekstu posiada kontrast wynoszący przynajmniej 4,5:1.	TAK	NIE
Zmiana rozmiaru tekstu. Oprócz napisów rozszerzonych oraz tekstu w postaci grafiki rozmiar tekstu może zostać powiększony do 200%, bez użycia technologii asystujących oraz bez utraty treści lub funkcjonalności.	TAK	NIE
Obrazy tekstu. Jeśli wykorzystywane technologie mogą przedstawiać treść wizualnie, do przekazywania informacji wykorzystuje się tekst, a nie tekst w postaci grafiki. Dotyczy to w szczególności skanów dokumentów i książek.	TAK	NIE
Klawiatura. Cała treść oraz wszystkie zawarte w niej funkcjonalności dostępne są z interfejsu klawiatury, bez wymogu określonego czasu użycia poszczególnych klawiszy, poza tymi przypadkami, kiedy dana funkcja wymaga wprowadzenia informacji przez użytkownika w oparciu o ścieżkę ruchów, a nie w oparciu o punkty końcowe wejścia. Ścieżka ruchu oznacza rysowanie lub inne sterowanie kursorem, którego nie da się zrealizować za pomocą klawiatury. W wypadku interfejsów dotykowych odpowiednikiem nawigacji klawiaturowej jest nawigacja za pomocą gestów do przesuwania fokusa.	TAK	NIE
Brak pułapki na klawiaturę. Jeśli fokus klawiatury można przemieścić do danego komponentu strony za pomocą interfejsu klawiatury, to może on być z niego usunięty również za pomocą interfejsu klawiatury, w przypadku gdy to wymagane, a jeśli wówczas jest wymagane użycie czegoś więcej niż samych strzałek, tabulatora lub innych standardowych metod wyjścia, użytkownik musi otrzymać odpowiednią podpowiedź, w jaki sposób usunąć fokus z danego komponentu.	TAK	NIE
Możliwość dostosowania czasu. Dla każdego limitu czasowego, ustawionego na odbiór treści, spełnione jest przynajmniej jedno z poniższych założeń: użytkownik może wyłączyć limit czasowy, zanim czas upłynie; może swobodnie dostosować limit czasowy (przynajmniej o wartość 10 razy większą od domyślnej), zanim czas upłynie, lub jest ostrzegany przed upłynięciem limitu czasowego i ma przynajmniej 20 sekund na wydłużenie limitu za pomocą prostej czynności (np. „wciśnij klawisz spacji”) oraz może wydłużyć limit przynajmniej dziesięciokrotnie.	TAK	NIE
Wstrzymywanie (pauza), zatrzymywanie, ukrywanie. W przypadku informacji, która przesuwa się, porusza, migota lub jest automatycznie aktualizowana, użytkownik może wstrzymać, zatrzymać lub ukryć ją za pomocą dostępnego mechanizmu, chyba że poruszanie się, przesuwanie lub migotanie jest częścią czynności, gdzie takie działanie jest istotne. Każdą automatycznie aktualizującą się informację użytkownik może wstrzymać, zatrzymać lub kontrolować częstotliwość aktualizacji za pomocą dostępnego mechanizmu, chyba że automatyczna aktualizacja jest częścią takiej czynności, gdzie takie działanie jest niezbędne.	TAK	NIE
Trzy błyski lub wartości poniżej progu. Strony internetowe nie zawierają w swojej treści niczego, co migocze częściej niż trzy razy w ciągu jednej sekundy, lub też błysk nie przekracza wartości granicznych dla błysków ogólnych i czerwonych. Oznacza to brak treści mogących wywołać atak epileptyczny.	TAK	NIE
Możliwość pominięcia bloków. Dostępny jest mechanizm, który umożliwia pominięcie bloków treści powtarzanych na wielu stronach internetowych.	TAK	NIE
Tytuły stron. Strony internetowe posiadają tytuły, które opisują ich cel lub przedstawiają ich temat.	TAK	NIE
Kolejność fokusa. Jeśli strona internetowa może być nawigowana sekwencyjnie, a kolejność nawigacji wpływa na zrozumienie lub funkcjonalność strony, komponenty przyjmujące fokus zachowują kolejność, dzięki której zachowany jest sens i funkcjonalność treści.	TAK	NIE

Cel linku (w kontekście). Cel każdego linku może wynikać z samej treści linku lub też z treści linku powiązanej z programistycznie określonym kontekstem, poza tymi przypadkami, kiedy cel łączy i tak byłby niejasny dla użytkowników.	TAK	NIE
Wiele dróg. Istnieje więcej niż jedna droga umożliwiająca zlokalizowanie strony w danym serwisie internetowym, za wyjątkiem sytuacji, kiedy dana strona jest wynikiem jakiejś procedury lub jednym z jej etapów.	TAK	NIE
Nagłówki i etykiety. Nagłówki i etykiety opisują temat lub cel treści.	TAK	NIE
Widoczny fokus. Każdy interfejs możliwy do nawigacji za pomocą klawiatury posiada widoczny wskaźnik fokusa klawiatury. Dotyczy to w sposób analogiczny interfejsu dotykowego.	TAK	NIE
Język strony. Domyślny język naturalny każdej strony internetowej może zostać odczytany przez program komputerowy. Przez stronę internetową należy rozumieć także innego rodzaju dokumenty, na przykład pliki PDF, Word, Powerpoint.	TAK	NIE
Język części. Język naturalny każdej części lub frazy zawartej w treści może zostać odczytany przez program komputerowy, za wyjątkiem nazw własnych, wyrażeń technicznych, słów w nieokreślonym języku oraz słów i fraz, które stanowią część żargonu w bezpośrednio otaczającym je tekście.	TAK	NIE
Po oznaczeniu fokusem. Jeśli jakkolwiek komponent jest oznaczony fokusem, nie powoduje to zmiany kontekstu. Zmiana kontekstu oznacza poważną zmianę w treści, otwarcie innej karty lub okna, zmianę miejsca fokusa.	TAK	NIE
Podczas wprowadzania danych. Zmiana ustawień jakiegokolwiek komponentu interfejsu użytkownika nie powoduje automatycznej zmiany kontekstu, chyba że użytkownik został poinformowany o takim działaniu, zanim zaczął korzystać z komponentu. Zmiana kontekstu oznacza poważną zmianę w treści, otwarcie innej karty lub okna, zmianę miejsca fokusa.	TAK	NIE
Konsekwentna nawigacja. Mechanizmy nawigacji, które powtarzają się na wielu stronach w serwisie internetowym, w danym porządku względnym wobec siebie, za każdym razem pojawiają się w tym samym porządku, chyba że użytkownik sam wprowadzi zmiany.	TAK	NIE
Konsekwentna identyfikacja. Komponenty, które posiadają tę samą funkcjonalność w danym serwisie internetowym, są w taki sam sposób zidentyfikowane.	TAK	NIE
Identyfikacja błędów. Jeśli przy wpisywaniu informacji błąd zostanie wykryty automatycznie, system wskazuje błędny element, a użytkownik otrzymuje opis błędu w postaci tekstu.	TAK	NIE
Etykiety lub instrukcje. Pojawiają się etykiety lub instrukcje, kiedy w treści wymagane jest wprowadzenie informacji przez użytkownika. Etykiety opisują, co ma wprowadzić użytkownik, a instrukcje – w jaki sposób ma to zrobić.	TAK	NIE
Sugestie korekty błędów. Jeśli przy wpisywaniu informacji błąd zostanie wykryty automatycznie i znane są sugestie korekty, wtedy użytkownik otrzymuje takie sugestie, chyba że stanowiłoby to zagrożenie dla bezpieczeństwa treści lub zmieniłoby to cel treści.		
Zapobieganie błędom (kontekst prawny, finansowy, związany z podawaniem danych). Dla stron internetowych, na których pojawiają się zobowiązania prawne lub transakcje finansowe i w których użytkownik modyfikuje lub usuwa dane zawarte w systemach przechowywania danych lub wprowadza testowe odpowiedzi, przynajmniej jedno z poniższych założeń jest prawdziwe: Odwracalność: wprowadzenie danych jest odwracalne. Sprawdzanie: dane wprowadzone przez użytkownika są sprawdzane pod kątem błędów, a użytkownik ma możliwość wprowadzenia poprawek.	TAK	NIE

Potwierdzenie: dostępny jest mechanizm sprawdzania, potwierdzania oraz korekty informacji przed jej ostatecznym wysłaniem.		
Parsowanie. W treści wprowadzonej przy użyciu języka znaczników elementy posiadają pełne znaczniki początkowe i końcowe, elementy są zagnieżdżane według swoich specyfikacji, elementy nie posiadają zduplikowanych atrybutów oraz wszystkie ID są unikalne, za wyjątkiem przypadków, kiedy specyfikacja zezwala na wyżej wymienione cechy.	TAK	NIE
Nazwa, rola, wartość. Dla wszystkich komponentów interfejsu użytkownika (włączając w to elementy formularzy, linków oraz komponentów wygenerowanych przez skrypty – ale nie ograniczając się jedynie do nich) nazwa oraz rola (przeznaczenie) mogą być odczytane przez program komputerowy, a stan, właściwości oraz wartości, które mogą być ustawione przez użytkownika, mogą również być ustawione przez program komputerowy; zawiadomienie o zmianach w tych elementach dostępne jest dla programów użytkownika, w tym technologii asystujących.	TAK	NIE

ROZDZIAŁ 8. Przykładowy katalog firm, organizacji, ekspertów i podmiotów świadczących usługi w zakresie dostępności

Poniższe zestawienie zawiera wykaz organizacji pozarządowych, firm i instytucji zajmujących się świadczeniem usług dostępowych. Nie jest to pełny katalog ponieważ sytuacja rynkowa jest dynamiczna ale dołożyliśmy wszelkich starań żeby zebrać w jednym miejscu informacje o jak największej liczbie podmiotów.

Nazwa podmiotu	Strona internetowa	Zakres usług
Fundacja Aktywizacja	www.aktywizacja.org.pl	Adaptacja dokumentów elektronicznych Audyty dostępności aplikacji, w tym mobilnych i wsparcie w dostosowywaniu Audyty dostępności serwisów internetowych i wsparcie w dostosowywaniu Szkolenia w zakresie dostępności cyfrowej
Spółdzielnia Socjalna FADO	www.spoldzielniafado.pl	Adaptacja dokumentów elektronicznych Audyty dostępności aplikacji, w tym mobilnych i wsparcie w dostosowywaniu Audyty dostępności serwisów internetowych i wsparcie w dostosowywaniu Audyty dostępności architektonicznej Pętle indukcyjne – sprzedaż i wypożyczenie Szkolenia w zakresie dostępności cyfrowej szkolenia w zakresie dostępności multimedialnych i wydarzeń Tłumaczenia na język migowy w filmach Tworzenie audiodeskrypcji do filmów Tworzenie dostępnych stron internetowych Tworzenie napisów do filmów
Centrum Projektowania Uniwersalnego	www.wit.pg.edu.pl/centrum-projektowania-uniwersalnego	Audyty architektoniczne Konsultacje rozwiązań architektonicznych w przestrzeniach zabytkowych
Dostępni.eu	www.dostepni.eu	Napisy na żywo Tłumaczenia na język migowy na żywo Tłumaczenia na język migowy w filmach Tworzenie napisów do filmów
Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego	www.firr.org.pl	Adaptacja dokumentów elektronicznych Adaptacja materiałów analogowych (brajl, tyflografika) Audyty dostępności aplikacji, w tym mobilnych i wsparcie w dostosowywaniu

		Audyt dostępności serwisów internetowych i wsparcie w dostosowywaniu Szkolenia w zakresie dostępności cyfrowej szkolenia w zakresie dostępności multimedialnych wydarzeń Tworzenie dostępnych stron internetowych Tworzenie napisów do filmów
Fundacja Integracja	www.integracja.org	Audyt dostępności aplikacji, w tym mobilnych i wsparcie w dostosowywaniu Audyt dostępności serwisów internetowych i wsparcie w dostosowywaniu Szkolenia w zakresie dostępności cyfrowej
Fundacja na rzecz rozwoju audiodeskrypcji Katarynka	www.fundajakatarynka.pl	Audiodeskrypcja na żywo Tworzenie audiodeskrypcji do filmów Tworzenie napisów do filmów
Fundacja TUS	www.tus.org.pl	Audyty dostępności przestrzeni Baza dostępnych miejsc www.niepelnosprawnik.pl
Fundacja Vis Maior	www.vismaior.org.pl	Konsultacje materiałów dla osób niewidomych i słabowidzących
Polska Fundacja Osób Słabostyszających	www.pfos.org.pl	Pętle indukcyjne – sprzedaż i wynajem
Polski Związek Głuchych Oddział Łódzki	www.pzg.lodz.pl	Kursy języka migowego Tłumaczenia na język migowy na żywo Tłumaczenie na język migowy online – www.wideotlumacz.pl
Polski Związek Głuchych Oddział Mazowiecki	www.pzg.waw.pl	Kursy języka migowego Tłumaczenia na język migowy na żywo Tłumaczenie na język migowy online – http://tlumaczonline.waw.pl/
Polski Związek Niewidomych	www.pzn.org.pl	Audyty dostępności przestrzeni Materiały tyflograficzne Transkrypcje pisma Braille'a
Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną	www.psoni.org.pl	Tekst łatwy do czytania

RKPK Sp. z o.o.	Migam.org	Tłumaczenie na język migowy online
SEVENTICA Sp. z o.o.	https://www.seventica.pl/	Tłumaczenie na język migowy online
Spółdzielnia Socjalna AkcesLab	http://www.akceslab.pl/	Adaptacja dokumentów elektronicznych Adaptacja materiałów analogowych (braille, tyflografika) Audyty dostępności aplikacji, w tym mobilnych i wsparcie w dostosowywaniu Audyty dostępności serwisów internetowych i wsparcie w dostosowywaniu Szkolenia w zakresie dostępności cyfrowej Tworzenie dostępnych stron internetowych
Towarzystwo Pomocy Głuchoniewidomy	www.tpg.org.pl	Przygotowywanie materiałów dla osób głuchoniewidomych
Widzialni.eu	www.widzialni.eu	Adaptacja dokumentów elektronicznych Audyty dostępności aplikacji, w tym mobilnych i wsparcie w dostosowywaniu Audyty dostępności serwisów internetowych i wsparcie w dostosowywaniu Szkolenia w zakresie dostępności cyfrowej szkolenia w zakresie dostępności multimedialnych i wydarzeń Tworzenie dostępnych stron internetowych